

Luceafărul

Săptăminal editat de Uniunea Scriitorilor din România

Serie nouă • Miercuri 31 martie 1993 13 (161)

PENTRU O DEMOCRATIE CREȘTINĂ (II)

Acceptarea moralei creștine ca normă socială și a modelului cristic ca oglindă individuală nu trebuie înțeleasă în sens bigot-idilic ca drum al sfințeniei unanime și anonime ci doar ca posibilitate de afirmare a potențialului omenesc sub regimul adevăului, binelui și frumosului socotite, tustrele, drept scopuri care își conțin (și numesc) mijloacele. Prin adevăr spre adevăr, prin bine spre bine, prin frumos spre frumos. Este și în asta, fără îndoială, o doză de idilism dar înlăuntrul doctrinei democrației creștine aceste categorii morale primesc un suport practic care le face apte pentru transferul în realitatea istorică a fiecărui individ în parte și a societății în ansamblu. E vorba de nesfârșita și extrem de diversificată factologie prin care la toate nivelurile vieții sociale, principiile pot deveni acte. Postulând, mai bine zis cerind totdeauna traducerea în act a legii morale, doctrina democrației creștine refuză **ab intio** demagogia, ipocrizia și duplicitatea. Tocmai pentru că impune o atare experiență dificilă — nici în țările cu tradiție democrat-creștină ea nu e respectată fără excepții, dar la noi, care nu avem tradiție în această direcție, în schimb avem o

lungă, seculară tradiție a demagogiei, ipocriziei și duplicității... — doctrina democrației creștine conține acea triadă educațională evocată în capitolul anterior al acestui eseu. Și tot de aici diferența de ordin pedagogic dintre această doctrină politică și oricare alta. Faptul că o considerăm drept cea mai potrivită pentru condiția actuală a gândirii politice și morale a cetățeanului român nu ne împiedică să observăm dificultățile care stau în calea promovării ei în masa electoratului român precum și a unei bune părți din ceea ce s-ar putea numi clasa politică românească. Ortodoxismul nostru, atât de acoperit și motivat în ordinea ideii creștine dar atât de descoperit în ce privește rigoarea practicii bisericești e mai lesne de cooptat în doctrine de tip totalitarist și localist decât într-una de tip democratic și universalist. Pentru ca democrația creștină să prindă temeinic în România e nevoie ca biserica ortodoxă română să-și schimbe radical strategia impactului social. Și nu e deloc sigur nici că ar dori nici că ar putea s-o facă. Apoi, aria de penetrație a doctrinei democrației creștine s-ar vedea la noi restrânsă la

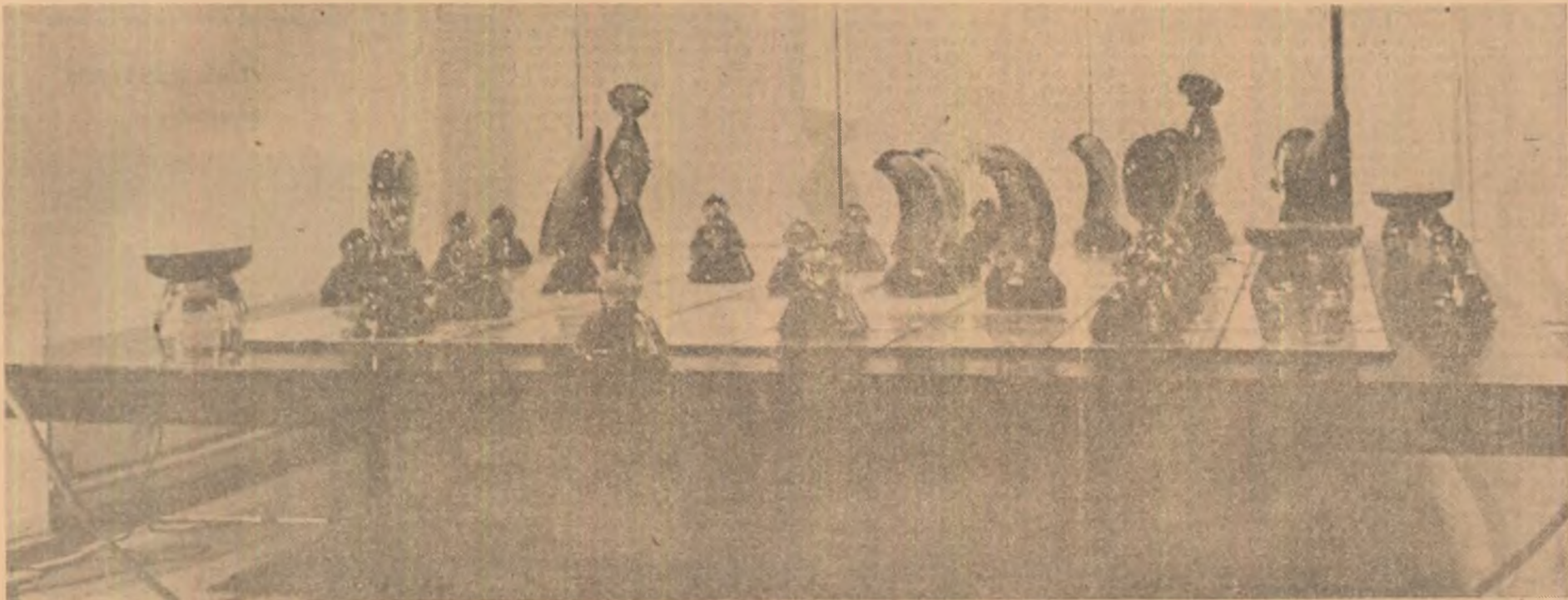
segmentul generației celei mai tinere întrucât generațiile mature sunt mult prea pervertite de pseudo-morala comunistă pentru a mai putea fi recuperate integral de morală creștină. Deși redempțiunea prin revelație nu trebuie exclusă ca posibilitate de compensare a ceea ce s-a pierdut prin educația comunistă. În fine, un al treilea obstacol e graba cu care conștiințele democratice de la noi, atâtea câte sunt, urmăresc sincronizarea, prin liberalism sau social-democrație cu democrațiile europene, grabă soldată cu arderea etapelor și premersă de aprecierea incorectă a realității românești în materie de mentalitate și chiar de psihologie socială. Și totuși, bine promovată, adică limpede și adecvat, democrația creștină poate fi șansa reconstituirii forței noastre morale, fără de care nici un pas înainte, economic sau politic, nu e posibil. Ne rămâne doar să sperăm că, pentru o dată, nu vom rata această șansă istorică, noi, care, precum observa un orgolios scriitor interbelic, avem vocația ratării marilor cazii.

„L“

NICHITA
STĂNESCU

60

— IN PAGINILE 8—9 —

Max Ernst : Nemuritorii. În paginile revistei sînt reproduse lucrări ale acestui artist.

semn

Fără noi?

Din când în când simțim nevoia să ne îndepărtăm de viața noastră (politică) de toate zilele. Dar nu reușim. Cum s-o faci când, dată afară pe usă, ea îți intră înapoi pe fereastră? Și cum ferestrele sunt în permanentă deschise, atâta vreme cât nu ai murit... De altfel, colegii noștri de viață, „angajații” politici, dar cinematografic și fotografic mereu prin preajma președintelui, adică prin „țara surășului”, ne invită încă din zilele Pieței Universității să ne vedem de ale noastre, de unele. Dar dacă unele noastre, creierul, nu vrea să adoarmă nici măcar la cântecul de leagăn — altfel cam brutal — al puterii...

Dacă ai trăit vreodată la țară, fără îndoială că ai putut observa cum se procedează cu un porc pus la îngrășat. Acesta e hrănit intensiv, însă ținut într-un loc cât mai strâmt, astfel încât, să nu aibă cum să-și cheltuiască energia, totul depunându-se pe el sub formă de grăsime. Disproporțiile față de un porc sălbatic sunt evidente: în timp ce acela din urmă are picioare

puternice, cu care poate fugi, scăpând eventual de urmărirea dusmanilor săi mai puternici decât el, porcul domestic devine imens ca un diribiabil, că tot e la modă, iar piciorușele lui nu mai sunt capabile să-l poarte decât un metru la dreapta și unul la stânga. Cam în situația asta eram și noi oamenii de rând, crescuți doar pentru ca stăpânul comunist să aibă supuși, îndopați cu imbecilități socialist-stiințifice și cu zăratele ermetic închise, posibilitățile noastre de evadare se tot restrângeau, organismele noastre, în cele din urmă, niste creații împotriva naturii, lor extirpându-li-se toată ceea ce naste mobilitatea proprie vietii. Noi nu trăiam, ci eram invitați să repetăm, în loc de hrană oferindu-ni-se magistralele „cuvântări”, ba ale unuia, ba ale altuia. Dacă proiectul ar fi reușit, atunci chiar când am fi revenit printr-un accident nedorit de conducătorii comunisti, la libertate, ne-am fi întors cuminti în vechea puscărie sau, dacă ea ar fi fost între timp dărâmată, prin cine știe ce minune, ne-am fi apucat să o reconstruim, conștiincioși, nutriți în continuare cu amintirea magistralelor incoerente și minciuni. Este ceea ce și fac partidele care au rezultat din sfărâmarea părintelui lor, P.C.R.

Înspre „omul nou”, mai sus descris, ne îndreptăm colegii de viață (nu politici) văzuți mai mult pe la Cotroceni. De sub cu bul cucuvelei decât pe străzile patriei, atunci când ne spun, cu aparentă griji pentru noi, în spatele căreia se ascunde în realitate grija pentru omul de la putere, deci pentru el, să nu ne „băgăm”.

Uneori îmi vine deci să mă îndepărtez, puțin sau mult, de viața (politică), dar un spiriduș îmi atrage atenția să nu le fac loc. Nu cred că fără mine lucrurile s-ar schimba esențial în rău. Dar fără noi?

Nicolae Prelipceanu

Vorbe de pe corabia lui Sebastian

● „Corneliu Vadim Tudor. La turnat la Securitate pe doi ziariști români din America”. (Evenimentul zilei) ● GHEORGHE ZAMFIR: „Ați văzut ce spunea Verdet? Că recunoaște în Ceaușescu un mare patriot! Cum e posibil ca acest Verdet pe care eu îl știu de unde a plecat, ca activist minor de partid, ca vânzător de bilete în plus la cinema, să spună așa ceva?”. (A consemnat Gheorghe I. Radulescu, România liberă) ● TUDOR OCTAVIAN: „Eu, bunăoară, nu văd întru-cât domnul Verdet trebuie să stea cald în fel de fel de prezidii și comisii, iar domnul Ceaușescu rece la Ghencea. De ce să ceară Vadim restaurarea memoriei chimicului, când mult mai firesc ar fi ca să se preocupe domnul Ceaușescu de reconsiderarea trecutului lui Vadim?”. (Flacăra) ● DANIEL UNCŪ: „Indiferent de controversele asupra momentului ales de către opoziție pentru înaintarea mișcării, rezultatul votului a conștințit, totuși, victoria minimei rezistențe a directivei de partid în fața argumentului și banului-simț”. (România liberă) ● ION CRISTOIU: „Așadar Mișcarea de cenzură a fost respinsă cu 260 de voturi împotriva și 192 pentru, din 452 de voturi valabil exprimate”. „...stinga a pus la cale o subtilă tactică de contracarare. Unul din aspectele acestei tactici l-a reprezentat compromiterea sedinței prin transformarea ei într-un bilet televizat. Rol principal în acest scenariu l-a revenit, cum era de așteptat, lui Corneliu Vadim Tudor”. (Evenimentul zilei) ● IULIAN COSTANȚA IIE: „Mișcarea de cenzură a fost o provocare și o încercare”; „Guvernul a ieșit mototolit, majoritatea a avut fiori, opoziția și-a demonstrat forța. Disciplina de partid, fără de care nu se puteau obține rezultate a funcționat impecabil”; „Oricum, dacă ne gândim la cele o sută de zile, și la o paralelă istorică, la capul cărora Napoleon a fost zdrobit la Waterloo, Văcăroiu — iertați-ne

comparația — n-a avut nici măcar gloria unei mari înfringeri”. (Tineretul liber) ● „Tensiunea extremă la care ajunseseră în prealabil disputele provocate de discursul (mai bine zis țigănia, n.n.) președintelui Partidului România Mare l-a determinat pe senatorul Szabo să propună includerea în staff-ul parlamentar a unui medic psihiatru”. (Adevărul) ● VALERIA DORNEANU: „Nicolae Văcăroiu: Deplorabil”. (Zig-Zag) ● „În finalul unui discurs puternic aplaudat, după ce a anunțat că PAC va vota în favoarea mișcării de cenzură, dl Nicolae Manolescu a caracterizat concluziile strategiei prezentate de guvern cu celebra frază: «Din două una dați-mi voie, ori să se revizuiască, primesc, dar să nu se schimbe nimic, ori să se revizuiască, primesc — dar atunci să se schimbe pe ici pe colo și anume în punctele esențiale. Din această dilemă nu puteți ieși»”. (Evenimentul zilei) ● HORIA RUSU (PL): „Iată că țara asta nu mai are nici președinte, nici Guvern, are în schimb un Vadim. Cred că Hitler și Stalin ar fi mândri dacă ar ști că au un asemenea urmaș”. (Declarație, în Tineretul liber) ● „Ion Marcu (FDSN) a venit la ședință în stare de ebrietate. A fost exact așa cum îl știu timisoreni, mereu în stare de ebrietate”; „Un moment penibil a fost creat de dna Leonida Lari (PNTCD). Domnia sa a explicat de ce nu poate semna și aproba mișcarea. Cu accent tipic basarabienilor a declarat că se retrage din PNTCD și trece „în partidul tuturor”; „Senatorul PNTCD Ioan Alexandru s-a pugnat pentru salvarea sufletului lui C.V. Tudor”. (Putea să se roage și pentru salvarea sufletului Leonidei Lari, n.n.) (Evenimentul zilei) ● MIRCEA DINESCU: „...în loc să învețe de la hîngheri meseria de a zvrîli juvățul pe gîtul cotarilor și javrelor ce se înmulțiră pe Dealul Mitropoliei, reprezentanții Convenției și-au păstrat fecioria neatinsă, lăsîndu-i pe fedesceniști să zburde în voie, să ocupe gărilă, prefeturile și veceurile publice”. (Academia Cașavencu) ● RO-

dictatura personală

O nouă probă de canibalism politic

Imaginile imobile ale vechii autorități comuniste, obsedante prin reluarea lor în funcțiile înalte post-revoluționare, cu măștile rețușate ale activistului P.C.R. și securistului pe față, aceleași personaje fără chip, nomenclaturiste, de azi, „reformate”, ce se suprapun în diferite ipostaze publice, cu miile, după o tehnologie a desenului animat — cum spun imaginile imobile ale vechii autorități „omorite” la 22 decembrie 1989 au prins, între timp, „altă viață”, ajunse peste noapte „democrate”, e ceva de speriat, au șapte vieți, s-au reincarnat să ne dea cu tifla, atotbiruitoare, și să ne facă să ne între bine în cap că numai forțele mafefice, de teapa lor duc lumea mai departe... Ce nebulie...

Nu mai departe, să vedem, la zi, rezultatul votării „mișcării de cenzură” depuse de Opoziție împotriva guvernului N. Văcăroiu: **democrația** a triumfat, încă o dată, cum era de așteptat, guvernul F.D.S.N.-ist nu va mai putea fi dat jos pe moment, legal decât printr-o eventuală mișcare revendicativă de stradă de amploare, Parlamentul fiind complice prin voturile „majoritarilor” săi de sfînga la ducerea programată de ripă a României...

Ce să mai spun? Exercițiul democratic politic românesc, în lupta sa subterană pentru întietate dintre un guvern majoritar retrograd și un Parlament minoritar în Opoziție, începe să dea de gândit, cu atât mai mult cu cât acest joc pare să semene perfect cu cărțile măsluite care se fac la Moscova acum — nu aveți impresia? Indiscutabil, lupta de întietate dintre Guvern-Președinție și Parlament este frapantă și la București și la Moscova: e o asemănare a crizei „tranziției”...

Lupta pentru putere se duce între aceeași comunisti și securiști plățiți să dea lecții de „democrație” cu orice preț — în acest sens guvernul României e o trambulină performantă sub orice regim! Guvernul visînd să scape de sub orice control parlamentar (minoritatea Opoziției nu are nici o putere), pus în slujba

unor interese oculte personale sau de castă ilegală, pus în slujba președintelui Ion Iliescu înainte de toate, mereu abuziv — nu degeaba recenta investigație oficială a I.R.S.O.P.-ului ne sugerează că românii vor un prim-ministru autoritar, „mîină forte”, eventual un militar, Doamne ferește...

Politicianismul e pus să țină loc de foamă și de sete în România de azi, în continuare: culmea, „practicienii”, tocmai ei, guvernării fiind cei ce excelează în a face „teorie”, pe sub mîină cu F.D.S.N.-iștii parlamentari, rupți de realitate, papagalii de tip ceaușist, dispuși să compromită definitiv „economia de piață”, veniți pe tapet cu o „strategie” a programării sarcinilor naționale, fără speranță de îmbunătățire, sărăcia aducătoare de dictatură...

Guvernării F.D.S.N.-iști de azi, prea siguri pe ei, se poartă deja ca niște vedete internaționale care încurajează, subtil „conflictele de interese” în România, treaba lor fiind să întrețină focul mic în vatră și să deschidă la timp supapa (prin indexarea salariilor, de exemplu, nimica toată) cînd se umflă pericolos aburul în oală, aceeași oală în care am fost cu toții băgați, să știm de frica zilei de mîine. Chiar... Ei, guvernării, nu par să mai fie impresionați, ai crede, decât de mișcările de revoluție solare, nu de mișcările sociale de stradă ale celor aduși la exasperare — așa să fie? Cînd guvernării noastre ar avea motive să se teamă, să tremure că ar putea fi scăpați din brațele Puterii, la un moment dat și ar putea fi transformați în țapi ispășitori, la o adică, din considerente politice și „rațiunii de stat”, să se dea satisfacție „poporului” adus la sapă de lemn — Ion Iliescu și ai lui avînd socotilele lor...

Acum, după umilirea Parlamentului de către un prim-ministru arrogant, ce a refuzat cu obstinație să-și ia răspunderea guvernării catastrofale, previzibile, la ce să ne mai așteptăm? Criza politică se va acutiza pe cit se va acutiza criza economică și socială... Sigur, vom fi scoși din minți pe zi ce va trece de aici înainte, va supraviețui moral doar cel selectat de Puterea retrogradă să supraviețuiască în comun și vom fi invitați să ne îngropăm de vii în țărîna reveriei, în particular, în cel mai bun caz, să ne eliberăm „spiritualicește”, să devenim pătroni peste grămada noastră de vise și iluzii, eventual, să ne mulțumim cu prea puținul lăsat la dispoziție „material”, de „economia de piață”, piață controlată de stat să nu murim decât cu încetinitorul, neadaptată la „capitalismul” inventat de comunisti, vai...

La naiba! Sînt sefrit pină în ultimul hal de noua probă de canibalism politic, înregistrată cu ocazia respingerii mișcării de cenzură — dezbaterile pro și antigovernamentale din 19 martie 1993 au reușit să mă facă să-mi întind iar singur o cursă care să mă întoarcă, în genunchi, la... Bănuieți la ce? Cu stomacul întors de politică...

Intors în genunchi la literatură? Care literatură... În sfîrșit, la să vedem: unde am rămas săpămîna trecută cu povestea mea de la Azuga din Ajunul Anului Nou... pardon... din Ajunul Crăciunului anului trecut, publicată în Luceafărul anul acesta... Vă amintiți? Tocmai pășeam pragul unei circiumi: circiumă din Azuga în care ar fi meritat să rămîn pînă azi să beau pînă să cad sub masă, să beau de inimă rea, să uit că politica în România ne mîină de vii, canibali, de nebuni de teapa unor C.V. Tudor și Adrian Păunescu, să scriu în sin de blestem...

Liviu Ioan Stoiciu

(va urma)

Petre Stoica

Salvați Partidul Salvării!

În momentele de răscruce, în fața marilor opțiuni istorice, realitatea ia forme dure, încorporând tensiuni nemăsurate, exprimând liniile de propagare, nu doar ale energiilor care converg, ci și ale celor care se separă. Paradoxurile abundă. 27 Septembrie 1992 este ziua confirmării vitalității, valorii și autenticității partidelor născute după decembrie, anul Revoluției. În mai 1990 votul nu s-a dat în raport cu un partid sau altul. După doi ani și jumătate criteriul de partid în sens modern era departe de a reprezenta principalul factor al interesului electoratului, dar partidele încetaseră a fi entități firave și, eventual, ridicole, devenind termeni semnificativi ai evoluției autorității. Totuși, presa de partid — aici ca mai peste tot — se prăbușeste sugerând că structura de partid încetează a mai fi o armătură rezistentă a existenței publice actuale. În același timp, în România, partidele prind viață și capătă contur specific, dar odată ce dobândesc un grad deosebit de neglijabil de prezentă, ființa lor devine mai periclitată iar aderența publică, oricât de largă, scade în consistență.

Revoluția română a schimbat decisiv situația politică a națiunii, a modificat radical orizontul informațional al omului, perspectivele și speranțele sale, a reorientat — parțial, nu rareori insuficient și distorsionat — economia, dar a lăsat neschimbată, sau aproape neschimbată societatea. Partidele românești actuale sunt releve a structurii societății noastre înainte de schimbare, înainte de 1989, pentru că nimic nou nu s-a produs pe acest tărâm. Structura socială este acum mai puțin hotărâtoare pentru destinul omului, dar își păstrează încă organizarea și compartimentarea. Pe orizontală, partidele își mențin raporturile reciproce în sistemul național, dar fiecare dintre ele — rămânând de neînlocuit unui alegător anume, pentru că acesta să se poată defini pe sine — spune mai puțin națiunii în ansamblu, trezind un prea redus interes în publicul larg. Pe verticală, partidele pot avea o structură omogenă — și în acest caz se dezvoltă și câștigă în timp — sau neomogenă — eventualitate în care nu pot decât dimi-

nua și pierde. Când profilurile conducătorului, membrului și simpatizantului de partid sunt larg superpozabile, respectivă formațiune politică va crește: în situația inversă, ea nu va putea decât să regreseze.

În interiorul societății există, poate, clase: sunt, în orice caz, grupuri socio-profesionale, etnici, sisteme determinate de factorul de tradiție sau de cel educațional și, desigur, economic. Există, însă, gruparea cea mai semnificativă ca sursă politică dintre toate, cea în funcție de comportamentul social al marilor colectivități umane. Se remarcă un larg centru al echilibrului și stabilității. Echilibrul, în sine, ar trebui să însemne, înainte de toate, raportul iust între stabilitate și progres. Doar cu această condiție echilibrul este un merit. Stabilitatea se cere a fi una dinamică. Abandonând dinamismul, ea poate fi — foarte provizorie, ca iluzie — obținută prin izolare: altminteri echilibrul se încearcă a fi produs printr-o asociere națională pe cât posibil vastă. Dinamismul este, când este, rezultatul mutației radicale sau al actelor constructive secventiale. Iată deci izolaționismul, asociativitatea, opoziționismul și constructivismul ca variante majore ale comportamentului social. Izolaționismul include gama formațiilor extremiste, oricare ar fi baza lor concretă de constituire. Asociativitatea, ca trăsătură a grupului de centru al națiunii, a produs F.S.N.-ul inițial și este, acum, atât baza partidului majoritar, cât și a actualului F.S.N. Opoziționismul — ca voință a mutației radicale, care trebuie pusă la originea viitorului — este sensul existenței P.N.T.-C.D. Constructivismul — totdeauna intelectual — a generat PAC. Sinteza constructivismului cu principiul opoziției este sursa P.N.L.-ului inițial și a formațiilor liberale ulterioare. Dificultatea de realizare a unității liberale vine, în cea mai mare măsură, din această condiție a liberalismului de a constitui sinteza unor tendințe diferite. Când opoziția accede la putere, tendința opoziționistă se transformă în vector social al schimbării și devine astfel, creație de istorie, sau partidele care incorporează această tendință comportamentală

și pierd valoarea și prestigiul politic prin banalizarea acțiunilor.

Miscările politice românești sunt rezultatul labilizării aceluși centru social care a realizat FSN-ul inițial. Acest centru cuprindea, de fapt, două tendințe: o lipsă de voință a schimbării și voința pentru o schimbare ne-traumatizantă. Demarcația nu este profundă: cine caută să evite cu orice preț traumatismele poate accepta mai curând neschimbarea decât o schimbare minim incomodă. În realitate, F.S.N. a cuprins un număr enorm de oameni binevoitori, răbdători, doritori ca suferințele să fie evitate, gață însă de eforturi, avizi de dreptate, dar nu și de incriminări inutile și tardive. Purtătorii reflexului comunist nu au lipsit nici ei, dimpotrivă. Identificarea — și, de fapt, clarificarea de sine, autoidentificarea — celor două tendințe a redus din tensiunile între centrul definit astfel, și constructivității sau opoziționității alcătuitoare cele două mari partide: al opoziției, plus gruparea liberală a aceleiași opoziții. În acest sens, și prin acest proces, a scăzut rolul intens dramatic al partidelor în viața politică românească: rolul echilibrant și stabilizator nu a mai fost revendicat exclusiv de o grupare politică asociabilă tradițiilor comuniste. Scindarea FDSN-FSN a părut să separe conservatorismul de reformă. În realitate, partidul devenit prin alegeri majoritar s-a dovedit a fi un partid al administrației: celălalt, noul F.S.N., a evoluat ca un partid pentru care administrarea directă și concretă este prea puțin, iar guvernarea prea mult. Către F.D.S.N. au migrat mai ales parlamentari: către F.S.N. mai ales persoanele guvernamentale. Dintre ultimele, în F.D.S.N. au intrat cei acuzați de conservatorism — și deci antireformism —

către F.S.N. cei acuzați de indiferențism administrativ, ireponsabilitate sau chiar corupție: aceasta neînsemnând că acuzațiile, fie de un fel, fie de celălalt, puteau fi rațional susținute și efectiv argumentate în toate cazurile sau măcar în majoritatea lor.

Membrul de partid din F.D.S.N. pare să se dorească protejat de progresele inerente ale capitalului. Membrul FSN crede și speră în puritatea și perspectivele incert pozitive ale victiei politice. Și unul și altul sunt de înțeles și cât se poate de respectabili. F.D.S.N. realizează o structură verticală omogenă, ca urmare a segregărilor de câmp despre care am vorbit anterior. F.S.N. nu a realizat această omogenitate verticală și a devenit fragil. Între mai mulți din membrii conducerii acestui partid și adevăratul susținător al F.S.N. nu este nici un fel de echivalență. Aceasta este problema F.S.N.

P.N.T.-C.D., P.A.C. și grupul liberal reprezintă, mai ales vectori socio-politici, de cea mai mare importanță pentru istorie, de cea mai înaltă demnitate, dar neacoperind încă întregul spectru social românesc. F.D.S.N. înseamnă administrație. Cine este însă partidul popular românesc? Ar fi putut să fie F.S.N., fără câteva persoane atribuite acestui partid la necesara dar grăbită, și mai ales nervoasa segregare din martie trecut. Poate Frontul va fi salvat de spiritul multora dintre membrii lui și va renaste ca semnificație populară. Dacă nu va fi așa, un mare partid popular — de tip occidental modern — va trebui să se nască de la bun început sau dintr-un alt partid, dintre cele de seamă.

Caius Dragomir

minimax

După moțiune

Dumnezeu, cel căruia noi i ne-am încredințat, ne va veni în ajutor fără îndoială și ne va elibera din aceste strimțorări, numai să credem în el și să-l rugăm cu cea mai mare evlavie.

(Sfintul Augustin)

Acum că, slavă Domnului!, s-a terminat și zavera cu moțiunea, putem să ne vedem de treabă la muncile de primăvară. Sau să ne aflăm în treabă ca să (ne) treacă vremea. La fel și guvernul. Să-i mai învîrtă numai pe bancherii de la FMI c-atunci să te ții trai pe vâtra! Ceea ce e doar așa, un fel de-a spune pen'că, după cit se pare, nevoia de bani, bani d'ăia buni, e aprigă rău de tot. Mult mai important însă decât împrumutul ca atare ar fi câștigul de capital politic al guvernului Văcăroiu, fiindcă, dacă îi iese pasiența și cu FMI va avea de grijă televiziunea să trîmbețeze victoria: vedetă?, pină și FMI-ul a zis că e bună politica economică a guvernului, etc. etc. Dacă nu iese, bineînțeles, opoziția e de vină.

Cum ne-cum însă, episodul „moțiunea de cenzură” s-a consumat și a mai împrăștiat ceva din ceața ce domnește în arena politicii românești. Curat transparentă, nu alta! Să vadă tot omul cine e de-o parte, cine de cealaltă, ce vor și cât îl duce mîntea pe fiecare. Mă rog, pe reprezentanții lor împinși sau ieșiți de bună voie în față. Iar dacă ar fi să încercăm un fel de analiză a toate cite s-au spus, frumos și cuviinclos ar fi s-o facem începînd de sus și chiar de la vîrf, dat fiind că însuși dl. președinte I. Iliescu, lăsînd naibil deoparte echidistanță, neutralitate și alte mofuri d-astea burghezo-democratice, hop la televizor ca să-i demaste pe d-nii parlamentari din opoziție, că una spun în străinătate și

alta în țară — dovedînd încă o dată că de al tuturor este d-sa în calitate de președinte. N-o s-o facem însă, analiza pomenită, în schimbu-l încumetîndu-ne la o alta pornînd de la întrebarea: care sînt efectele politice posibile ale episodului despre care s-a vorbit și s-a scris atîta deși, în mod normal rezultatul părea să se știe de la bun început?

Or, tocmai asta este! Cum mai scriam cîndva tot aici, „La Dumnezeu și-n principate/Toate se poate”, așadar întotdeauna și din start e greșită premisa „în mod normal”, ba, chiar mai mult, nu sînt deloc puține motivele în virtutea cărora orice acțiune sau analiză ar fi înțelept să plece căutînd mai întîi aspectele, elementele, de anormalitate și, alegînd dintre ele, să le folosească tocmai pe cele mai anapoda. Este neîndoielnic însă că, probabil nu bazat pe această premisă metodologică a acționat opoziția atunci cînd a băgat moțiunea, deși gurile rele ziceau că-n tabăra FSN deja se împărțeau portofolii sperîndu-se deci că prin taberele FDSN, PUNR, PSM și PRM, sau PDAR, compartimentul de cadru nu și-a făcut bine datoria și vor fi existînd niscaiva trădători. Lăsînd deoparte această presuposiție ușor pompiestică, singura motivație care stă în picioare rămîne cea a PNȚCD și nu e totuși puțin lucru că ea reamîntește politicienilor noștri superpragmatici din opoziție că, o fi ea politica amorală, da' nu e nici chiar un joc de barbut ce, cum bine știe orice om cu studii medii, se joacă neapărat numai cu zaruri făcute din os de curvă, cu cit mai bătrînă, cu atît mai bune. Zarurile.

Revenînd însă grabnic la întrebarea pusă ceva mai devreme ceea ce ni se pare că trebuie neapărat evidențiat este că, pe de-o parte, moțiunea obligă opoziția la mutări ulterioare și nu oricum, ci crescendo. Pentru că domnilor, ca să

folosim un început al retoricii de tribună, domnilor, dacă într-adevăr, tras de sfori de la Cotroceni, guvernul Văcăroiu, prin felul cum a guvernat și prin programul propus a dovedit că e pus pe rele: restaurație sau, mai exact, desăvîrșirea restaurației prin înțepenirea foștilor to'arâși în toate funcțiile de decizie, obstrucționarea inițiativelor particulare, impozite cu nemilui (vezi „legea Văcăroiu”: impozitele cu cit mai mari/sînt apă vie pentru proprietari) și cite altele — atunci, domnilor, vin și zic nu se poate, trebuie făcut ceva! Mai cu seamă că leul scade și mizeria crește. Iar dacă nu face opoziția or să facă alții și s-ar putea să lasă dandanaua dracului. S-a zis, nu spui cine că e persoană importantă, s-a zis că a trecut vremea mîscărilor de stradă. O fi da' parcă s-arată că din contră și n-ar fi deloc vesel să se ocupe de „sectorul” ăsta alții, bunăoară PSM sau PRM că tot au acolo oameni de meserie. Adică ce voim a spune nu este. Doamne ferește! că opoziția ar trebui să scoată lumea în stradă (ceea ce de al'fel să și vrea nu prea mai poate) dar dacă, totuși nemaiputînd suporta mizeria și minciuna oamenilor își vor ieși din țîniși, sau din fire și vor ieși în stradă ceva mai viguros, n-ar avea oare nevoie partidele din opoziție de ceva mai multă adeziune și credibilitate decît au acum? E o întrebare, că doar întrebarea moarte n-are. Iar dacă o fi să se întîmple, crade oare cineva că numai moțiunea, adică atunci amîntirea moțiunii va fi suficientă? Asta e o variantă. Și nu neapărat cea mai probabilă, dar nici cu totul de neluat în calcul. Presupunînd însă că n-o să fie așa, doar se știe prea bine că românul e răbduriu, de unde și bancul acela sinistru cu condamnații în spînzurătoare care au întrebare dacă trebuie să-și aducă ei de-acasă funle și pun. Bun. Asa bun să fie la alții, dar deocamdată e aici. Bun. Deci, n-o să lasă ră-mărită știînd el președintele cum să-i măîdrăgească pe toți doar nu de pomană a fost activist atîția ani, da' atunci, stai așa și te-ntrebi, ca omul, totuși, opoziția dom'le ce vrea, pe ce mizează? Că dacă într-adevăr e restaurație restaurație, asta nu înseamnă doar plasarea unor șefi de încredere peste tot ci și reactualizarea vechilor (vechi?) comportamente obediente, descurcările s.a.m.d. ceea ce înseamnă că, pe măsură ce trece timpul, to'arâșii vor fi tot mai puternici și, la viitoarele alegeri, rămîn singuri în Parlament să fie iarăși liniște ca pe vremea M.A.N., eventual cu cîteva procente de altă culoare, să nu mirie străinătatea. Încăpătîndu-ne dară a crede că opoziția e totuși opoziție, că liderii ei totuși n-au voie să uite cînd semnează statul de plată morții din decembrie, nu că am aș-

tepta neapărat să se și întîmple așa, dar parcă tare ni se pare cuvenit ca prin ceea ce vor întreprinde și nu mai contribuie la consolidarea legitimității actualei puteri așa cum o fac chiar și atunci cînd votează în Parlament contra, știînd prea bine că votul acela n-are absolut nici o valoare. Sau nu are, fi e folositor puterii care astfel își trîmbețază caracterul democratic, folositor pentru a-i aduce parole de Occident.

Pe de altă parte, moțiunea a avut efect și asupra puterii. De altfel s-a și făcut tapaj mare în acest sens în presa-i aservită arătîndu-i-se electoratului că guvernul a ieșit consolidat, unit, revigorat și reconfortat din această vinzoleală suspect de intens mediatizată de televiziune pentru a nu fi evident că face parte din campania propagandistică premergătoare stringerii curelei ce va să vină. Și mai e un efect, sesizat de altfel în toată presa dintr-o anumită parte: cimentarea alianței (unii ar fi tentați, poate, să-i spună cîrdășie) cu partidele din extrema naționalist-comunistă a spectrului politic, ceea ce e un fel de-a spune fiindcă un tov. Dan Martian, bunăoară, ar putea să fie tot atît de bine membru al PSM la fel după cum alde Dumitrușcu sau P. Turlea ș.a. se mișcă și grăiesc la fel ca ciracii lui C.V. Tudor. Ce consecințe urmează să aibă consolidarea acestui grup de tovarăși, în mare nu e prea greu de imaginat, singura nedumerire fiind aceea cît de mari sînt conștințele ne care este dispus să le accepte Palatul Cotrocenilor ca să nu i se păteze prea tare imaginea.

Iar în timpul pece stăm cu urechile culite să aflăm ce se parte pică la Moscova, deși dacă s-a încumetat el guvernul actualului Români să i-o anumită poziție, ca niciodată înainte de tranșarea unor asemenea dispute probabil că președintele Elțin, va ieși cîștigător; deși mai există și posibilitatea ca frica să fie motivația reală a principalității exprimate de București.

22 martie 1993

Șerban Lăncescu

P.S. Cît pe ce să uităm de Ziua mondială a apelor dar, pentru că nu mai e loc acum și aici pentru acest eveniment de deosebită importanță: la români, o lă-săm pentru la anul.

Momentul Lovinescu

În ciuda crizei care a lovit domeniul istoriei literare, în special edițiile din clasici, asistăm în ultimul timp la o adevărată resurrecție a interesului pentru scrierile lui Lovinescu: în Ianuarie consoanam tot aici apariția volumului IX al *Operele* sale, așteptăm să iasă în curând de sub tipar primul tom al „agendei” sale literare, promisă de editură drept „o carte de maximă importanță pentru literatura română din acest secol”, și până atunci avem ocazia să ne oprim un moment asupra reeditării *Istoriei civilizației române moderne*, apărută sub îngrijirea lui Z. Ornea în „Biblioteca pentru toți”.

La șapte decenii după prima sa apariție, *Istoria civilizației române moderne* este încă, spre deosebire de mai toate celelalte scrieri importante ale lui Lovinescu, o carte aproape necunoscută. Scrișă de un critic literar cu o reputație deja consolidată de impresionist, adică — potrivit ideii comune — incapabil de un efort mai serios de abstractizare și chiar de investigație sistematică, *Istoria...* n-a fost prea bine primită la apariție, în primul rând pentru că n-a fost corect înțeleasă. Potrivit intenției declarate a autorului său, cartea voia să fie o analiză sociologică a bazei istorice și a cadrului în care se dezvoltă cultura și literatura română de la sfârșitul sec. al XIX-lea înainte, respectiv un temei obiectiv pentru cunoșcerea sa teorie a sincronismului. Din acest punct de vedere studiul este o ipoteză de lucru, o sinteză structurală a datelor istorice privind statul și formele instituționale ale României moderne; originală este aici construcția, nu materialul ei, și construcția în sensul dinamic al cuvântului, adică interpretarea ei, viziunea ei ca un lanț succesiv de dezvoltări obiective. Reproșul istoricilor de tipul Filitti sau Barnoschi privind paternitatea unor formulări sau interpretarea unor date (repede susținut de *Viața românească*) este absurd, căci acestea n-au fost niciodată invocate de Lovinescu altfel decât ca pietre ale construcției sale și nu au altă importanță decât aceea pe care le-o conferă integrarea în sistem, așa cum demonstrează și analiza recepției istorico-politice pe care o face Z. Ornea în studiul introductiv. Cartea lui Lovinescu este însă primul cadru general ca-

re reușește să cuprindă, într-o interpretare coerentă și logică, marile schimbări pe care le suportă societatea românească în ceva mai mult de o jumătate de secol, epocă de fundamentale schimbări care duc la „modernizarea” societății și la înlocuirea unui sistem și unul mod de viață patriarhal-feudal cu unul esențialmente burghez, în rând cu toate celelalte structuri europene. Renunțând la ideea „miracolului” sau la critica „formelor fără fond”, Lovinescu arată că acest mod de asimilare brutală a unei experiențe, câștigată treptat, într-o evoluție multisculară în apusul Europei, era singurul posibil în condițiile date și că, între țările aflate într-o situație analoagă, România nu era o excepție. De fapt, prin punerea în conlucrare a celor doi termeni puși într-o opoziție ireductibilă până la el (baza economică și dinamica spirituală, capacitatea de mobilizare a ideologiilor), Lovinescu taie nodul gordian care împiedicase până atunci rezolvarea chestiunii și poate construi modelul, întru totul plauzibil, al unui tren social tras înainte cind de evoluția materială a forțelor sale productive, cind de voința de recuperare a spiritelor clarvăzătoare, a făcătorilor de „revoluție”, nu altceva decât rezultatul imperativului sincronie sau imitativ. Ceea ce scapă istoricilor și sociologilor angajați în discuția cărții lui Lovinescu, ca și a ideologilor mai mult sau mai puțin angajați în viața politică a vremii pe care îl analizează prefața lui Z. Ornea, nu scapă criticilor și literaților care scriu despre acest subiect, atunci sau mai târziu, și e păcat că autorul prefeței (care reia în mare parte vechiul său studiu din 1972) nu se oprește și asupra acestora: Pompiliu Constantinescu, care apreciază „puterea de construcție sintetică” și „comprehenșiunea largă” (dar și chestiuni de amănunt, ca esențiala contribuție la înțelegerea „liberalismului” junimist), Camil Petrescu, care vede în carte triumful „arhitecturii” și al capacității sale de sinteză (în ciuda caracterului violent polemic al textului său) sau, mai recent, adică în 1975, Alexandru George, care își dezvoltă subtilile considerații asupra modernității cărții respective tocmai în prelungirea studiului lui Z. Ornea.

Cartea adună un număr impresionant

de fapte și interpretări, atât din cimpul istoriei românești, cit și al sociologiei fenomenului european, politic, juridic, religios ș.a. ceea ce îi permite autorului să propună analize care rămân în picioare până astăzi (numărul lor este foarte mare: caracterul pozitiv al adoptării Reglementului organic, definiția pașoptismului muncant în opoziție cu cel moldovean, justa înțelegere a fundamentului conservator-tradiționalist al liberalismului lui Kogălniceanu, înțelegerea caracterului național și raționalist al revoluției muncăne de la 1848, rolul masoneriei ș.a.) sau să deschidă drumul spre interpretări pe care abia astăzi le putem avea în vedere, de pildă afirmația despre „sugestia verbală” a frazeologiei tradiționaliste (vol. I, p.89 și urm. în ediția de față) care trimite de fapt la crearea unui model literar, receptat ca atare în mediile sociale, și exercitind o atracție neanalizabilă asupra lor. Cartea, esențială pentru înțelegerea fenomenelor sociale și intelectuale în spațiul României moderne, stă în definitiv la baza analizelor din monografiile ulterioare despre Maiorescu și maioresceni, dar a fost puțin urmată în construcțiile sistematice care l-au urmat, dincolo de ecourile de la apariție. Liberalismul științific, burghez, sceptic și dialectic, al lui Lovinescu nu-și găsește audiența necesară în anii treizeci, (care sînt dominați de creșterea unei ideologii fundamentate mistic și orientate spre trecut, reacționare în sens sociologic (autorul prefeței merge mai departe și califică politic demersul hermeneutic, plasindu-l pe Lovinescu în „spațiul din stînga în... eșichierul sociologiei românești”), iar după război cartea sa nu mai poate fi invocată și discutată tocmai din pricina caracterului său burghez și al rolului decisiv pe care îl atribuie factorului spiritual în evoluția socială, inclusiv în spațiul civilizației materiale. Rămînînd deci valabi-

lă și plină de sugestii în analizele sale și în orientarea generală a viziunii pe care o propune asupra evoluției într-un moment cheie din istoria societății românești, cartea lui Lovinescu suportă totuși acțiunea erozivă a timpului prin amandarea bazei sale documentare, fenomen foarte firesc dacă avem în vedere că temeiul informației sale se plasează în texte apărute înainte sau imediat după primul război mondial. Și nu este vorba atît de erori propriu-zise ale istoricilor, să zicem pe care îi preia Lovinescu (călătoria lui Dudescu la Paris în 1803, de pildă, care n-a fost confirmată), ci de elemente de informație, și chiar de analiză, care au apărut ulterior și care nu aveau cum să fi fost anticipate de autor, unele din acestea modificînd — de regulă în sensul lărgirii — interpretările propuse. Dintre mai multele asemenea posibile deschideri se pot menționa cele legate de poziția lui Dinicu Golescu și, în continuarea acestela, de cea a lui Hellade Rădulescu. Interpretarea programului revoluționar citit la Izlaz, de pildă, drept o consecință directă a celui impus de revoluția franceză (p. 104-105 în ed. de față), deci prin intermediul grupului de tineri formați și veniți de la Paris, vine în contradicție relativă cu atribuirea acestui text — corectă după opinia mea — lui Hellade, care nu făcea parte din acest grup și-i fusese chiar adversar. O bună parte a acestui program poate fi (și trebuie) văzut ca o dezvoltare firească a programului lui Hellade însuși, care preluase programul expus în forme deseminate de Dinicu Golescu în toată opera sa și mai ales în *Insemnare...* program cuprins la rîndul său în *Intențiile Societății literare a bolerilor de la Brașov*, din 1822; întîlnirea acestora cu ideile revoluției franceze nu era întîmplătoare, dar nici de natură imediată. De asemenea, se pot spune multe despre încercările anterioare de reluare a contactelor cu Occidentul, care n-au rodit din pricina inexistenței condițiilor favorabile, lucruri încă prea puțin cunoscute pe vremea lui Lovinescu (Const. Cantacuzino, Petru Cercel) și care i-ar fi servit teza.

S-ar mai fi simțit nevoia, mai ales într-o ediție din Biblioteca pentru toți, a unor note care să semnaleze măcar, fie existența unor probleme mai generale privite astăzi altfel decît atunci (de pildă traducerea primelor texte religioase în românește, influența husită și caracterul „eretic” al acestor traduceri, în vol. I, p.12), fie confirmarea onora dintre acestea și noua argumentație pe care o propun astăzi specialiștii (în problema legăturii lui Mihai de pildă, vol. II, p.42 și urm.), după cum și a actualizării trimiterilor din subsol: cele pe care Lovinescu le face la diferite locuri din propria sa lucrare rămîn cu indicația paginii din prima ediție!

Mircea Anghelescu

• E. Lovinescu, *Istoria civilizației române moderne*, vol. I - III, ediție, studiu introductiv și tabel cronologic de Z. Ornea, Ed. Minerva (Biblioteca pentru toți), București, 1992

povestea vorbeli

Limbaj administrativ (I)

Multe din documentele tot mai des reproduse în paginile ziarelor nu sînt revelatoare doar prin conținutul lor. Limbajul administrativ, în diverse variante (acoperind și domeniul comercial sau pe cel politienesc), își confirmă autonomia prin formulele și tiparele sale fixe — dar surprinde, adesea, prin incredibile erori, confuzii și, mai ales, inadecvări la situația de comunicare.

Conservator, rigid, cu vocabular limitat și frazeologie cliseizată, stilul burocratic a furnizat prototipul „limbajului de lemn”. Discursul oficial al puterii totalitare a preluat ca instrument de control și impunere prin forță multe elemente din limbajul rigid al administrației. Apoi, influența s-a manifestat și în sens invers, limbajul oficial ideologizant transformînd stilul administrativ. Modificările nu au apărut atît în lexic, în frazeologie — cît în unele aspecte globale de construcție a textului: prin impersonalizare extremă, prin reducerea formulilor de politețe și punerea în evidență oarecum „brutală”, a actului de cere, ofertă, refuz etc. În asemenea condiții, actul de limbaj nu mai apare asumat de o instanță interesată de persuasiune; relațiile guvernate total de stat își pierd orice flexibilitate,

rămînînd invariabil rumidentare, formale.

E interesant de observat că în corespondența oficială de tot soiul — de la cea strict administrativă la cea comercială —, modelul deceniilor din urmă sînt suprimate, pur și simplu, adresa personalizată. Formulele de adresare nu-și găseau locul în relațiile care se stabileau între „unități” impersonale, aparținînd toate statului, lipsite de inițiativă și responsabilități. Diferența dintre o formulă de adresare gen „Stimate Doamnă Ion Popescu” și cea de tipul „Către IMPSCB” e mai profundă decît pare. Lipsa personalității se ipostaziază în lipsa numelui: în plus, adresarea directă la persoana a II-a, pe care o introduce vocativul, e aminată. În ultimele decenii, doar cîteva tipuri de acte (personale, de exemplu cererea) mai păstrau o formulă de adresare individualizată: majoritatea corespondenței propriu-zise recurgea cel mult la formula de precizare restrictivă (și tot impersonală) „În atenția...”. Dacă folosesc aici trecutul verbelor, nu e pentru că tiparele în cauză ar fi dispărut între timp — ci doar pentru că ele nu mai pot păstra supremația absolută. E ușor de prevăzut (și sînt deja destule semne în acest sens) că modelele din manualele de corespondență occidentale (mai ales de limbă engleză) și chiar practica relațiilor comerciale externe vor modifica treptat obișnuințele funcționărești, introducînd în impersonalitatea conservatoare mărcile unor raporturi mai

complexe. Corespondența comercială, care fusese asimilată cu totul, la noi, de tiparul administrativ, va redeveni mai liberă și mai suplă în momentul în care va fi asumată de locuitorii individualizați, care nu se multumesc să-și comunice dispoziții și informații, ci vor să convingă, să atragă și să mențină partenerii potențiali sau reali. Funcția persuasivă, care ar fi părut ridicolă în sistemul complet etatizat și centralizat, poate începe să se manifeste chiar din formula de adresare.

Că s-a produs la un moment dat o întrerupere în evoluția normală a stilului corespondenței administrative o dovedește un text precum cunoscutul *Urgent...* al lui Caragiale: scrisorile din care acesta e alcătuit sînt adresate direct, de exemplu: „D-sale d-lui primar al urbei Z... / Doamnă primar...”. Un *Tratat de corespondență comercială română*, de D. Voina, publicat la Cluj, în

1987, recomandă introducerea adresei prin termenii *Domnului / Doamnei / Domnului...* urmați de numele patronului sau de cele ale asociațiilor, sau prin abrevierea *Onor.* (onoratei), urmată de titulatura societății. Dincolo de aerul vetust al abrevierii irecuperabile *onor.*, totul pare foarte firesc — firesc politicos.

În cazul prepoziției *către...* e supărătoare și eroarea, destul de răspîndită, de a o folosi urmată de virgulă: „Către, Prefectura Județului...”. Probabil că încrederea în valoarea de model a textelor administrative deja existente face ca o asemenea greșală, odată apărută, să se răspîndească destul de repede, chiar în acte emise de instituții importante ale statului. Limbajul oficial le apare multor utilizatori ca un cod aparte, cu rezulți și secrete proprii, care dispensează de supunerea față de normele uzuale ale limbajului.

Cel puțin la fel de semnificativ ca începutul se dovedește a fi și finalul scrisorii oficiale, administrative ori comerciale. De altminteri, e de înțeles că un text adresat unei impersonale instituții nu s-ar putea încheia foarte firesc printr-o formulă de tipul „Cu stimă”, „Cu considerație...”; oricît ar părea de banale și generale, aceste încheieri presupun o relație individualizată. Ca și formula de adresare discutată mai sus, ele apropie scrisoarea oficială de structura generală a scrisorii. Apariția lor, fie și sporadică, în „faza de tranziție”, de oscilații stilistice pe care acest tip de text o traversează, anunță modelul viitor. În fine nu e lipsită de semnificație nici simpla semnătură. Un detaliu aparent formal și riscînd să treacă neobservat separă ordinea uzuală la noi: funcția precedînd numele (DIRECTOR — și, dedesubt, Ion Vasile) de cea (occidentală) în care numele apare pe primul loc (Ion Vasile — și, mai jos, Director). Ordinea nu e întîmplătoare: corespondența impersonală a deceniilor trecute a fost purtată exclusiv în numele funcției, considerată infinit mai importantă decît persoana care o ocupa vremelnic.

Rodica Zafiu

Cronicarul literar (II)

G. Călinescu, CRONICI ȘI RECENZII, II, 1932-1933, Editura Minerva, București, 1993

Cel de-al doilea volum de **Cronici literare și recenzii** cuprinde, alături de alte câteva colaborări sporadice, prestația de cronicar literar a lui Călinescu în **Adevărul literar și artistic** (de la 1 mai 1932 până la 31 decembrie 1933) și în **Viața românească** (din ianuarie 1933 până la sfârșitul aceluiași an). Recenzind la începutul anului 1992 primul volum, am văzut care era „schema” călinesciană a cronicilor literare și (în măsura în care ediția cuprindea într-o secțiune de **Preliminarii** majoritatea articolelor de teorie ale criticului) am avut prilejul să ne familiarizăm și cu o parte din **metoda** care a stat la baza lor. În legătură cu acest ultim aspect (dar și cu momentul de mică teorie pe care mai toate cronicile lui Călinescu îl cuprind), armătura metodologică generală poate fi completată cu câteva nuanțe noi.

Așadar, „a pretinde să justifice obiectiv frumosul, susține Călinescu într-o cronică din 1932, fără simțul lui, ceea ce în fond e un instrument tot așa de obiectiv ca și simțul văzului, este a te incurca într-un teren barat cu sîrmă ghimpată”.

În legătură cu valoarea literară, spune Călinescu în 1933, „Istoria literară, ne arată cât de puțin importantă este originalitatea concepută ca inedit. Ce este original în opera clasicii francezi (Corneille, Racine, La Fontaine, La Bruyère)? Sînt unii autori care aproape au tradus. Ce ne facem cu Eminescu traducător sau utilizator servil al poeziei romantice?” Valoarea unei opere nu stă deci în „calitatea relativă a ineditului”, ci în **puterea de creație**, „o noțiune mai clară decît originalitatea”.

Prețioase sînt și considerațiile generale despre psihanaliza lui Freud, căci ele vin din partea unui critic atît de meficient cînd în discuție s-au aflat metodele criticii literare: „Teoriile lui Freud sînt geniale, pline de scripuri și de exagerări, și ca orice teorii sînt discutabile și în nici un caz nu pot fi

utilizate servil în cercetările științifice. Freud e un mare literat, un om de o păturire excepțională, un Paganini al subconștientului. Viața lui e construită după legi fizice și minuirea ei se face cu respectarea legilor fizice. Dar în degetele groase ale altuia e numai o cutie de lemn”.

În sfîrșit, dintr-o antologie călinesciană a ideilor de critică literară nu pot lipsi judecățile generale, privind posibilitățile disciplinei ca atare („Critica nu creează valori din nimic, ea «descoperă» și explică, și nu există decît în măsura în care merge la pas cu adevărul”), unele detalii de tehnică („criticul literar își trădează siguranța gustului în alegerea citatelor necesare (această operațiune fiind una din cele mai însemnate momente critice)”) sau lista calităților pe care trebuie să le întrunească un bun critic literar (să fie cult, să fie onest, să iubească literatura).

Pentru că s-a aflat de mai multe ori în fruntea unor reviste literare, Călinescu a meditat adesea și asupra rostului pe care acestea îl pot avea: „Da-

torie unei reviste mari nu este aceea de a forma scriitorii, ci de a educa pe cititori pentru literatura bună”. Iar ceva mai exact, în legătură cu **Adevărul literar și artistic**: „Vorbind cu toată sinceritatea și fără spirit redacțional, conducătorul revistei a avut tactul ce i se cerea. El a alternat literatura originală cu traducerea, reparașajul cu recenzia, anecdota cu pagina de curiozități, în așa fel încît ochiul cu tensiune mică al cititorului obișnuit să nu se obosească și să nu se închidă. Oricît de frivole ar fi unele lucruri, ele au întotdeauna o latură culturală, digerabilă tocmai prin superficialitatea ei. O revistă ce s-ar ambiționa să dea numai bucăți de sublimă artă ar fi un prînz de mare gală cu vinuri aromatice și ananas, repetat zilnic pînă la intoxicație”. Iată „rețeta” completă a **ofertei multiple**, de care orice gazetar cu pretenții trebuie să țină cont.

Dacă vom urmări (ca de obicei în cazul cronicilor literare) judecata de valoare, precizia diagnosticului, rezistența acestuia în timp, vom constata că de cele mai multe ori critica lui Călinescu este exactă. Prin **Patul lui Procust**, apărut în 1933, Camil Petrescu „s-a întrecut pe sine”, fixînd „un moment în scurta istorie a romanului românesc”. **Adela** lui Ibrăileanu „este primul cu adevărat roman românesc de analiză”, prin **Rusoalca**, Gib I. Mihăescu devine „unul din romancierii noștri cei mai valoroși”. În fine, „pregătirea înceată a sufletelor pentru nemulțumire, propagarea ideilor, acordarea urilor individuale cu pornirea colectivă, revolta pasivă prin incapacitatea de a mai crede în făgădueli, disoluția încetul cu încetul a spiritului de autoritate, crearea miturilor, dezlăn-

țuirea bestialității, determinarea neprivăzută a mișcărilor și instinctului de turmă, frica bestială și restabilirea sentimentului de dependență, toate aceste stadii sînt tratate de D. Rebreanu [în **Răscoala**] cu mijloace shakespeariene”.

Există în cronicile lui Călinescu și câteva exemple de neînțelegere, care pot fi trecute însă printre păcatele veniale ale „meseriei” (cazul rezistenței față de literatura Hortensiei Papadat-Bengescu), dar și două-trei probe de subiectivism exagerat, cînd orgoliul rănit al criticului izbucnește dintr-o dată, prînzînd totul în jur. Victima principală a acestui subiectivism „artistic” e, în 1933, Pompiliu Constantinescu, „vinovat” că a îndrăznit să formuleze un număr de obiecții în legătură cu **Cartea nunții**. Un principiu pe care Călinescu îl enunță de mai multe ori în cronicile sale („în critica literară cel mai frumos omagiu e de a-ți spune opinia în toată violența, chiar dacă este defavorabilă”) e pentru o clipă uitat și Pompiliu Constantinescu devine, în **Critica criticilor**, un recenzent „cu desăvîrșire incult”, avînd o „minte primară” și scriînd „ilizibil”. Nu e mai puțin adevărat că, ceva mai tîrziu, Călinescu a știut să-și repare nedreptatea, căci în **Istoria literaturii române**, capitolul pe care și-l rezervă e redactat prin cuvintele lui Pompiliu Constantinescu.

Ceva asemănător i s-a întimplat și lui Mihail Sebastian, căruia într-un articol publicat după apariția volumului **Femei**, i se refuză, pur și simplu, o cronică literară.

De reținut e și puterea de cuprindere a cronicilor lui Călinescu, măsurată nu numai cantitativ (ca semn al unei hărnicii extraordinare), dar și tematic, în măsura în care criticul recenzează în 1932-1933 nu doar cărțile de literatură propriu-zisă (poezie, proză, critică, eseu), dar și un tratat de psihologie a copilului (de Izabela Sadoveanu și Const. I. Angelescu), o culegere de analize literare, scoasă sub îndrumarea lui I.M. Rașcu sau celebra **Istorie a literaturii române pentru clasa a VII-a a liceelor de băieți și fete**, de Gh. Nedîglu, deci un manual școlar.

Acuzat de toate relele din lume și refuzîndu-i-se, cu o încăpăținare din ce în ce mai caraghioasă, cînd vocația de critic, cînd talentul de istoric literar, Călinescu a știut să cuprindă în brațele larg deschise mai toată literatura (și cultura) timpului său, față de care a arătat, orice s-ar spune, înțelegere și iubire. Căci printre condițiile pe care adevăratul critic literar ar trebui să le îndeplinească, el a înregistrat-o și pe aceasta: „să intuiască și să comunice în primul rînd substanța vitală a cărții și numai apoi impuritatea care o obtenebrează”.

Florin Manolescu

caiet de caligrafie

Icoana din oglindă

«Si nu știa Manoe că acesta e ingerul Domnului. Si a zis Manoe către ingerul Domnului: „Cum îți este numele? Ca să te mărim cînd se va împlini cuvîntul tău.” Zis-a ingerul către el: „La ce mă întrebi tu de numele meu? Că el este minunat.” Atunci a luat Manoe un ied și prinos de pîine și le-a adus Domnului pe o stîncă. Și a făcut acela minunea pe care au văzut-o Manoe și femeia sa. Cînd a început să se înalțe flacăra de pe jertfelnic spre cer, ingerul Domnului s-a ridicat cu flacăra de pe jertfelnic. Văzînd aceasta Manoe și femeia lui au căzut cu fața la pămînt. Si s-a făcut nevăzut ingerul Domnului de Manoe și femeia lui. Atunci a înțeles că acela fusese ingerul Domnului. Si a zis Manoe către femeia sa: „De bună seamă avem să murim, căci am văzut pe Dumnezeu.”» (Jud, 13, 16-22)

Ingerul, purtător de Dumnezeu, bun conducător de minune (însuși numele său este semnificativ al oricărei minuni), prin apariția sa aduce în vreme, aduce în cadrul orelor și zilelor — noian de moment de trecere. Căci minunea, pusă în fața ochilor oamenilor, asta este: naștere clinică, nuntă clinică și moarte clinică suprapuse. Nașterea, nunta și moartea fiind momente cruciale în care se întîlnește jertfa de dragoste a lui Dumnezeu cu jertfa de dragoste a oamenilor. Se întîlnesc

în focul incandescent-ocrotitor al Ingerilor care asta și sînt (dintr-un punct de vedere): purtători de jertfă.

Cînd vezi inger — te naști, nuntesti și mori. Cînd te naști și cînd nuntesti și cînd mori — vezi inger. Mi-aduc aminte de scriitorii care se tem de moarte mai ales înainte de terminarea unei opere care li se pare lor foarte importantă. Nu la imaginea lor din posteritate se gîndesc ei temîndu-se că vor muri (că adică această imagine nu va fi completă fără opera începută și neterminată). Ci ingerul lor păzitor își mărește atunci, în iurul lor, cîmpul de intensitate, devine apăsător, strivitor aproape.

Scrișul adevărat de literatură poate fi definit ca moment continuu de trecere. Ca prezentă continuu-aluzivă a minunii.

Cele care mi s-au întîmplat fragmentar, pe bucăți, în 2-3 zile, două de la sfîrșitul lui noiembrie 1992 — au dus (poate) la aflarea-prîmirea unui text cu inger în el. (Acest text, această idee-cu-inger a survenit acum, în noiembrie, într-o seară de duminică, citînd, recitînd notele despre cele pe-trecute în august.)

Există în iconografia ortodoxă o

„tipizare” precisă, un canon al chipurilor de sfinți; și există acel pasai neo-testamentar în care Iisus ne spune că dacă vom fi ca și copiii vom intra în Împărăția Cerurilor; ei bine, ca și la sfinții din icoane, există o „tipizare” și la chipurile de prunc: toți copiii de la maternitate seamănă leit unii cu alții (e nevoie de numere pe plăcuțe, legate de miinile lor mici, ca să nu-i incurce însesi mamele). Deci în copilărie, la maternitate mai ales, orice chip de om poate fi învelit, îmbrăcat în argint de icoană. (În mare măsură lucrul acesta este valabil și pentru chipurile de bătrîni)

Cam aceasta ar fi ideea-cu-inger, din noiembrie: povestită. (D-” ar fi fost doar enunțată poate c-ar fi ajuns fragment de poem.) Iată acum și întîmplările din cele două zile din august:

a) Într-o biserică de prin Drumul Taberei am fost botezați dintr-o dată — în interval de 10 minute — vreo 7 copii. Pur și simplu preotul a început să facă giumbuslucuri acrobatice cu pruncii în timp ce-i ridica în aer și-i afunda în cristelniță. Biserica s-a umplut cu duh de veselie, de fericire. Oamenii rideau cu lacrimi de pînis, ca de extaz. Preotul avea fața luminată de-o bucurie normală, firească, bucuria obișnuită a „meseriei” ce se ocupă

cu Duhul Sfînt. Luminările ardeau, blițurile aparatelor de fotografiat străluceau brusc, erau multe flori, aerul s-a cuprins de vibrație. În mod firesc — s-a produs înghesuială de ingeri. Toată lumea adunată acolo a fost împreună; mult mai puțin diferențiată decît de obicei.

b) A doua zi, acasă, întins în pat, citeam din prima epistolă către Corinteni a lui Pavel. Fereastra era larg deschisă și afară, în fața blocului se juca, cu zarvă mare, o hoță de copii — și ce bine, ce cald se armoniza lectura din Carte cu „zgomotul blind” al jocului (chiote, numărători, alergături, entuziasm)! Mi-am adus aminte de **Cartea vîetii**, film de desen animat de propagandă biblică, povestind scene din Vechiul și din Noul Testament. M-am gîndit la miraculoasa combinație din sufletul copiilor, combinație între Poppey și Moise, între Micky Mouse și ingerul lui Dumnezeu.

c) Apoi am intrat în cealaltă cameră și-am văzut pe birou „autoportretul” pe care și l-a făcut Maria, fetiță de 4-5 ani, „autoportret” reprezentînd-o pe ea alături de un soare urias și de o casă înaltă, dar fără etaj și cu numele ei scris mare: MARIA. Mi-am dat seama că „autoportretele” făcute de copii nu diferă între ele, nu sînt individualizate, ci schematizate: sînt absolut bucuroase, notînd mai ales extazul; sînt ne-încrîncenate, ne-orgolioase.

M-am gîndit la pruncii din z’ua trecută care, dacă s-ar fi privit în oglindă așa, uzî, imediat după botez ar fi văzut icoane în oglindă. M-am gîndit că orice desen făcut de copii cu creta pe asfalt ar putea fi sfințit și îmbrăcat în argint.

Cristian Popescu

matei vișniec

OMUL CU GÎNDACUL

Dimineața, cînd intru la bucătărie, el e deja instalat. Mă așteaptă în colțul dinspre fereastră al mesei iar uneori chiar am impresia că mă examinează atent.

Nu, gîndacul ăsta de bucătărie nu e ca toți ceilalți gîndaci de bucătărie. În primul rînd că e mai mare, poate că e cel mai mare gîndac de bucătărie din ciți gîndaci de bucătărie am văzut eu pînă acum. Și cred că e și mai negru. Cîteodată mă întreb de ce nu l-am strivit din prima zi cînd am văzut că mi se urcă pe masă. Poate că fixitatea asta cu care mă privește să-mi fi paralizat mina? Dar oare mă privește cu adevărat? Și dacă mă privește, oare mă vede? Habar n-am cum funcționează toate astea la gîndaci. Dar imobilitatea asta a lui, oarecum majestuoasă, ca și cum dumnealui ar fi însuși regele gîndacilor, mă face să cred că mă observă totuși fără încetare.

Este limpede că domnul gîndac din bucătăria mea are ceva dintr-un înțelept. Dovada cea mai sigură: nu-i este frică de mine! Și probabil că nu l-am omorît cînd aș fi putut să-l omor tocmai pentru că mi-am dat seama că nu-i era frică de mine. Cred însă că are și o vîrstă respectabilă. Mă întreb uneori de cită vreme o fi trăind pe sub dușumelele casei mele. De fapt, cit trăiește un gîndac? Ar trebui să mă uit într-o enciclopedie.

Intr-o dimineață, înainte de a pleca la birou, i-am lăsat pe masă o firimitură de piine. Seara, cînd m-am întors,

fiecare zi, îi las cite o firimitură de piine pe masă. Observ că în prezența mea refuză să mănînce. I am oferit o firimitură în timp ce mi luam micul dejun. Păcat. Am fi putut să luăm micul dejun împreună. Ia te uită! A venit să-mi țină com-

panie și la masa de seară! Avem acum ritualul nostru comun. Dimineața, cînd plec, îl las pe colțul dinspre fereastră al mesei. Cînd mă întorc îl găsec pe colțul dinspre aragaz. Mă întreb ce-o fi făcînd între timp.

Simbăta parcă știe că îmi place să gătesc și rămîne cu mine pînă la prînz. Bineînțeles că nu mai poate fi vorba, acum, să-l omor. Din ce în ce mai des, simbăta și duminica ni le petrecem împreună, acasă. Privim tăcuți pe fereastră, ore și ore...

O fi el bătrîn dar vād că se deplasează repede. Zece secunde ca să coboare de pe masă și să dispară în gaura sa, după calorifer. Ca să urce lingă mine, pe pervazul ferestrei, are nevoie de 30 de secunde. Ca să urce pe masa mea de scris, în bibliotecă, sub un minut. Ca să se instaleze pe taburetul său preferat, cînd mă uit la televizor, un minut.

Azi dimineață, cînd am deschis ochii, era deasupra mea, pe tavan, chiar în dreptul privirilor mele. Cit m-am spălat și m-am ras în baie a coborît însă și s-a instalat pe masă, pentru micul dejun.

A început să doarmă în ce în ce mai des pe tavan. Dar asta nu mă deranjează. E ca și cum mi-ar veghea somnul. Și trebuie să recunosc că somnul meu e mai profund și mai odihnitor de cînd îl simt noapte de noapte deasupra capului.

E uluitor cum a ajuns să-mi cunoască toate reflexele, toate ticurile, toate obiceiurile. Seara, după ora opt, cînd ascult de obicei preludiile lui Bach, el urcă pe pilnia fonografului. Și ascultă și el, imobil, scrutînd întunericul din interiorul pilniei ca și cum s-ar uita într-o prăpastie fără fund.

Dar și eu am început să mă inițiez în obiceiurile lui. Mai ales în ceea ce privește preferințele sale alimentare.

Știu că-i plac mult fructele, că detestă carnea și că brînză proaspătă îi dă o stare de nervozitate. În ce privește muzica, este un mare amator de Vivaldi, Corelli, Haendel. Pe Debussy îl digeră destul de greu. Iar odată, ascultînd Mahler, și-a pierdut pur și simplu echilibrul și era cit pe ce să cadă în adîncul pilniei de fonograf.

Uneori facem și lecturi. I-am citit, cu voce tare, MIZERABILII de Victor Hugo și PROCES VERBAL de Le Clezio. Comunicarea noastră devine din ce în ce mai sofisticată. Eu citesc cu voce tare și el nu mișcă pînă cînd nu ajung la ultima pagină. Dar mi se întimplă cîteodată să-l vād că mă părăsește la pagina 50 pentru a se retrage demn în gaura sa. De altfel am început și eu să las baltă orice lectură dacă el nu mă mai ascultă după pagina 50.

Dar nimic nu mă fascinează mai mult decît plimbările noastre zilnice prin cele trei camere ale apartamentului nostru. Să zicem că îmi aleg un traseu și că, plimbîndu-mă, trasez cu pașii mei o anumită figură geometrică invizibilă. Ei bine, el este capabil să o reconstituie. De pildă, dacă, în timp

ce mă plimb, desenez cu pașii mei un 8, el îl reproduce cu exactitate. Cîteodată inventez figuri geometrice mai complicate, cu reveniri pe propriile mele urme și cu momente de ezitări simulate. Nimic nu pare imposibil pentru el, reface în viteză toate traseele mele ca și cum ar ascunde în el memoria pașilor mei.

Un alt joc: eu închid ochii, mă învîrt în cerc și mă apropiez de un obiect pe care îl aleg la întîmplare. Și cînd deschid ochii el e deja acolo, pe tablou sau pe lampă, pe etajeră sau pe telefon, privindu-mă țintă și așteptînd de fapt să-mi deschid ochii asupra lui.

Uneori el este cel care începe să se rotească în cerc dar eu nu prea înțeleg bine ce vrea. Îl privesc, el se rotește, descrie cercuri din ce în ce mai largi, se oprește și așteaptă ca să reacționeze într-un fel sau altul. Îmi este pur și simplu rușine de incapacitatea mea de a-l înțelege. Dar imediat ce intru în cercurile pe care le descrie, mișcărilor sale devin din ce în ce mai rapide, și-l vād chiar săltînd cu o oarecare bucurie. Eu îl urmez cu fidelitate, așteptînd ca tot jocul ăsta să prindă sens și să conducă undeva.

În orice caz, am ajuns acum să repet tot ce-mi propune pentru că mi se pare că el mă inițiază de fapt, în felul său, în misterul ființei sale. Cînd se cațără pe un obiect eu mă apropiez și ating obiectul, cînd rămîne imobil o oră sau două pe un scaun, nu mișcă nici eu pînă cînd nu începe el primul, să miște.

La masă, a inventat o altă figură: înainte ca să-mi torn cafeaua în ceașcă el urcă pe marginea ceștii mele de cafea și, cu alura unui sinucigaș, se aruncă în interiorul ceștii goale. Ce-o fi vrînd oare să-mi comunice cu asta?

Ultima dată, așteptînd să-și termine căderea și să aud bufnitura fină pe care o face cînd atinge fundul ceștii, am adormit pur și simplu, cu capul pe masă. M-au trezit însă brusc trompetele unui allegro din Vivaldi. Era întinerie și mi-am dat seama că și eu mă aflam în cădere liberă și că mă absorbea uriașa prăpastie a unei imense pilni de fonograf.

EX LIBRIS

MIORIȚA LA DACO-ROMÂNI ȘI AROMÂNI
Editura Minerva

Excelență și bogată în consecințe pentru folclorul comparat această antologie de variante, care devine astfel radiografia unui fenomen. Un număr impresionant de variațiuni pe aceeași temă — pe o arie geografică întinsă și într-o destul de îndelungată durată temporală — reunite, comentate, situate

în contextul mitico-istoric, relevă noi semnificații. Practic magice, încărcătură mitică, simboluri, mentalități și procedee poetice apar astfel într-o nouă imagine, pusă în valoare de introducerea Emiliei Șt. Milicescu, ce deschide alte perspective și aduce noi informații și interpretări asupra spiritualității românești din Maramureș pînă la Timoc, din B. nat în Basarabia, din Moldova în munții Pindului. În anexe sînt reproduse poezii, bocete, un scenariu dramatic din folclorul pastoral, care nuanțează, prin raportare la un univers specific, înțelegerea sensurilor unei balade a cărei condiție este singulară în creația folclorică și în mitologia românească. Ediție de Nicolae Sarmandu.

Kavafis
ÎN CASA SUFLETULUI
Editura Minerva

Puțin cunoscut la noi, dar destul de bine în Occident, unde opera lui a circulat, tradusă în mai multe limbi și s-a bucurat de bune exegeze, acest poet grec care totuși n-a trăit în Grecia, acest „alexandrin“ (1863 — 1933) cu destin aparte poate fi descoperit acum într-o ediție care îi cuprinde poezia „Poeme renegate“, proza — nuvele și eseuri — și memorialistica. Poetul a fost un personaj, un boem cu evoluție intelectuală dintre cele mai interesante, un scriitor complet, hrănit cu cultură transfigurată de talent, un autor, în orice caz greu de definit.

te fi descoperit acum într-o ediție care îi cuprinde poezia „Poeme renegate“, proza — nuvele și eseuri — și memorialistica. Poetul a fost un personaj, un boem cu evoluție intelectuală dintre cele mai interesante, un scriitor complet, hrănit cu cultură transfigurată de talent, un autor, în orice caz greu de definit.

Blasco Ibañez
CASA BLESTEMATĂ
Ed. Hyperion — Ed. Oltenia

Cei care au savurat esteticismul romanului Mare nostrum se așteptau la ceva asemănător. De data aceasta însă prozatorul spaniol surprinde într-o altă manieră narativă. Lumea țărănească iberică apare aici aspră, cu trăiri primare și confuze, animată de

ireductibile resentimente și de o violentă și ascunsă nevoie de răzbunare, de o stranie solidaritate spontană, care se dispensează de vorbe dar acționează distructiv. O lume cumva asemănătoare cu a noastră.

Smaranda Vultur
INFINITUL MĂRUNT
Ed. Cartea Românească

Cărțile de istorie și teorie literară au fost rare în ultima vreme. Iată acum o suită de studii ce au în vedere „configurația intertextuală“ și „poetica operei“, urmînd mai întîi un „traseu teoretic“ ce trece în revistă o serie de teorii ale textului, accentuînd rolul intertextualității „ca principiu de funcționare a textului literar“. O secțiune a cărții urmărește „Medicurile lecturii“ în raport cu scrieri ale lui Eminescu, Eliade, Odobescu, Rebreanu, Ștefan Bănulescu, o altă „Configurația intertextuală“ la Caragiale, dar și la Gabriela Adameșteanu, cea de a treia reunind interpretări sub genericul „Poemul în replică — transformare și rescriere“ cu aplicații la texte de Lucian Blaga, Nichita Stănescu, Emil Botta, Mircea Ivănescu, Miron Radu Paraschivescu ș.a.

Val Condurache
LA BELLE ÉPOQUE
Editura Junimea

Nici volumele de versuri n-au fost prea numeroase în anii din urmă. Cele care au apărut, însă, au ilustrat și ilustrează starea de spirit a omului de carte, dominată de deziluzii și gustul amar. În volumul lui Val Condurache stăruie sentimentul zădărnicii. Poezia se scrie totuși, foarte conștientă de ea însăși, fragilă și totuși tenace („Scrieți, băieți, numai scrieți!“). Între ironic și lipsa de speranță, între sentimentul precarității și nevoia de poezie și visare, literatura se autopersiflează dar nu se poate, totuși, sinucide, deși se pare, toate cărțile au fost deja scrise: „un maidan va fi pămîntul / iar gîndirea în pustie / în deșert va fi cuvîntul / scrie dar zadarnic scrie / și neantul și ființa / în limbaj sînt toate scrise / și cosmarul și dorința / scrie-s cărțile de vise“.

Mircea Eliade și detractorii săi (VI)

Cavalerii de Curlanda — o șansă sau o neșansă ratată?

Din cînd în cînd, Eliade așteaptă cu stringere de inimă atacurile care întinz, Prietenii sint atacați, el nu! Ce se întimplă? Cînd Zaharia Stancu și ai săi dezlîntuie sălbatica polemică împotriva lui Petru Comarnescu, a lui Gabriel Negry și a lui Mircea Vulcănescu, el este cu sufletul la gură: în numărul viitor, în numărul viitor sau în celălalt. Nici **Naționalul nou**, nici **Credința**, publicațiile care declanșează probabil scandalul deceniului, nu-l implică însă în serialul **Cavalerilor de Curlanda**. Noica da, el nu. Îi scrie lui Nicolae Argintescu: oare de ce nu mă atacă și pe mine? Paginații din **Isabel și Apele Diavolului** le-ar fi oferit argumentele necesare. În decembrie 1934, în ianuarie 1935 publicațiile vi-gurosilor tineri de la țară, care nu veniseră în Capitală de pomana, publică număr de număr, biografiile prietenilor săi. Despre el, nimic. Unele vedete din cercul Cavalerilor au parte chiar de un arbore genealogic: sint spurcate de pamfletari pînă la a zecca spiță.

Parcă ghicim în scrisoarea către Nicolae Argintescu o oarecare frustrare: de ce e lăsat în pace? Oare el nu scrisese despre experiențele heterosexuale? Scri-sese, dar numai atît. Nu era el „gidian“? Nu era pasibil de fulgerele peizanilor? Si nu elogiase și el creația lui Gabriel Negry? Desigur, desigur, dar nu cu atîta patos ca Petru Comarnescu. Fusese mereu alături de el, de cei mai de seamă pictori, balerini, actori. Apartinea, trup și suflet, (metaforic vorbind) cercul lor: acestui formidabil grup care unea artiștii inovatori, scriitorii geniali, eroii spiritualității românești. Nu era el seful lor? Nu îi elogiase el în articole care, la rîndul lor, au provocat replici incendia-re? În **România** din 6 mai 1933 evocase extraordinarul recital al Floriei Capsali și Gabriel Negry așa cum numai el era capabil: „Nu e deloc intenția mea de a analiza fiecare dans al Floriei Capsali și al lui Gabriel Negry, acest elev și par-tener plin de intuiție, și neliniștit de

propriile lui descoperiri. Mi-ar plăcea să mă opresc o clipă asupra dansului acestuia din urmă, mai ales asupra lui Narcis... incontestabil un succes și o revela-ție... Narcis a fost o fermecătoare im-binare de dans și dramă interioară. (s.n.) / Asupra figurii celor doi dansatori s-ar putea scrie pagini inspirate de care nu mă simt capabil“. Scrisese prin urmare despre Gabriel Negry, sacrificase pe al-tarul elogiului chiar și sintagma sa pre-ferată, magică (**dramă interioară!**) și călăii nu se îndură să-l sacrifice!

O naivă solidaritate îl leagă de Mir-cea Eliade de prietenii săi: el trebuie să fie fericit alături de el, să sufere alături de el. Trebuie să elogieze odată cu el. Paginații din **Noaptea de Simziene** care ni-l prezintă pe Ștefan Viziru (arun-cat în lagăr fiindcă refuză să dea de-clarația de desolidarizare) nu-s lipsite de teme: dacă Polihroniade, dacă Nae Io-nescu, dacă Tell sint în lagăr, de ce n-ar fi și el? De ce n-ar suferi alături de ei? Nu a fost legionar, dar acestia nu-mesc echipa cu care trece prin lume. Nici o clipă el nu își imaginează măcar că ar putea fi solitar: e solidar cu cel aflat în suferință!

Cel de la **Naționalul Nou**, cei de la **Credința** sint băieți de la țară, au fincă) onoare. Atacă sălbatic, dar nu pe oricine. Ei știu că, în ciuda exceselor sale voyeu-riste, Mircea Eliade nu face parte dintre Cavaleri. Nu-l fac onoarea de a-l in-nobilă! Știu că în sirul de elozii adre-sate frumosului Gabriel Negry, cele ale lui Mircea Eliade sint pur și simplu pro-tocolare. Eliade voia să fie alături de prietenii săi cărturari și se conformează nu solicitării amoroase, ci conformismu-lui de grup. Să comparăm rîndurile lui Eliade din **România** cu cele scrise, des-pre același recital, de Petru Comarnescu: „Gabriel Negry reprezintă mai mult o constantă sufletească, un fel de perman-ent leit-motiv intern, constînd dintr-o tristete beatificată, un fel de narcisism pur care se mișcă organic și cu orientări

apolinice. La Floria Capsali accentul este pus pe expresia obiectivă estetic pe cînd la Gabriel Negry pe o sensibilitate interioară, care caută evadări expresive. De aici și degajarea și siguranța măias-tră a dansatoarei, ca și interioritatea dra-matică a dansatorului, care se observă chiar cînd dansează împreună, ea fiind mai mobilă și mai variată: el mai adinc în monotonia lui“.

Eliade anxase elogiului superlativul său de gală (**dramă interioară!**) și se retrăsese în penumbra incompetenței sale amoroase, ceilalți se desfășurau în toată splendoarea iubirii lor!

Ca de obicei, bunul, mereu solidarul, generosul orientalist servește de alibi. Ne apropiem de un punct relativ deli-cat al chestiunii. Prin urmare, Mircea Eliade așteaptă cu sufletul la gură atacu-rile infamilor. Fiindcă acesti jurnalisti agresivi, rudimentari, ar trebui să-l atace și pe el. Dacă ei îi colomniază prietenii, generația, de ce l-ar evita tocmai pe el liderul?

Fiindcă Eliade crede, cu tot sufletul lui de adolescent, că jurnalistii de la **Credința** inscensează, că acuzațiile sint pur și simplu, mîrșăvii: atacuri la fel de murdare ca și cele venite de la Mos-cova. Si la fel de bine rezizate cum erau campaniile stingii. Prietenii lui, colegii lui, iluștri intelectuali să fie homo? Nici cu gîndul nu zîncea filosoful nostru. El era om al marginilor: aparținea margi-nilor: nimerise în Centru direct din ma-

halaua bunicilor din periferia eternă a Balcanilor. Nu-i un rafinat și nici nu e tentat de cerul sublim al Alesilor.

Nici un moment nu îl marginalizează mai puternic pe naivul Eliade ca seria-lul dedicat Cavalerilor. Nu numai că el nu este, dar îi țigneste pe cei care sint, atunci cînd nu crede că ei sint! Lui Mircea Eliade nu i se hotărăsc adversi-tățile doar în momentul în care Codreanu îi citează, la celebrul proces, articolul din **Buna-Vestire**, ci mai ales atunci cînd declară senin, de cite ori are prilejul, că prietenii lui nu sint ceea ce sint! Si că Gide e doar un literat! Ceea ce dă de înțeles că liderul, seful de școală ar pri-vi cu imensă suspiciune nu numai către revoluția mondială, nu numai către tra-ditiile democratice, ci chiar către inver-siunile care-i rafinează pe cei Alesi.

Necazul cel mare al carierei lui Mircea Eliade sint Cavalerii de Curlanda, reapăruti cînd nu te aștepti pentru a corec-ta atitudinile nedemne ale mahalagiului.

Cornel Ungureanu

¹⁾ Polemica este importantă dintr-un șir de motive care nu te interesează aici.

Ea va fi evocată în cîteva roma-ne proaste de peizanii care cu em-faza victorioșilor sint mîndri că au scos din circulație o publicație, citiva e-șeiști, un grup literar. Scînteia care a declanșat scandalul și campania celor de la **Credința** a fost un „punct de vedere“ publicat de Petru Comarnescu în **Crite-riion**, 15 noiembrie — 1 decembrie 1934 pg. 8: „O pildă care nu ar trebui să ră-mînă singură constituie gestul de coopera-ție interstimulatoare dintre artiști și ideologi făcut de coregraful și dansatorul Gabriel Negry, cu prilejul spectacolului său. Poate pentru că el însuși este artist și om de cultură, Gabriel Negry a înțeles că din conlucrarea diferiților repre-zentanți ai domeniilor spirituale se poate face ceva mai rodnic și mai întreg... (..) Dar în afară de viziunile de spirituală mișcare și nesusă frumusețe expresivă, spectacolul va lăsa și o tipăritură însem-nată ca o carte — programul spectacolului acesta, în care fiecare dans este tălmă-cit și interpretat de un scriitor“. Scriito-rii care tălmăcesc și interpretează sint: Ion Cantacuzino, Grigori Sturza, Mir-cea Vulcănescu, Cicerone Teodorescu și, pe post de Candide, Mihail Sebastian. De altfel, în funcția purtătorului de ali-biuri, Mihail Sebastian va face, exact în această perioadă, rocada cu Mircea Eli-ade.

²⁾ Un capitol special ar merita enervă-riile romancierului vizavi de acuzațiile de gidisme. Orice apropiere de Gide îl irita pe tînărul Eliade! Prietenii săi — unii — îl anatemiizează pe Călinescu care îl declarase gidian. Si totuși...

spectator

La Teatrul Național București:

Năpasta tuturor timpurilor

La sala Atelier, ni se propune o va-riantă insolită, modernă și asimilabilă dramei „Năpasta“ de I.L. Caragiale, în regia Danei Dima și scenografia Doinei Levintă. Ceea ce am văzut la pre-mieră ne-a convins și ne-a cîmionat, apreciînd maturitatea artistică a tinerii regizoare. Celebra scriitură este translată scenic în plină și încinsă ac-tualitate, drama fiind scoasă din timpul și din spațiul românesc, conferindu-i ocuparea timpurilor eterne și-a spațiilor mapamondice. Este un spectacol ma-ladiv al frișii exacerbate, al damna-țiunii, al blestemului și-al păcatului pedepsit crunt. Toti eroii stau la pîndă, se mișcă aproape pe furis; dar totul este expus la vedere (prin proiectoare scormonitoare-n toate colțurile și un-gherele). Este un spectacol esențializat făcut cu miiloacele teatrului ver-bal și de stare, trăinist autentic, mobi-lat cu accente vizuale, auditive și teh-nice care nu strică unitatea stilistică (aspră, austeră) și nu încarcă formal-estelizant acțiunea. Spectatorul ghi-cește, astfel, bucuria șlefuirii expres-ive, satisfacția interpretării credibile a sfîșierilor interioare. Un vulcanic exercițiu de ieșire din destin! Geșt pe care destinul îl pedepsește eladic, ca-n drama antică greacă. Personajele inspi-rate de reșie și realizate de actori pen-dulează între inconștienta și conștienta criminală, bîntuind pe căile justițiere divine sau ale nebulniei, pentru a de-pista adevărul, culpa omuciderii și pen-tru a „dirija“ răzburarea, reinstaura-rea dreptății. Acțiunea stă sub semnul durerosului calvar sufletesc, în zodia diavolului, care-și viră coada-n toate stările și faptele eroilor, amestecîndu-le sentimentele, întunecîndu-le mințile, înrobîndu-i prin iubire devoratoare și prin viciu demolator. Acțiunea se des-fășoară numai noaptea, sub clopotul in-

tunericului, acest timp amorțit al be-ției, hoției, crimei și dragostei fioroase, aceste ceasuri ale tuturor cutremurături-lor și ale somnului rațiunii (care naște, o știm monștri), prin care tîsnirile lu-minoase străfulgerate ale lucidității taie traiectorii descoperitoare și ac-uzatoare în beznă, meritul fiind al eclera-jului. Conștiințele sint fulgerate, si-derate și, în secunde revelatiei, se-n-carcă violent, ridicînd conflictul la cote incandescente. Confruntarea ca-pătă un ritm infernal, cuvintele fiind mitraliate direct la țintă (bine ochită), în fața, în ochii și-n sufletul celorlalți. Tonul dialogului are note și rezonante sălbatice, demente, dar și blinde șoapte, venite parcă din străfundurile tainei sau din spațiile celeste. Intervin es-tompa și stopul atunci cînd apare peri-colul socului violent. Sint și tăceri cu mare încărcătură semantică, sint și ri-sete care curg precum otrava, dar și ri-sete-n hohote, înlocuite repede cu rî-njete! Focul interior arde gheenic, miș-tuitor... Totul curge într-un fluid fără obstacole, fără-ntreruperi, în magma căruia se-nfundă și spectatorul.

Eroii trăiesc, se zbat și dorm în ca-mere aflate-n subsolul casei, în piv-niță, mai exact în niște „sertare“, fan-tastice și cosmaresti locuri strîmte, metafore ale alveolelor unui spațiu în-chis sufocant, clausurant, tortionar. Decorul întregeste simplitatea și auste-ritatea, este un decor-esență (fără a cădea-n schematicism), semnificînd un spațiu simbolic și primordial, etern, al păcătuirii, spovedirii și purificării, cu încăperi ascunse, dar și cu eșafod, fără grinzile acoperișului, spînzurătoarea aici fiind exclusă, fără uși deschise sau închise, ferecate, dar fuga este impo-sibilă!... rămîne, deci, și bîntuie peste tot, doar răzburarea, conform legilor: „pentru faptă și răsplată“ sau „dinte

pentru dinte“! Costumele sint emble-matice, Ion este îmbrăcat în alb (man-taua lungă, ușor zdrențuită și cu pete, spune atît de mult), celelalte personaje — cu anatoma păcatului și mortii — purtînd veșminte negre (sau predomi-nant negre), îndoliate și îndoliate... Coloana sonoră șoptește și țipă, de la tam-tam-ul inimii și semnalele subcon-știentului, de la ritmica tulburătoare a toacei bisericesti și stridentele ielelor sau bolboroseliile eriniilor, pînă la esențe ale melosului mioritic și sonuri ale zbaterii sufletelor fără aripi, pînă la muzica sferelor și pulsațiile înnebun-itoare, pătîmas vibratoare, ale iubi-rii...

Florina Corcel dezvoltă, la o tempe-ratură topitoare, cu volute și linii (on-dulate, respectiv sigure) și printr-o a-troce chinuire interioară, drama cu-tremurătoare a Ancăi, femeia justiciară, care este investită de destin să răz-bune moartea violentă a soțului său și să ridice povara vinovăției de pe umerii sărmanului rătăcit Ion. Își as-cunde furtuna după paravanul unui calm amenințător și-si înlîntuie, per-fidă, bărbatul-călău cu tentaculele u-nei iubiri reze, pasionale și sugrumă-toare. Se așază mereu în penumbră, pentru a-l avea pe interlocutor cu fața-n plină lumină... Depistezi în toată

frămîntarea ei slăbiciunea femeii și singurătatea văduvei, dar, mai presus de toate, forța orbitoare a pedepsirii (ca la Victoria Lipan din „Baltagul“), fanatismul justiciar, datorita omenescu-lui sacru, Damian Crășmaru îi conferă lui Dragomir o voce răgusită, maculată de akool și remuscări. Ne-a surprins harul cu care este investit actorul pen-tru roluri de duri! Îl știam delicat, decent, sensibil rasat, aristocratic. Dar, iată-l viguros, chiar grosolan și barbar (sălbăticia fiind ușor făcută cu peste-sug și controlată nițelus), cu trăiri bru-tale, fără-nist-mefistofelice, redete sin-cer și tensionat. Ține mereu rolul în frîu, spre a nu aluneca în fetiș dra-matic, Dragomir este taful lui Vulpasin, iar Damian așa l-a înțeles și l-a inter-pretat — om —, nu caz patologic, mo-del morbid... Claudiu Bleont (Ion) schi-țează (deocamdată, urmînd probabil ur-genta contopire cu eroul) un nebul tragic, ciudat de normal (adică, nu cade-n manierism sau în clișee impres-ioniste) zguduit și zguduit, mercu flămînd, rătăcirea, amnezia și bîntuirea lui fiind întrerupte, fulgerător, de clipe limpezi, lucide și triste aduceri amînte. Are inconștienta stării sale și a sufe-rinței sale, cînd apar crizele, slobozînd un rîs-lătrat la lună, liniștitor, defu-lator pentru el, înfiorător pentru noi. Este, cert, altceva decît toti Ionii de pînă acum... Claudiu Istodor (Ghe-orgha) se-nghesuie ca un berbec cu fudu-liile plesnind de sămintă în abatorul iubirii Ancăi. Monocord, sters, preci-pitat, dar — adevărat — n-are nici partitură, fiind un personaj mototol, calmantul tensiunii, dovitul confesor, necesarul martor, (atras de puternicul magnet carnal al femeii), pe care Anca-l transformă-n umeală. Este bărbatul neîntărcat, contrapunctic lui Dra-gomir, fără vlagă, tipul îndrăgostitului nătîng, de care, sigur, va fugi orice fe-meie. Anca s-ar putea să nu-l gonescă, din mîla și de frica singurătății. Mai bine un... Gheorgha la casa ei, decît un alt Dragomir! Decît un alt aducă-tor de... năpasta! Spectacolul este un experiment viabil în programul crea-tiv și inovator al Laboratorului de cer-cetări teatrale al Naționalului bucu-reștean.

Vlad Andrei Orheianu

momos:

NICHITA ȘI MANOLESCU

În a doua jumătate a anului 1978, lumea literară părea aproape definitiv împărțită în două: de partea lui Eugen Barbu, un scriitor vindut total securității comuniste, care se dovedea și plagiator (punctul culminant al scandalului va fi atins de-abia în 21 februarie 1979, când Consiliul U.S. publica în R. 1. un comunicat de dezavuare a scriitorului furăcios) și (sau) împotriva lui. Spun „părea aproape” deoarece alianțele de atunci nu mai sînt aidoma, tabăra hoțului sporind cu nume de prestigiu. Lupta împotriva lui Eugen Barbu nu era nici atunci, nici acum, numai lupta împotriva imposturii, ci, mai ales, lupta împotriva comunismului și a formelor lui de manifestare, nu le mai enumăr, cu toate că securitatea trebuie din nou pomenită. Scandalul Barbu a ajuns pînă în C.C. al PCR și de acolo, sau poate pe vreo cale mai scurtă, direct la Ceaușescu. Eugen Barbu a fost „sacrificat”, dar securitatea l-a menținut pe linia de plutire, folosindu-l în continuare ca virf de atac împotriva scriitorilor. Astăzi Eugen Barbu este deputat.

O să vă întrebați, desigur, ce legătură poate fi între deputatul E.B., poetul mort acum 10 ani și senatorul Manolescu. Evident, nici una! Numai că între trei scriitori, unul dovedit ca hoț, altul ca doveditor și un mare poet se poate face oricînd o legătură. Și legătura e simplă: hoțul, în loc să se mîndrească cu fapta lui, fiindcă asta i-a fost meseria și a făcut-o bine, a devenit plîngăcios; poetul, ca orice poet, s-a muțat imediat în fața lacrimilor de crocodil; criticul Nicolae Manolescu (și nu numai el) s-a encrvat.

În 1978, Nichita publica, după o pauză de 7 ani, „Epica Magna”, un amestec de lucruri bune și rele, dar oricum ai fi citit-o, ea acoperea perfect zona deschisă de poet și, deloc timid, prospecta cîteva noi teritorii. Numai că

între „Epica Magna” și Nicolae Manolescu se interpusese Barbu. A fi fost cu Barbu atunci (constat că nu și acum, în „democrație”) era un păcat capital. Cuvîntul de ordine, mai bine spus fraza de ordine, era în epocă următorul: „Nu poți scrie cu două cerneleuri diferite, o cerneală pentru operă și o alta pentru a lăuda regimul”, lansat de doamna Monica Lovinescu, și Nichita, chiar dacă nu se dăduse încă total pe față de partea lui Barbu, dădea semne că. Drept pentru care Nicolae Manolescu a făcut praf și pulbere „Epica Magna”. A mers pînă la a-i reproșa poetului o virgulă între subiect și predicat. Poetul a reacționat puternic și nu pot spune că l-am mai văzut vreodată atît de mîhnit și iritat ca după respectiva cronică. Nichita realiza perfect că Nicolae Manolescu judeca omul și nu poetul, iar el asupra omului nu avea nici un control. Pe jumătate rus alb (după mamă), Nichita reacționa creștinește în fața dușmanilor lui. Am vorbit mult despre atitudinea lui în legătură cu Barbu, dar Nichita, pînă la moarte, atunci cînd Barbu îi ataca de luni de zile poezia într-un serial nesărat, a susținut că într-un ticălos care plînge, el nu poate da.

Cum însă Nicolae Manolescu nu a plîns deloc după ce a scris cronică la „Epica Magna”, la cîteva zile după, Nichita mi-a citit un pamflet împotriva criticului. L-am convins împreună cu alți prieteni să nu-l publice. Acum, însă, după 15 ani de la întîmplare, deoarece nu sînt rus alb, ci numai un armean negru (după tată), voi transcrie începutul acestui pamflet: „Așa cum el îi poate descrie pe alții, și alții îl pot descrie pe el: e o bucurie a literaturii române că există un țifnos ca Nicolae Manolescu. Mîhnirea coastei mele din care s-a născut Eva este însă aceea că domnia sa gîndește uncori literatura ca pe un fapt sportiv, iar nu revelatoriu. Cu un gust deosebit de fin, dar cu o grabă deosebit de iute și necontemplativă, în loc să fie sclav al lui Socrate, devine rob al conjuncturii. (...)”.

NICHITA S

Forța de a fi mirat

Dacă despre poezia lui Nichita Stănescu s-a scris îndelung, dacă despre existența lui s-a mărturisit suficient pentru a lăsa viitorimii o imagine a omului, despre eseistul Nichita Stănescu s-a scris mai puțin, și asta doar cu ocazia apariției celor două volume compacte — „Cartea de recitare” și „Respirări” — în care e greu să desparți farmecul liric de acela de „Încercător”.

Un eseist e un ins care nu încetează să se mire, eseul e o formă afirmativă a mirării. Acesta e motivul pentru care am îndrăznit să traduc „Force de frappe” prin „Force de frappé”, adică forța de șoc, prin forța de mirare, de uimire, de uluire în stare genuină.

Și totuși eseul lui Nichita Stănescu, semnat cu data de 28 noiembrie 1983, poartă, în original,

primul titlu. Cum nu știu ca fost publicat și comentat, îngăduit să-i citesc așa cum cunoscut eu pe autor, a că pacitate de a se mira ori era una din cele mai puternice care le-am întîlnit. E'adevădat mai cu seamă critica literară luat în seamă, filozofii și poeți vechi de cel puțin un a căror valoare a devenit comun. Iată de ce Heidegger feră să scrie despre Holderlin, Noica despre Eminescu. Prin il caracterizează pe gînditor „profesie”. Critica de întîmplare fac literații exaltați...

Cititorul va hotări singur eseul, dacă sugestia mea critică are acoperire sau nu. Că dentică ar avea, iar una se tală are.

«Force de frappe»

Rețeaua orizontală se întretaie cu rețeaua verticală. Rețeaua se întrepătrunde cu rețeaua oblică. Stînga cu dreapta, înaintea și în urmă, susul cu josul, laptele cu măduva, totul cu totul, — pînă cînd aria devine atît de densă încît e tot una cu vidul.

Prima monadă de vid în materie mi-apare a fi creatul, sau monadă de materie în vid, — același lucru. Răsucirea, innodarea e formă posibilă a timpului, iar monada răsucită pretextul lui, — nu putînd avea orice dimensiune, în funcție de torsiunea timpului.

Dar dimensiunile ineseși ale timpului sunt multiple, simultane și crone, în funcție de viteza materiei față de sistemul de referință și de ce nu, față de torsiunea sistemului de referință ce încadrează materia.

Față de un sistem de referință, în mișcare, existîndul modifică forma și poziția, pînă la simultaneitatea cu sine, infinitele existentului.

Forma de înghețare vîdindu-se numai în sens și semnificativitate, două suprapuse și simultane, și reprezentînd o dimensiune în afară de timp și increatului, timpului și spațiului, existenței și existîndului și antimateriei, și în genere ecstrapolate oricărei forme anterioare sau contradictorii.

Contemplarea, prin semn, este o formă sublimă a tuturor simțurilor.

Ea este forța de izbitoră care pune infinitul și măreția în funcție de timp.

Nașterea și moartea sunt numai două uleiuri de proastă calitate care fac să scrișnească osia timpului.

28 nov.

Acesta e textul, x înlocuit de cs apare în manuscris, nu ne rămîne nouă, care încă mai scrișnim în osia timpului, să hotărîm dacă forța de șoc sau forța de mirare a lui e mai mare. Fiecare, desigur, pentru el însuși. Ar trebui însă, mai întii, să vedem din ce spațiu și ce timp vine acest autor. Eu unul m-aș folosi de înțelepciunea lui Anton Dumitriu, care numește în

„Cartea întîlnirilor admirabile” asemenea zonă: „Țara hiperbolică, țara tracilor, țara getilor, țara daco-romanilor pînă la numită: Terra Mirabilis”. În ce mă privește, eu cred că cu „părul lui de aur”, vine dincolo, din insula Leuké.

Ion Drăgă

Împreună cu Dora

STĂNESCU - 60

«INIMĂ DE INIMĂ...»

Poetul despre care scriu aceste rânduri „a fost om viu / viu/ pipăibil cu mâna” și ar fi împlinit la sfârșitul acestui martie 60 de ani. Rememorez câteva întâlniri cu el, cu cel care „în enunchi” ne implora: „vă rog, să lătați”. Cum am putea să-l uilăm pe ninunatul Om, care la Ploiești, Buzău și Pietroasa a stat la masă cu noi, a mâncat și „a băut cu gura lui” grasă și amfioasă? Nu-l putem uita pentru că orbele pe care le rostea erau numai poezie.

A fost, îmi place să spun cum îmi punca Poetul, „conjuđețeanul meu” și e-am întâlnit în mai multe împrejurări.

...Era în primăvara anului 1976. Rolul pomilor stătea gata să plesnească în floare. Bobocii magnoliilor plantate la Buzău se desfăcuseră deja, iar sigdalii de pe dealurile Pietroasei coboraseră în alb o bună suprafață de la poalele Istriței. În orașul care se află la interferența „dealului cu cimpia” se desfășura o suită de manifestări culturale care simbolizau sosirea primăverii. Buzoienii, plecați aiurea în Țară, veneau cu drag la aceste manifestări și aduceau cu ei marș personalități ale vieții cultural-științifice și literar-artifice. Poetul „Floretei de argint”, Valeriu Bucuroiu, plecat din vatra Beceniilor, i-a adus cu el la lansarea cărții „Dimineața apelor”, pe Nichita Stănescu, Ion Băieșu, Constantin Chiriță, Constantin Toiu, Vasile Băran.

Întîlnirile care au avut loc, la Librăria centrală și la liceul „Mihai Eminescu”, au fost electrizante. Sfidînd unele dogme și clișee ale vremii, prezentîndu-i cartea lui Valeriu Bucuroiu, Nichita Stănescu a cucerit auditoriul, creînd o atmosferă intelectuală extraordinară.

Valeriu Bucuroiu a ținut ca prietenul său, Nichita, să-l însoțească și acasă, la Beceni, pentru a sta „la masa cînei celei de taină”.

A doua zi, dis-de-dimineață, ne-am purtat pașii printre viile „tezaurului” la Pietroasa. După o sfîntă împărășanie, cu cele mai bune vinuri, Nichita Stănescu a notat în Cartea de noare a Stațiunii: „Aici, la Pietroasa, inima noastră de piatră s-a schimbat într-o inimă de inimă”.

Am urcat apoi pe virful celui mai nalt deal — Istrita — de unde am privit în zare Bărăganul pînă spre Urziceni și Slobozia, am nîrosit floarea de mișcol și am admirat — Poetul a fost fascinat — ureșul spre înaltul

cerului al ciocirlei cu trîlul ei, dar și coborîșul asemenea unei săgeți. Poetul a exclamat: „Ah, ciocirlea! Ce pasăre, ce pasăre măiastră! Am să scriu despre concertul ciocirlei!”

...La Ploiești, la începutul anilor '80, la vizionarea unui spectacol al Teatrului de estradă, Nichita a fost cucerit de cîntece, de momente vesele, dar mai ales de tinerele balerine. Poetul remarca, în final, nu fără ironie: „Dragelile de ele sînt frumoase, dar se mișcă destul de greu, trebuie să mai lucreze, să le dea mai puțin de lucru băieților”... Regizorul l-a aprobat fără rezerve.

...Revin la momentul Pietroasa. Acolo, în locul în care a fost descoperit Tezaurul, privind-mi feciorul, cu blîndețe, i-a zis: „Cristi, uită-te la mine: Nu-i așa că la mine e toamnă / Și că la tine e primăvară / Nu-i așa, nu-i așa, nu-i așa? / Ah, voi scumpilor, / ocoliți dacă puteți durerea / înlocuiți-o, dacă puteți / cu mirarea / Vă zic: dacă puteți / chiar cu mirarea? / Mirarea”.

Poetul a scos apoi din buzunar o carte apărută în colecția Biblioteca pentru toți, intitulată „Starea poeziei”, pe care i-a dăruit-o cu dedicația: „Lui Cristian Băciucu, pentru el și pentru întreaga lui familie de oameni frumoși, inima lui Nichita Stănescu, în anul 1976”.

Lazăr Băciucu

Dosar de contesă

Nichita vorbea despre mama lui ca fiind ea desăvîrșirea necondiționată. Nu vorbea despre orice mamă. Mama lui era necondiționat desăvîrșită.

Femeia venise cu tatăl ei din Nord. Tatăl ei fugea de acolo unde se gîndiseră unii că dacă țara e friguroasă și trebuie găsit binele în conformitate, e de construit o civilizație a frigului.

Femeia avea sînge albastru.

Nichita era poet, poetul dorește să fie copilul cuiva, Nichita era fericit. Copilul sîngelui albastru.

Vremea în care Nichita a trăit a făcut din multe lucruri dragi și scumpe subiect de fantezie.

El a vrut să fie el însuși și întreg, subiect de fantezie.

Vorbea de ceva ca un dosar de cadre, să-și facă dosarul nobleții.

Vorbea, vorbea, vremea trecea, nu se înțelegea, vorbea.

Și atunci, cum să nu te miri (miră-te!) că face gest cutare de recuperare: a lui Nichita prin revoluție, a revoluției prin Nichita? Cine poate recupera ce? Ar putea ceva să recupereze pe cineva?

Cel care și-a respectat sîngele albastru nu poate fi citat revoluționar. El și-a respectat sîngele albastru și, respectînd vremurile, a făcut-o uneori „ca la Ploiești”, oarecum ca la el, oarecum à la Nichita. Asta să fi permis un traiect de la revoluția de la Ploiești, la editarea lui Nichita ca revoluționar de 22, asta?

Întîlnim acum zvonuri de nădejdi, că Europa așteaptă refacerea aristocrației ruse.

Iar în Bucureștii care i-au suportat lui Nichita practica-retea poeziei, întîlnim persoane care fac vreo călătorie la Sankt-Petersburg, care își fac dosar de contesă.

Nichita știa că a fost născut, s-a bucurat că era cine.

22 martie 1993

Gheorghe Iova

Cu Dumitru Radu Popescu

Alături de Dumitru Micu

PLUTONIERUL MAJOR

Scund, rotofei, cu fața buclată, cu părul lins, dat cu briantină, parfumat, cu roșată în obraji, totdeauna impecabil îmbrăcat, cu dunga pantalonilor și vestonul proaspăt călcat — plutonierul major Andrei Turcău își plimba trupul rubicund, mătăhălos — cât era ziua de mare — prin curtea și încăperile regimentului bucureștean văduvit de ostășii care fuseseră trimiși în abatorul frontului. Acum, de fapt, cazarma cu dormitoare, sălile, bunurile și terenurile de instrucție erau un fel de moșie, vlasie, proprietate absolută a plutonierului major — seful serviciului cazărni. Chiar colonelul Opreșcu, comandantul regimentului, care venea arareori cu vreo „misune specială” în București — de unde fuseseră evacuate mai toate instituțiile și întreprinderile, iar majoritatea locuitorilor fugiseră pe la rudele din provincie de teama bombardamentelor — chiar el, ca și locotenent-colonelul Stănescu de la partea sedentară, de la „permanența” unității militare și căpitanul Ionescu, seful serviciului mobilizare nu erau decât „oaspeții” plutonierului major Turcău care bulibăsea în tot domeniul cazarmei. Grijiu și spirit practic, Turcău își amenajase un apartament elegant în câteva din încăperile foste birouri ale regimentului — transformate ad-hoc — și-l izolase cu un gard nesfârșit de celelalte clădiri ale bătrânului unități militare „de gardă” bucureștene. Se căsătorise de curând cu nurla fiică a unui circiumar de pe Calea 13 Septembrie — soție tină, căreia îi satisfacea fără să cîrtească toate capriciile costisitoare. De altfel trebuie recunoscut că dormitoarele goale, coridoarele, birourile, sala de festivități, magaziiile, terenurile de instrucție — sclipeau de curățenie, obținând meritu aprecierile elocvoase ale forurilor superioare în ale căror grații izbutise să intre de mult. Dovada cea mai elocventă era că reușise să rămână la „partea sedentară” a regimentului, deși radia de sănătate, ca un purcel bine hrănit.

Cui datora această situație înfloritoare ce crescuse ca o ciupercă hida pe marasmul războiului, plutonierul major Turcău o știa prea bine. Detașamentul de meseriași evrei care făceau de timp îndelungat „munca de folos obstesc” la cazarma lui! El era tezarul ce-l ridicase pe culmi nevisate pentru vremurile de bejenie ale pirjolului ce bîntuia lumea întreagă. Desigur, meritul lui, „marele merit psihologic” fusese că sesizase cu o intuiție extraordinară „posibilitățile” fiecărui meseriaș, nu numai capacitatea și priceperea oricărui din „detașamentul de munca de folos obstesc” ci și în ce măsură îi putea fi util lui personal. Bunăoară, inginerul Veinberg îi făcea toate schițele și proiectele necesare diferitelor amenajări din cazarmă și — mai ales — de la locuințele ofițerilor superiori, forurile lui ierarhice, găbind soluțiile cele mai favorabile, el semnându-le fără nici o rețicență cu numele-i lăbărtat; și totdeauna elogiile pe care le primea cu o falsă modestie. Tot inginerul Veinberg proiectase și planul apartamentului pe care și-l făcuse cu de la sine putere, deși dispozițiile militare interziceau categoric asemenea construcții. O providență era și Mayersohn — despre care plutonierul major — cu mijloacele lui „persuasive” de investigații, — aflase că nu era numai un foarte bun timplar — cum îi fusese trimis — ci și un ceasornicar de clita, de mare precizie. Și ca să nu-i dezvăluie taina, Mayersohn, în bruma de timp liber ce-i mai rămânea, când nu muncea cu spor în cazarmă ca timplar — repara de zor cu dibăcie toate soiurile de ceasuri ce i se dădea plutonierului major: ale lui, și — mai ales — ale tuturor ofițerilor de care avea interes „să fie bine văzuți”. Dar Crețu Ghidale? Rar parchetar mai priceput și destoinic. Așa că, după puțin timp, toate parchetele din locuințele cu-nostintelor și prietenilor lui Turcău luceau sclipă. Foarte mulțumit era plutonierul major și de Jean Michelsohn, căruia îi dibuise curind calitățile „scriptoricești”, așa-că îl făcuse „furierele detașamentului”, în realitate al său personal, pentru a-i redacta toate rapoartele și referatele către unitățile superioare; și trebuie mărturisit că le făcea cu atita talent și conștiințozitate că nu rareori Turcău fusese felicitat pentru „darurile lui de scriitor” care completau și-i consolidau reputația desăvîrșită de „tehnician” eminent în problemele cazărni; ceea ce-l făcea să se vadă în curind cu galoanele de sublocotenent pe umăr. Și așa descoperise la fiecare din detașamentele calități alese ce le canaliza cu spor spre folosul lui.

Asadar plutonierul-major Turcău avea toate motivele să fie meru bine dispus și să vadă viitorul în roz. Pentru el tîm-

pul era adevărat festin. Viața îi dăruise ce dorise: bună stare, prestigiu, soție tină și frumoasă, tihnă. Grijiile, necazurile, suferințele ce încolțeau și colcăiau ca niște gheare în sufletele a milioane și milioane de năpăstuiți, înclistați în războiul absurd — nu voia să le înțeleagă, nu le sesiza, nu le vedea! Un soi de aură neagră îi zăgăzua privirile dincolo de vanitatea lui, de mulțumirea-i strîmtă și opacă. În pirjolul care se năpăstuiase hapsin — de atîta timp — peste bunuri și oameni, zilele se scurgeau pentru el calme, îmbuibate de mulțumire, cu un ritm de șes care-și poartă lenes a-pele mîloase...

Toamna lui 1943 își lepăda strălucite verzi și frunze galbene împinzîră periferia bucureșteană unde se înălțau clădirile cazărni pustii. Pornit de departe din văgăușe prăpăstioase ale munților un vînt rece prinsese cînd și cînd să se chihotească pe străzile bucureștene, aducînd nori grei apăsători și o ploaie rece și stăruitoare ca o babă guralivă. Nu peste puține zile rari fulgi de nea hoinăreau prin aer, care se transformară curînd în perdele de zăpadă involburate de viscol. Iarna se instăpini temelnic în capitala pustie a României cioprițite care-și trimisese pe cei mai buni fii ai ei să moară într-un război absurd. Luptele continuau cu inversunare, dar victoria nu mai era îndoielnică. Frontul orientat se apropia grăbit, spectaculos tot mai mult de hotarele țării, iar pe cel occidental se înregistrau victorii clare ale aliaților.

Așa trecu iarna deșteptînd în sufletele milioanele de obidiți și asupriți nu li căriri de speranță, ci vîpăi de certitudine într-o viață nebituită de spaimă, suferință și nedreptate.

Nu mai în aria cazărni bucureștene viața se desfășura după un ritual pe care nimic nu-l tulbură, ca și cum un uriaș clopot de sticlă o izolase temelnic de restul lumii; iar plutonierul-major o dirija imperturbabil meru, încrezător în virtuțile-i cazone: dimineața la o oră tîrzie, în elegantul birou al cazărni — i se raporta situația celor din detașament după un registru ținut la zi cu sfîințenie de furierul Michelsohn, în care menționase cu meticulozitate sarcinile îndeplinite în ziua anterioară de fiecare meseriaș în incinta cazărni și foarte vag a celor „răspîndiți” pe la cunoștințele și superiorii ierarhici ai lui Turcău; urma repartiția — cu minuțiozitate — a sarcinilor cotidiene a celor din

detașament, cu explicații ample și tăioase ale plutonierului-major; însă cînd era vorba de „răspîndiri” la persoane mai simandicoase, ordinele se înmuiau în sfaturi mîcșoase. Continua un lung monolog cu Michelsohn în somptuosul lui „cabinet”. Acum dădea dispoziții furierului improvizat — cu explicații incalcitate — ce rapoarte, referate și scrisori trebuia să redacteze, semnîndu-le cu si-cîtitoare observații — dar în fond cu disimulată admirație — pe cele concepute cu o zi înainte. Uneori întirzia în convorbiri îndelungi și cu inginerul Veinberg sugerîndu-i infatuat utopice și aproape irealizabile proiecte care cereau totuși neapărat o realizare practică și: cit mai urgentă spre disperarea interlocutorului, care nu găsea punți de înțelegere. Una din bucuriile nedezmințite urma după aceste treburi „birocratice” pe care le lăsa să le descurce — să le descifreze ca pe niște enigme — cel doi lăsați să se frămînte în biroul lui pînă scara tîrziu. Acum era liber să-și plimbe trupul mătăhălos și țanțos — indiferent de vreme — prin toate coclaurile cazărni, dînd ordine și făloase îndrumări pînă-n pragul prînzului cînd frumoasa-i consoartă îl ospăta din belșug pînă la îmbuibare. După amiază — o oră, două, un somn zdravăn fără vise, fără coșmaruri îi „consolida” forțele „îrosite” în timpul dimineții, pentru ca apoi, după o scurtă peregrinare pe moșia instăpînită cu de la sine putere să poposească din nou — statornic — în somptuosul birou, unde îl așteptau — istoviți și îngrijorați — inginerul Veinberg și „furierele” Michelsohn bîntuiri de teama căror capricii vor trebui să-i mai dea ascultare.

Într-o asemenea seară a anului 1944 cînd primăvara aproape răzbeste puternicile iernii și natura mijea viguroasă aflîmîndu-și prezența, plutonierul-major primi, printr-un curier special de la Marele Stat Major, un plic sigilat cu o stampilă mare — pusă temelnic de mai multe ori cu mențiunea „strict confidențial”, „strict personal”. Turcău îl vășită de spaimă scornea născociri? Avea dreptul să facă să încolțescă frica și în sufletul amicilor săi? Cu ce drept? Cu dorința de a le face bine? Dar ce folos le-ar fi adus, cînd urmau să afle adevărul adevărat acum, în curînd, după venirea plutonierului-major? Gîndurile-i alergau zănatice, incoerente pe drumurile întortocheate ale minții, cînd zări silueta mătăhăloasă a lui Turcău prin ceața ivorie a dimineții.

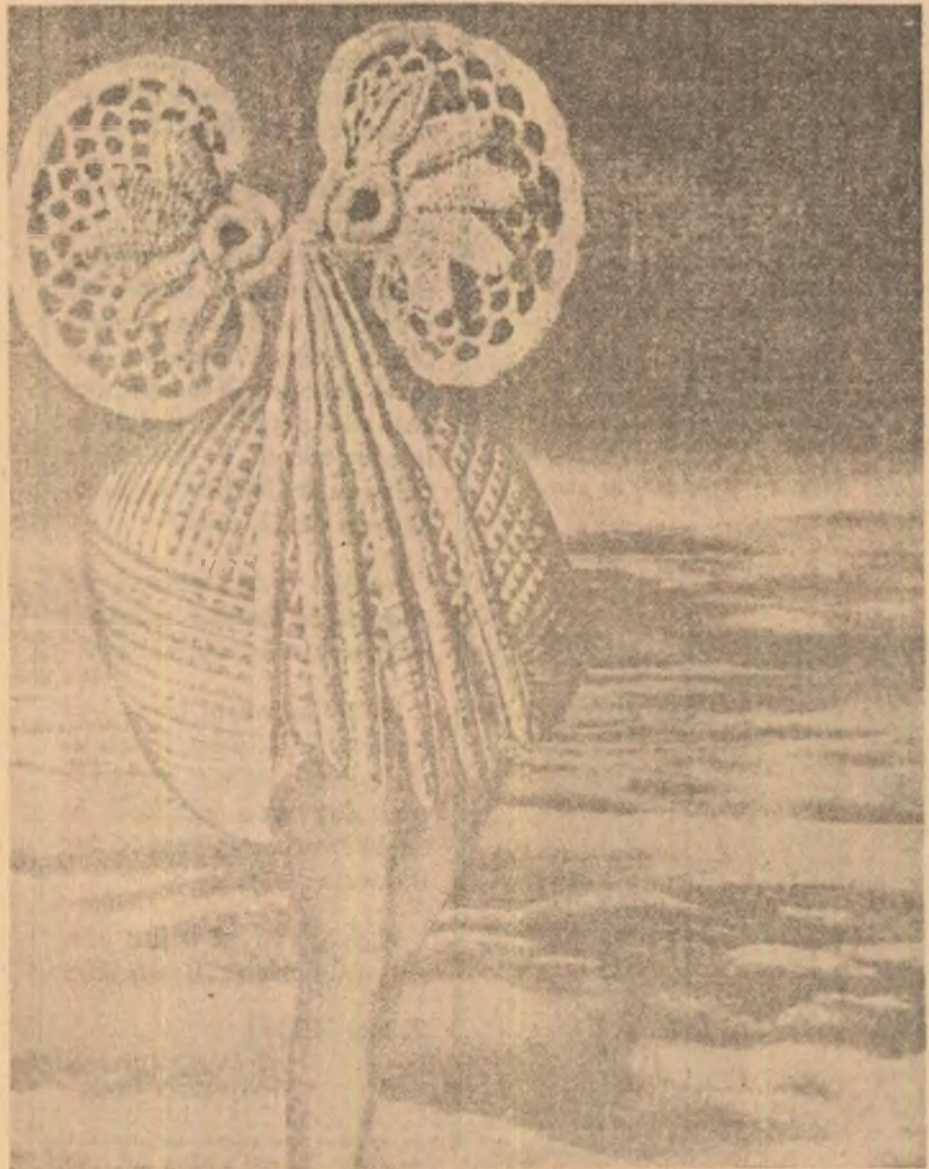
dă, fruntea-i se încreți și o paloare jilavă îi instăpini chipul, ceea ce nici înd nu i se întimplase în ultimul timp. Parcurse încă o dată — cu ochii holbați — rîndurile bătute la mașină ca și cum ar fi vrut să le soarbă conținutul. Impături cu grijă ordinul, îl băgă cu atenție în plic, punîndu-l apoi într-unul din buzunarele interioare ale vestonului. Privi pieziș spre colțul biroului unde „furierele” Jean Michelsohn aranja o stivă de dosare. Cotrobăi chiar el într-unul din sertare și după ce găsi lista cu numele evreilor repartizați la el, se uită la ea cu luare amînte, cu jînd ca și cum atunci ar fi văzut-o pentru prima oară. O privi îndelung cu nesăț; parcă s-ar fi despărțit de o comoră. O puse în același buzunar al vestonului, alături de ordinul misterios, închise sertarul, își duse la spate mîinile burducănoase și începu să străbată îngîndurat în lung și-n lat eleganțul lui birou. În lumina pală a înserării, silueta mătăhăloasă i se proiecta pe zidurile proaspăt zugrăvite. Părea un butoi ce se bălăbănea ca un pendul dereglat care nu-și găsea ritmul. Un zîmbet rău îi înflori în colțul gurii ca o pluntă veninoasă, dar îndată glasul îi răsună mîeros:

— Furier Michelsohn, te rog, mîine dimineață la orele 7, detașamentul să fie în fața serviciului cazărni. Anunță-i imediat pe toți. Și „răspîndirile”. Vel face prezența. Răspunzi de executarea ordinului!

A doua zi dis-de-dimineață întregul detașament de evrei se afla chemat în fața serviciului cazărni. Michelsohn a-lergase ca un zănatec toată noaptea să anunțe și „răspîndirile” aflate ca de obicei pe la diferitele cunoștințe ale plutonierului-major, așa că acum erau cu toții, mult înainte de ora fixată, la locul indicat de Turcău. Plouase în timpul nopții... O ploaie rece care se transformase într-o burniță cenusie ce forma în jurul becurilor electrice un halou clorotic, ca nimburile unor anahoreți. Michelsohn stătea pe niște traverse de fier cu registrul de prezență pe genunchi. Plicul de somn și oboscoală. Îi ținea treaz o obsesie ce i se instalase ca un piron în minte: „De ce îi convocase atît de urgent plutonierul-major?” În mod obișnuit îl repartiza la lucru de cu seară și el ținea evidența clară unde se afla fiecare meseriaș, anunțîndu-i apoi ce sarcini îi se repartizaseră. Era o legătură între ordinul „strict secret”, adus de curierul special de la Marele Stat Major și prezența lor acum aici? Mai cu seamă că nu-și amintea ca plutonierul-major să fi făcut o asemenea „prezență” — chiar el — personal pentru că nu se sculă niciodată cu noaptea-n cap. Gonite de frică, gîndurile lui Michelsohn o luau răna. Inima-i bătea ca un metronom grabit și single-i zvîcnea în bolta creierului, urlîndu-i ca o viforîniță în urechi. Bîntuite de spaimă gîndurile se învălmășeau tot mai mult. Se uită meru pieziș spre locul de unde stia că vine plutonierul-major și întirzieră acestuia nu-i potolea deloc temerile. Poate ar fi trebuit să împărtășească bănuiele și prietenilor Veinberg, Mayersohn, Crețu Ghidale și altora. Dar dacă suspiciunile lui erau întemeiate? Dacă mîine-i răvășită de spaimă scornea născociri? Avea dreptul să facă să încolțescă frica și în sufletul amicilor săi? Cu ce drept? Cu dorința de a le face bine? Dar ce folos le-ar fi adus, cînd urmau să afle adevărul adevărat acum, în curînd, după venirea plutonierului-major? Gîndurile-i alergau zănatice, incoerente pe drumurile întortocheate ale minții, cînd zări silueta mătăhăloasă a lui Turcău prin ceața ivorie a dimineții.

Ca de obicei, îmbrăcat impecabil, dar cu o mîtră încrunțată, ca după o noaptea de insomnie, care-i accentua trăsăturile butucănoase și chipul rotofei. Se întepenî în fața detașamentului și luă mormăind registrul de prezență din mîinile tremurînde ale lui Michelsohn. Mohorit citi sacadat numele celor prezenți, frumos calligrafiate de furierul ad-hoc. Pe urmă îi înapoie registrul și scoase a-nevoios din buzunarul interior al vestonului plicul cu pecetele tainice. Ordinul era categoric: toți cei din detașamentul de meseriași evrei, întrucît își îndepliniseră „munca de folos obstesc” la serviciul cazărni, vor fi puși imediat la dispoziția Marelei Stat Major spre a fi trimiși la casele lor. Muncile de la serviciul cazărni urmau a fi efectuate „cu mijloace proprii”. Turcău mai mult mormăise ceva care ar fi trebuit să fie niște mulțumiri. Plutonierul-major stia ce-l așteaptă. Adio „pinea lui cea de toate zilele”! Zorile altor timpuri se întrezăreau...

Puțin timp după ce a ieșit din beznă războiului, Jean Michelsohn s-a afirmat ca un remarcabil regizor de cinema. Am citit în zărele vremii cronici elogiatoase despre filmele lui, fiind un promotor în cinematografia noastră postbelică. De ceiași din „detașamentul de muncă de folos obstesc” n-am mai aflat nimic. L-am văzut tîrziu — peste bolta anilor — și pe plutonierul-major Turcău. Mai degrabă l-am întrezărit pe o stradă bucureșteană. Acum îmbrăcat civil, tot așa țanțos, de o eleganță căutată, artificială, ostentativă. Dar strălucirile bine croite nu reușeau nici acum să-i înfățure aerul infatuat de odinioară, mîtră-i hrăpărită și arrogantă. Nu m-a recunoscut sau s-a făcut că nu mă vede. Mi-a fost lehamite să-i vorbesc. M-am mirat însă cînd peste puțin timp i-am citit anunțul morțuar în ziar. N-aș fi crezut că unul ca el să se grăbească să intre atît de curînd în lumea umbrelor. Cred că l-a răpit de la cele pămîntesti pe care le îndrăgise atît de hapsin pofta lui nesățioasă întru ale bucatelor. Dar asta-i doar o presupunere...

EPISTOLA SFÂNTULUI APOSTOL PAVEL CĂTRE EVREI

CAPITOLUL 4

Odihnă pentru poporul lui Dumnezeu (continuare). Iisus, Marele Preot.

1 Așadar, atât a vreme cât ne-a fost lăsată făgăduința de a intra întru odihna Sa, să ne temem ca nu cumva cineva dintre voi să pară că n'a mai prins-o din urmă²⁵.

2 Pentru că și nouă ca și lor ni s'a binevestit, dar lor cuvântul propovăduirii nu le-a fost de nici un folos, deoarece în cei ce l-au auzit el nu s'a unit cu credința.

3 Pe când noi, cei ce am crezut, noi suntem cei ce intrăm întru odihna, după cum s'a zis: **Juratu-m'am întru mânia Mea: Întru odihna Mea nu vor intra!**, cu toate că lucrurile erau încheiate încă de la întemeierea lumii,

4 fiindcă despre ziua a șaptea astfel a zis udeva: **Și în ziua a șaptea S'a odihnit Dumnezeu de toate lucrurile Sale.**

5 Dar aici, în acest loc, încă o dată: **Întru odihna Mea nu vor intra!**

6 Prin urmare, pentru că unora le rămâne să intre întru odihna, iar primii cărora li s'a binevestit nu au intrat din pricina nesupunerii lor.

7 Dumnezeu rânduieste din nou o zi, **astăzi**, după atâta vreme rostind El prin David așa cum s'a spus mai înainte: **Astăzi, dacă veți auzi glasul Său, nu vă învățoași inimile.**

8 Că dacă odihna le-ar fi adus-o Iosua, atunci Dumnezeu n'ar mai fi vorbit după aceea de o altă zi de odihnă.

9 Așadar, poporului lui Dumnezeu i s'a lăsat o altă sărbătoare de odihnă.

10 Fiindcă cel ce a intrat întru odihna lui Dumnezeu s'a odihnit și el de lucrurile lui așa precum Dumnezeu de ale Sale.

11 Prin urmare, să ne străduim a intra întru aceea odihnă, pentru ca nimeni să nu cadă după aceeași pildă a neascultării.

12 Căci cuvântul lui Dumnezeu este viu și lucrător și mai ascuțit decât orice sabie cu două tăișuri, și pătrunde până la despărțitura²⁶ sufletului și a duhului, a încheieturilor și a măduvei, și este judecător al simțirilor și al cugetelor inimii.

13 Și'n fața Lui nici o făptură nu-i ascunsă, ci toate sunt goale și descoperite în ochii Celui Căruia noi vom da socoteală.

14 Drept aceea, având noi un Mare Arhiereu Care a străbătut cerurile, pe Iisus, Fiul lui Dumnezeu, să ne ținem cu tărie mărturisirea;

15 că nu avem un Arhiereu care să nu poată suferi cu noi în slăbiciunile noastre, ci Unul după asemănarea noastră întru toate ispitit, în afară de păcat.

16 Să ne apropiem deci cu încredere de tronul harului, pentru ca milă să primim și har să aflăm spre ajutor la vreme potrivită.

CAPITOLUL 5

Iisus, Marele Preot (continuare). Muștrări și indemnuri împotriva apostaziei.

1 Căci orice arhiereu, fiind luat dintre oameni, pentru oameni este pus în slujba lui Dumnezeu, ca să aducă daruri și jertfe pentru păcate.

2 El poate fi îngăduitor cu cei neștiutori și rătați, deoarece și el e cuprins de slăbiciune

3 și din această pricină dator este ca pentru păcate să aducă jertfe și pentru el însuși așa ca și pentru popor.

4 Și nimeni nu-și ia singur cinstea aceasta, ci numai cel chemat de Dumnezeu precum Aaron.

5 Așa și Hristos, El nu și-a dat Lui și slava de a deveni arhiereu, ci Acela Care l-a grăit: **Fiul Meu ești Tu, Eu astăzi te-am născut,**

6 așa cum în alt loc El zice: **Tu ești preot în veac după rânduiala lui Melchisedec.**

7 El este Cel Ce, în zilele trupului Său²⁷, cu strigăt tare și cu lacrimi a adus cereri și rugăciuni către Cel Care putea să-L mântuiască din

25 Dinamica lui Pavel: întregul proces al mântuirii se desfășoară din mers, ca o întrecere la alergări.

26 Punctul de separație; hotarul incert, marginea subțire, fină, insesizabilă, prin care două elemente învecinate se separă dar și comunică, prin aceasta putând fi confundate.

27 În vremea viețuirii Sale în trup.

din NOUL TESTAMENT

Versiune revizuită, redactată și comentată de Bartolomeu Valeriu Anania, sprijinit pe numeroase alte osteneli, în curs de apariție la Editura Institutului Biblic

moarte; și ascultat a fost, de dragul evlaviei Sale.

8 Și cu toate că era Fiu, din cele ce-a pălmit a învățat ascultarea

9 și, odată devenit desăvârșit²⁸, tuturor celor ce-L ascultă le-a devenit pricină de mântuire veșnică,

10 numit de Dumnezeu arhiereu după rânduiala lui Melchisedec.

11 Despre aceasta avem multe de spus și greu este de tălcuit, pentru că voi v'ați făcut greoi la auz.

12 Fiindcă voi, cei ce de multă vreme ar fi trebuit să fiți învățatori, încă mai aveți nevoie ca cineva să vă învețe întâile gânguriri²⁹ ale cuvintelor lui Dumnezeu; și ați ajuns să aveți nevoie de lapte, nu de hrană tare.

13 Că tot cel ce se hrănește cu lapte e un nepriceput în cuvântul dreptății, fiindcă e prunc;

14 iar hrana tare e pentru cei desăvârșiți, care prin obișnuință³⁰ au simțurile deprinse să deosebească binele și răul.

CAPITOLUL 6

Mustrări și indemnuri împotriva apostaziei (continuare). Făgăduința cea întru adevăr a lui Dumnezeu.

1 De aceea, lăsând cuvântul de'nceput³¹ asupra lui Hristos, să ne îndreptăm spre ceea ce este desăvârșit, fără să mai punem din nou temelii învățaturii despre pocăința de faptele moarte³² și despre credința în Dumnezeu,

28 Repetată mențiune a lui Pavel asupra „desăvârșirii” lui Iisus Hristos prin moarte și înviere, ca supremă atestare a autenticității mântuitoarei Sale misiuni.

29 Textual: primele elemente; primele noțiuni simple; începutul elementar (asemenea pruncului care învăță să vorbească în timp ce e încă surd).

30 Foarte exact: prin exercițiu susținut și repetat.

31 Învățătura elementară.

2 a învățaturii despre bolezuri, despre punerea mâinilor, despre învierea morților și judecata veșnică.

3 Vom face-o și pe aceasta dacă va îngădui Dumnezeu.

4 Fiindcă aceia care s'au luminat odată și au gustat darul cel ceresc și părtași s'au făcut Duhului Sfânt

5 și au gustat cuvântul cel bun al lui Dumnezeu și puterile veacului ce va să vină

6 și au căzut³³, cu neputință este³⁴ ca ei să se înnoiască încă odată spre pocăință, fiindcă ei pe seama lor inșiși îl răstignesc a doua oară pe Fiul lui Dumnezeu și-L fac de batjocură.

7 Când un pământ bea ploile³⁵ ce-i vin adesea și rodește ierburile³⁶ folositoare celor pentru care-au fost lucrate, el binecuvântare de la Dumnezeu primește;

8 dar dacă face spini și ciulini, atunci netrebnic se face și-i aproape de blestem; iar sfârșitul îi este să ardă.

9 Dar cu toate că noi vorbim așa, totuși despre voi, iubitorilor, suntem încredințați de lucruri mai bune și prielnice mântuirii.

10 Căci Dumnezeu nu este nedrept încât să uite lucrarea voastră și iubirea pe care-ați arătat-o pentru numele Lui prin aceea că le-ați slujit sfinților și încă le slujiți.

11 Dorim dar ca fiecare din voi să arate aceeași râvnă pentru adevărul³⁷ până la sfârșit a nădejdi,

12 așa încât să nu fiți lenevoși, ci următori³⁸ ai celor ce prin credință și răbdare moștenesc făgăduințele.

13 Că atunci când Dumnezeu i-a dat făgăduință lui Avraam, deoarece El nu avea pe nimeni mai mare pe care să se jure. **S'a jurat pe Sine însuși**

14 zicând: **Cu adevărat pe deplin te voi binecuvânta și pe deplin te voi înmulți.**

15 Și'n felul acesta având el (Avraam) îndelung răbdare, a dobândit făgăduința.

16 Fiindcă oamenii se jură pe cel mai mare, și jurământul ca cheazășie pune capăt oricărei neînțelegeri dintre ei.

17 În același fel Dumnezeu, vrând ca mai mult să le arate moștenitorilor făgăduinței nestrămutarea hotărârii Sale, a pus la mijloc jurământul

18 pentru ca, prin două lucruri de neschimbă³⁹, în care e cu neputință ca Dumnezeu să mintă, noi, cei ce-am căutat scăpare la liman, să avem puternică mbărbătare de a ține'n mână⁴⁰ nădejdea ce ne stă'nainte,

19 pe care noi o avem ca pe o ancoră a sufletului sigură și tare, cea care pătrunde'n adâncul catapetesmei⁴¹,

20 acolo unde Iisus a intrat pentru noi ca înaintemergător, devenit arhiereu, în veac, după rânduiala lui Melchisedec.

32 Faptele celui ce a murit sufletește (vezi și Rm 6,16, 21, 23).

33 Au căzut în apostazie și în negarea Evangheliei prin comportamentul moral.

34 În textul original, acest predicat figurează la începutul versetului 4; plasat aici pentru o mai bună topică în românește.

35 În original, singular generic: ploaia.

36 În original: iarba (în sensul de vegetație, plante cultivabile).

37 Mai exact: pentru menținerea nădejdi în toată certitudinea și deplinătatea ei.

38 Imitatori.

39 Făgăduința și jurământul.

40 Literal: a prinde; a apuca; a pune mâna pe. Imaginea este aceea a unor navigatori pe furtună, în căutarea unui refugiu. Subtilitatea textului rezidă în ideea că prin credință ai intrat deja în posesia unui bun pe care încă nu-l ai, dar care ți s'a făgăduit.

41 Catapetesmă: perdeaua care, în templu iudaic, despărțea Sfânta de Sfânta-Sfintelor, aceasta din urmă fiind spațiul profund și intim (altarul) în care putea să intre numai arhiereul și numai o dată pe an. În contextul imaginii, printr-o genială răsturnare, profunzimea mării devine profunzimea eșatonului și a cerului duhovnicesc. Expresia „adâncul catapetesmei” (lăuntru ei intim) încalcă ideea că, virtual, spațiul misterului e concentrat în însăși limita care-l ascunde.

Mihai Ralea — spirit iscoditor, participativ

Cine ar avea de ales între notele de călătorie redactate de Mihai Ralea în Egipt, Anglia sau Spania, înainte de al doilea război mondial, și cele despre Antile, Statele Unite și Canada, elaborate în perioada 1948—1951, le-ar prefera pe cele din urmă. Mai ales pentru că în cuprinsul acestora Ralea se arată a fi un excelent diagnostician și, poate, chiar un spirit profetic. Atestat aventurilor inițiale, el presimte în 1950 că lanțul de contradicții este slăbit datorită acuității lor cel mai mult în Cuba și că aici este posibil să se instaleze un focar de instabilitate. După cum s-a văzut, nu s-a înșelat. Un regim detestabil a căzut, i-a luat locul unul de semn contrar. Cu un deceniu mai înainte de venirea la putere a lui Fidel Castro, Ralea i-a prognosticat iminența, deși azi o stim împedată, comunismului-i-a trădat așteptările. Un astfel de test spune mult despre talentul călătorului de a înțelege nodul de probleme al locurilor pe care le vizitează. Estetician, și psiholog, povestitor și moralist, el are inteligența deprinsă cu disocierile și percepția cultivată îndeajuns pentru o seducătoare evaluare a specificului. Artă notațiilor lui e făcută dintr-un mozaic de impresii centrate pe câte o intenție expeditivă, ajutată pătrunzător de neimpăcarea cu amăgirea de o clipă.

Ceea ce aduce aplicația mobilă și schimbătoare într-un ansamblu de generalități echivalează cu intervenția chirurgicală în cimpul operator. Ralea se abate rar de la enunțul fixat. Izolarea țesutului de restul organismului și extirparea culelelor bolnave dau expresie unică actului chirurgical. La feș procedeează și observatorul. El intră în esența realului prin secționarea acestuia pentru a ne împărtăși expresia unor emoții, contopirea cu ele sau, dimpotrivă, detașarea de aspectele examinate.

Pedagogic, reporterul este un comentator. Intervine pentru a face corecțiile necesare unde excesul sau deficitul de informație îl reclamă prezența. În cazul lui Ralea elanul său intelectual incisiv și impudic, conferă memorialului de călătorie „patina” narativă de evenimente proaspete. Ca și Montaigne, care nu conștientiza să se întoarcă prea mult spre trecut, Ralea s-ar descalifica dacă în loc de mărturie ne-ar da memorii. Modificarea este de unghi, dar și de mentalitate. Pentru el, acel cinism retrograd care cere inspirației să se sprijine pe forme de viață sufletească depășite (ca în *Memoires d'outré tombe*) dispore pentru a face loc descrierii-probe a legii eterne a reportajului: legea dublei frenezii. Potrivit acesteia, toate actele noastre se înglobează în principiul „acțiune și reacțiune”. Niciodată descurajat, reporterul resimte obligația de a fi „pe fază”, de a descoperi adevărul, oricât de descurajant, de neplăcut, de controversat ar fi crezul în numele căruia aspiră să-și organizeze investigațiile să lase faptele să vorbescă.

De fapt, ce face Ralea? În primul rând iscodește. La Pireu, de-a lungul cheiului e zarvă. Oameni fără haină, în cămăși, tipă, asudă, aleargă zoriți de treburi obscure. Sint miștii, cei care pindesc

un comision, precum pirații corăbiile de care să le prade.

Cu acest detaliu, metoda lui ni se recomandă singură. Ralea este un filozof al banalului, înțeles ca o mecanică a disocierilor și asocierilor contagioase. El știe să le „pună în pagină”, adică să le dea la înălțime inedită, echivalențele plastice, iar o dată operația încheiată, să le redimensioneze după nevoi. Sint stimuli care acced la realitate printr-o înlanțuire energetică și radioasă de energii.

Oroarea de efort este la Mihai Ralea oroarea de dibuire sterile, de consolări parazitare, de incerte socoteli. Esciist superior, are elaborarea sigură, ideatia neșovăitoare, explicația spontan rezumativă.

Călătoria este pentru el un prilej de a încheide o experiență într-un peisaj. Problema esențială nu e de a consola insuficiențele noastre de informație, ci de a ne da, ca un barometru sensibil, lămurirea cea mai cuprinzătoare. Sub acest raport se vedește tehnica lui Ralea, iscusința lui de-a face lumină. Astfel, hionoză deșertului își clarifică subterfugiile: „Primul contact cu pustul (sintem pe valea Nilului — n.n.) e stenic, întăritor. Gîndul-unui deșert înfinit pare absurd. Ceea ce te atrage să-l parcurgi e ideea că după crepuscul de dune, nu prea departe, există o împărăție minunată, cu belșug, cu verdeață, cu umbre și cu izvoare. Deșertul provoacă un fel de îndărătnicie orgolioasă și optimistă, care nu cred să accepte ideea unui vid continuu”.

De la feeria istoriei comprimate în colanțele de piatră ale templului din Luxor, vizitatorul este dintr-o dată ridicol de dezarmant cînd mai spre sud descoperă la hotel pe lângă țînțari și muște, serpi și scorpion, în deplină libertate. Contrastul e total, iar panica omului care se plimbă, nu pentru a pieri mușcat de scorpion, e de înțeles. În fond, e la mijloc o nedumerire care se rezolvă tranșant numai dacă admitem schimbarea la față a opțiilor călătorului.

Ceea ce tenta acum un veac pe un Ion Cădru Drăgusanu sau Dinicu Golescu, nu era numai nostalgia depărtărilor. Călătoria — expediție, incitantă prin priveririle cu care se încheia, se solda de regulă cu un rezultat care se lămură mai profund prin dorul de țară. Părăsim țara ca să o regăsim mai atrăgătoare, mai atașată de viitorul ei. „Misiunea” mai nouă a drumețului, a colindătorului prin real, e răgazul slobod cu care colecționează suveniruri. Din spirit de sistem sau din pură foame de spațiu, Ralea nu se plasează ca să întrezărească dimensiunea sociologică ori de artă a altor meleaguri decât numai intrucît aceasta se justifică, răsucimă perpetua lui încercare de readaptare la alte climate. Cînd încercarea eșuează, ca la Khartoum, crochiul este nervos, sumar, exasperat. Cînd însă este loc de experiențe salutare, paralelismul lipsește. Ca și pledoariile sale pline de vervă, psihologia programului se lasă îmbătățită de plăcerea de a cocheta cu reflecții de tot felul, nu puține saturate de aforisme convingătoare.

De altfel, cred că înainte de a fi re-

Poem pentru orbi : o foaie de hirtie în lumină !

GLOSSĂ

Astăzi lumina m-a trezit mai devreme. Batea printre lamelele jaluzelei, îmi tapeta carnea cu vesti de care n-am nevoie. Mă răsucesc în toate pozițiile, degeaba, trebuie să mă scol din pat. Mă duc și iau o bucată de piine, o mestec încet, coaja aspră și brună pulsează în lumină, umbra mea se pierde în golul usii ca într-o altă lume.

Îmi aduc aminte de poemul pe care nu-l voi termina niciodată, de multimile de oameni care se-mbulzesc pe străzi. Mă gîndesc la bărbății și la femeile care nu știu să se facă iubiti ca la niste foi smulse din cărți diferite dar minate de același vînt. Mă gîndesc la cei ce stau în camere singuri și gîndesc, scriu poeme, celebrează presupuneri asemănătoare, lucruri ce nu-l fac totuși mai puțin singuri, dar lucizi printre sticlute cu medicamente lîngă dictionare terpe-lite de-atita frunzăriți. Știu : a gîndi e un viciu pe care nu si-l mai îngăduie decât capetele desuete, știu descuramarea luminii pe propriile-mi mâini — însă acum voi rupe această foaie, voi sfîșia-o de la nord la sud, si-o voi trimite să se zvîrcolească printre cuburile negre de la marginea orasu-

porter de călătorie și esciist, Mihai Ralea a fost un cercetător. Preexistent tuturor celorlalți, excursionistul beneficiază de pe urma predispozițiilor meditative ale gînditorului. Iată un exemplu. Ralea se oprește în Olanda, țară care îl atrage și pe Mihail Sadoveanu, cițiva ani mai tîrziu. O contemplă calm, în discreția ei prosperitate și în vădita ei hărnicie. Inima Olandei este Amsterdam, oraș straniu despre care nu se poate scrie economic flîndă lauda, oricît de meritată, cade în gol dacă argumentele nu merg spre clasa morală a orașului : „Amsterdam e o cetate de mucegal, înflorită pe tîrmuri de umezeală și ceață. Aglomerația umană a crescut acolo ca ciupercile mici din putregăi pe fructe descompuse. O lagună presărată de scoici, de hoituri, de pești, de goelangi rătăciți, printre insulele căreia algele i-au construit baraje și poduri. Omul, ciupercă mai grandioasă, s-a așezat aservindu-și celelalte părți ale mucegalului. Si o cetate a înflorit între tîrm și mare, împacînd comoditățile pămîntului cu ale apei (...). Un patriarcat sever, dar îmbuibat de principii și aur n-a întîrziat să se constituie (...). El a continuat, taciturn și închis, să adune bogății. Casele sale n-au culoare și oamenii n-au suris. Canalurile sînt moarte ; nici un val nu agită apa stătută pe care cresc ierburi viscoase. Pe ele n-au răsunit niciodată flori de chitară, nici n-au strălucit lumini de baluri”.

Paralela cu Veneția, cu frenezia, exuberanța usuratecii Veneției se soldează cu portretul unui oraș nordic solemn și aspru. Chiar dacă Ralea nu face referire la Veneția decât o singură dată și în trecăt, noi simțim mereu care este, în evocarea sa, punctul unic de referință. Între cunoștințele noastre cosmografice afluenta capitalurilor, febra speculațiilor, totul se poate explica sec și sigur. Ralea a găsit o altă cale de nuanțe și de sen-

lui Sint prea singur ca să fac altfel Camera mea are o formă mult prea curioasă ca să îngăduie hirtiele să iasă întregi dinlăuntrul ei.

Cum va fi clima de pămînt cînd e nu voi mai scrie ? Acum ca și altă dată : as vrea să fac ceva imposibil să trăiesc o viață a altcuiva, să mă odătesc cu un întreg continent. Sau din mineata bărbierindu-mă : fata mi dezvelește-necet din spumă, vesnic curios aștept să apară mereu altă fată constatînd că nu-l alta decît iar iar a mea, îmi pare că o nedreptățe egală apasă pe capul meu cît și pe celorlalți ce-ar fi putut s-apară în oglindă și care desigur trăiesc undeva, abieci îndepărtati de mine de cîte tre o forță oarbă dar poate tot atît de banală ca o ventuză de cauciuc ca acel sorb cu care desfund chiuveta.

Mă culc în patul îngust de mansardă, atîdesc un timp nedeterminat. Mă trezesc brusc. Scriu toate acestea și simt tăcerea în vinele de la gît, aceea minimă rezistență pe care-opune pielea în contact cu luminii plutoare ce răvășesc camera. Nu ca niciodată. Îmi mișc minile pe lîngă zid, simt că aparțin acestor mâini care încep să înghețe încet în aer rece. Mîinile se mișcă, eu readorn lumina își interferează spațiile ca un școlar neatent rîndurile dictării. moartea nu poate fi mai mult decît un nou model caligrafic.

Constantin Abăluță

sibilitate picturală. Amsterdam-ul trăiește cu avantajul că e mai sugestiv. Fără a se abate de la linia caracteristică pe care și-a propus-o, Ralea nu-l de-nează nici pe privitorul imaginilor o impresia că, deși ridicată pe ape, Amsterdam este o cetate solidă, ineluctabilă să dureze : „Geniul protestant al arhitecților — notează el — a oscilat irabil între afaceri, politică și religie. Măști de carnaval, Pierrot și Colombine, confetti și garoafe roșii ca sângele, tulburat liniștea nopților. Dar totuși aceea Amsterdam și-a menținut de tate, n-a cunoscut decadenta Veneției devenită loc de vilegiatură, trăind taxele muzeelor și ale hotelurilor”.

În fine, ca să întregim fațetele sale, căror unghi se clarifică metoda de caracterizare a reporterului, mai adăug încă un detaliu. Este cel furnizat de hotel. Poate părea sarcastic, în realitate e decît unul administrativ, însă, în suda interpretării psihologice, marelui și vechiului centru portuar. „Astă seară, ca de veacuri, liniștea e nește. Ne găzduiește un hotel de imobilă curățenie. Parchetele și clantele lor lăcesc la fel, Leniurile patului ireproșabile. Odaia hotelului are j și semineuri vechi de secole. Aerul intră pe fereaștră e greoi, stătut, pe Nu se aude nici un zgomot. Dar de tate, în liniștea monumentală, un b ornie începe să sune o melodie”.

Savantul minutor de pretexte, om lume și intermediar între clemente, lea organizează încetul cu încetul di-sumarea lor țesuturi policrome, car stringența și rezistența stampelor, o paradox la un autor nestatornic, cu ligență grăbită și elaborări fugare si-a risipit resursele ca un ade Cressus.

Henri Zal

ilona robin

* *

*

Candelabrele coboară spre cîmpiile promițătoare

Așteptăm ploaie pentru a celebra
Roșul irumpe în obscuritate
Aproape arcele, podoabele, nestematele
Încele fructele apar
Perpetuum mobile

* *

*

Există scări care duc spre peșteri binefăcătoare

Se poate tulbura apa la apropierea unui suflu

Se desfac cearșafuri pentru zile de furtună

Atunci de ce această cîmple lungă lungă care adună liniști?...

* *

*

Sinii sînt plini de seva de afară
Somnolează lîngă mine o pisică angora
Plafonul lungi și barca patului plină de mare.

* *

Ce frumos sîrntul de ieri !
Și acum apa care trece
Deasupra capetelor noastre

ne pătrunde ne leagănă

Ne invirtim ne invirtim in același sens ca valsul mecanic al unei figurine din porțelan

* *

*

Numai pe mine mă respiri
Dacă atîngi un chip
numai al meu revine

În timpul somnului
în fulgere
în ceșuri, numai ...

Sărutul mînincă și abandonează
cuvintele
Întrebărilor, numai răspunsul meu
ezitant

* *

*

Vezi fluturile adormit pe brațul
Tremură aerul în jurul cascadele
care le traversează dum

Briza bicicletei cîntă

Roșii, întrebările se aliniază în

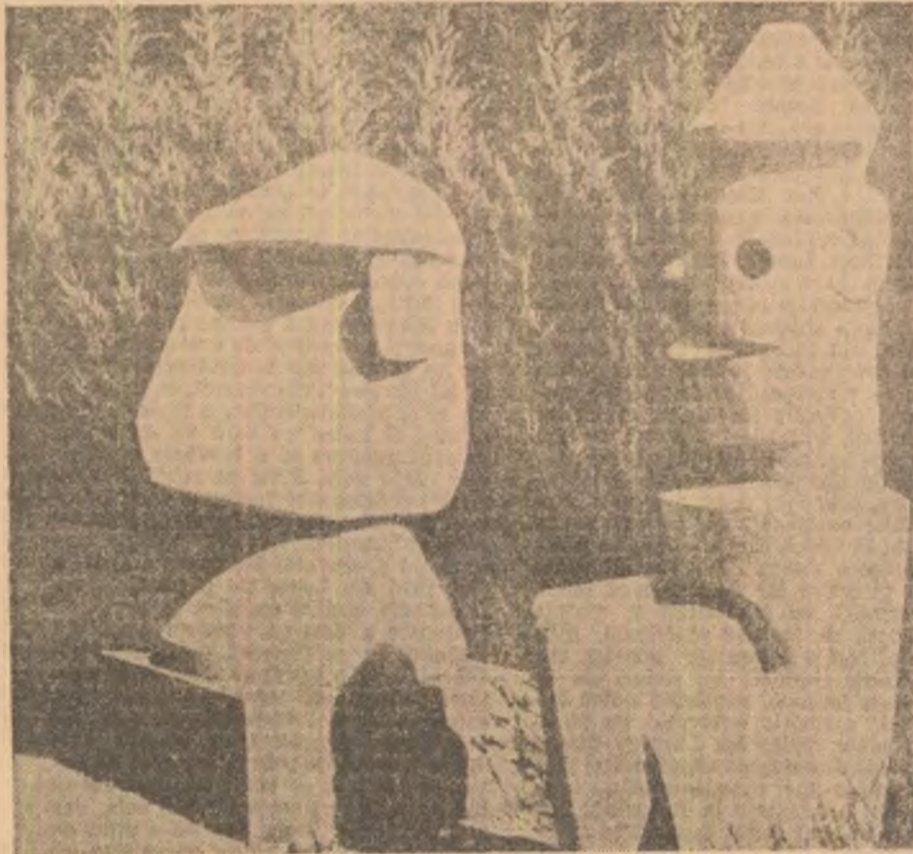
Teama se apropie, delicată
Atinge-mi trupul
Atinge-mi chipul
Mîine aurul va tremura între tin

Resurecția neo-romantică

Surprinzătoare în totul apariția în esajul artistic bucureștean a **Ioanei Bătrănu**. O pictoriță ce se dezvoltă acum, mai întâi față de ea însăși, pentru că s-a apropiat de șevalet și de ploare fără nici o prejudecată, a doua oară ce-și aud pentru prima oară vocea înaripată de cînt.

Apărent, creația acestei pictorițe proacă mai mult impresia unui exercițiu de ingenuitate. Pînze de mari dimensiuni sînt expuse ca atare, pe șasiuri convenționale sau pe ancadrame de tip nefasonat, în ancoraje postate la vedere, tot ansamblul creînd imaginea unui atelier, a unei colecții de eboșe nenisate. Dar, dincolo de subiectivitatea rimului contact, expoziția de la „Sineză” se oferă privitorului cu forța unei sincerități și rostirii plastice puțin omună. O vibrație neobișnuită a culorilor, în tonalități de o gravitate ca de veciem, induce în privitor o stare particulară și intens paseistă, de reverie ssianică, proprie fluxurilor poetice ale începutului de secol XIX. Artista frecventează chiar depozitele tematice ale ecuzitei romantice, dar nu cu ostentația nostalgii retrospective. Ioana Bătrănu nu exersează îngîndurarea romantică precum un șlagăr la modă. Ea se așează pe sine, se oferă pe sine în față adîncimea stărilor și trăirilor ei, flete mai aproape de tinguirea catifele-dramatică a violoncelului decît de ulăzuirile argintate ale flautului. Pictorița își trăda, la un moment dat, teierea că lumea nu îi va înțelege aplearea obstinată către umbra (dar, totată, tîhnita) ambianță a cimitirelor, cu preferința pentru sordidele periferii urbane... În căutarea răspunsurilor

la întrebările ce și le pune asupra unei existențe tot mai agresive și mai insolente, în fața amoralității omniprezente și zgomotoase, artista se abandonează

efluviilor lăuntrice către refugiu romantic. Este, deci, o reacție, o alternativă detașantă în fața presiunii alienante a realului. Că pictorița răspunde mai bine la un asemenea impuls, nu înseamnă că recurge și la instrumentele, care au consacrat în istoria artelor mișcarea romantică. Dimpotrivă, artista își aroază această atitudine paseistă recurgînd la o serie de mijloace de expresie aparținînd altor curente estetice, afirmate în plin secol XX.

O viziune care propune, de exemplu, perspectiva detailistă în peisaj, cu accente puternic marcate de comentariul onirist sau academist sau impresionist, alături de adnotările expresioniste evocînd școala mîuncheneză. Artista nu urmărește neapărat o încorporare a unor astfel de „citate” celebre, cît acordarea propriei voci la toate aceste sugestii expresive ale artei, prin care-și face cunoscută azi gîndurile și simțămintele. A rezultat o picătură incitantă, de o sinceritate debordantă a expresiei plastice,

surprinzător de cutezătoare ca viziune și prin cele câteva probleme de construcție a imaginii și a consonanțelor cromatice pe care le deschide.

Există în expoziție o pînză de mari dimensiuni, singura cu o tematică ceva mai luminoasă, ce evocă, prin întreaga atmosferă surprinsă acolo, cunoscutul tablou al lui Aman pe tema petrecerii din salonul de pictură al artistului. O încîntătoare versiune polemică cu o epocă, cu o viziune, cu o școală. O face în termeni lucizi, moderni, deși aspectele de ordin formal, pretextul de inițiere a gestului pictural sînt aproximativ aceleași. Dar cîtă deosebire în planul percepției realului, a conotațiilor semnificative de ordin stilistic și ideatic etc.

* Resurecția, să-i zicem, neo-romantică, pe care ne-o propune Ioana Bătrănu cu această a doua expoziție personală a sa, rezidă în lucrările peisagistice dominate de suflul în parte religios, în parte elegiac. Această consemnare ține mai mult de componenta subiectivă a creației în discuție, pentru că, în plan obiectiv, artista se confruntă cu serioase probleme de articulare a unui limbaj pictural coerent și bine individualizat. Este, credem, pe un drum bun, iar modalitatea ei de a ni se adresa în termeni frusti, de o dureroasă simplitate și elocință a expresiei plastice prin prisma unui concept sensibil oarecum caduc, dar nu în afara omenescului (și poate cu altă mai actuală acum și aici), care este reflexivitatea de tip romantic, atrage numeroase, chiar neașteptate de multe simpatii. Am constatat acest fapt în expoziție, cum rar mi-a fost dat să observ altundeva, printr-o descărcare de spontaneitate cuceritoare și pertinentă, în același timp, din partea tuturor categoriilor de privitori.

O expoziție care anunță premonitori un curs nou al artei contemporane pe măsura nevoii noastre de compensare în fața acestei lumi rătăcită pe cărările dizarmoniei și discordiei. Ioana Bătrănu face, în acest sens, o „pictură ecologică” și de resensibilizare a conștiinței umanității în numele credinței și al armoniei universale. Neo-romantismul acestei artiste este, în fond, doar învelșul ademenitor cu care încarcă să ne atragă în sălașurile pe care, din orgoliu și inconștiență, le-am părăsit cîndva. **Paradisul pierdut este, totuși, în noi înșine, țare a ne propovădui artista prin ofranda insolitei sale creații.**

Corneliu Antim

muzica

și la Arcuș nasc talente...

Ca (aproape) în fiecare județ, în Coasna, lângă Sfîntu Gheorghe, există o țidire (fostă a agronomului), devenită cîndva, după renovări multiple, o ventuală reședință a familiei Ceausescu, unde aceasta nu a poposit nicidată, măcar în trecere. Și, tot ca în toate județele, după 1989, a intrat în patrimoniul Ministerului Culturii, Inspectoratul județean încercînd, încă în 1990, să-i dea o destinație adecvată, deschizînd complexul de cultură și creație artistică.

Una din primele inițiative s-a concretizat în Gala tinerilor laureati, ainsă, acum, la cea de-a treia editie, manifestare muzicală la realizarea țareia și-au adus contribuția, alături de Inspectoratul pentru cultură și Inspectoratul școlar al județului Covasna. Fundația criticilor muzicali „Mihail Jora”. În acest spațiu cu nume redestinat muzicii (Arcuș) nouă tineri interpreți — elevi ai liceelor de muzică sau studenți din București, Iași, Sf. Gheorghe, și chiar Chisinau — au susținut, în perioada 19—21 martie, microrecitaluri interesante prin diversitatea programelor abordate, dar și prin calitatea evoluțiilor artistice. Lucrări semnate de: Bach, Beethoven, Chopin, Franck, Ravel, Bartok, Botticini, Mozart, Liszt etc., au răsunit, în arii formule interpretative, cîntate la pian, chitară, vioară, violoncel, contrabas, dar și trompetă, aceasta din urmă sosită tocmai de peste Prut pentru a demonstra că posesorul ei, Seriu Caraiman, cîntă cu rîvnă și mare răgoste piese deosebit de dificile.

Un public tînr, venit special din Sf. Gheorghe, a aplaudat generos efortul fiecărui dintre solisti de a se prezenta cît mai bine, deziderat împlinit, în general, în ciuda micilor scăpări sau incertitudinilor inevitabile în anii de studiu. S-au detașat, însă, cîțiva elevi cu un talent și o sensibilitate muzicală aparte, conduse și puse în valoare de profesori eminenti — Marta Murvai — vioară, Mădălina Pasol — pian, Oana Ceangălău — violoncel, Vlad Iftinca — pian, Nemet Istvan Csaba — pian, ceea ce nu înseamnă că cei doi chitaristi — Mihai Cojocaru și George Popescu și contrabasistul Chereji Szilveszter Szilard nu au reale perspective de dezvoltare artistică. Critici muzicali, redactori RTV, ziariști, au apreciat maturitatea cu care au urmat demersul sonor, tehnica riguroasă și capacitatea de a contura concepția stilistică și paleta expresivă adecvată fiecărui compozitor în parte. Realizatoarea acestei ediții a Gălei tinerilor laureati, redactorul muzical radio Ecaterina Stan, secundată de președintele fundației „Jora”, Grigore Constantinescu și (din umbră) de Petre Străchinaru, a considerat pe bună dreptate, că se cuvine subliniat, în cîteva cuvinte, meritul deosebit al unor profesori deja recunoscuți prin valoarea elevilor pe care i-au format — Stela Drăguliu, Adriana Bera, Anca Vartolomei, Olivia Papa, dînd „Cezarului ce e al Cezarului”, pentru că, din păcate, soarta profesorului este să rămînă într-un cvasi-anonimat din momentul în care învățăcelul devine o personalitate artistică bine definită și începe să se afirme.

Oamenii primitivi, bucuroși de oaspeti, priveliști încîntătoare, o sală de muzică amintind de saloanele secolului trecut, muzică bună și interpretări valoroase — tot atîtea argumente pentru ca Gala de la Arcuș să fie cunoscută și apreciată de cei ce urmăresc, cu adevărat, evoluția tinerei generații de muzicieni, dar și de cei care, astăzi se numesc (și la noi) sponsori.

Anca Florea

parțial color

Dezmăț la Mitropolie

Nici Nicolae Manolescu, nici Dinu Patriciu, nici Petre Roman și nici alte personalități, care au trecut prin fata microfoanelor în Dealul Mitropoliei, cu ocazia **Moțiunii de cenzură**, n-au calculat riscurile la care se expun. Adică s-au crezut în vreo aulă universitară, la vreo întîlnire cu oamenii de spirit, cînd era simplu ca bună ziua să se găseau în cu totul altă țarte. Să recurgi la rafinament, diplomatie, academism într-un spațiu dominat de emanațiile Cutaridei, de învoitii de la Spitalul Central, de vécari, ghermănos și hîllari, păi asta-i o aventură! Am spus și vom mai spune: unii alesii ai neamului cîștigă teren ca broasca pârului și handbalul nostru recunoaștere internațională. După ce a intrat pe circuite, la vedere, în perioada post-revolutionară, echilibrîndu-și poziția absoasă, dinainte de decembrie 1989, Gheorghe Dumitrascu se vede acum eclipsat, după un moment de răsfat, de un cuplu greu de mare tonaj, care trage apa din cinci în cinci minute, pentru a nu-i obliga pe colegii din Camere să-și pună măsca de gaze. În adunătura mai sus-pomenită s-au dezbrăcat de ceea ce le este prea subțire, uneori chiar absent, caracter (!). Să vadă toată suflarea românească loviturile lor de dreapta, ba chiar și-n sus, ba chiar și în jos, niciodată în stînga, cît de vigilenți se arată față de trădătorii neamului. Au depins prăbușirea monedei naționale, leul, care ar tînji, care s-ar usca, care ar muri, și, odată cu el noi toți. Să te apuce mila, dacă mai ești, din întimplare, în viață! Grijiuliu, un opozant a cerut sprijin la un psihiatru, dar nu pentru leu, ci pentru supraponderalii noștri, că, doamne, trebuie protejați ca și caprele negre, pe cale de dispariție. Noi credem că mai nimerit ar fi un hematolog, fiindcă nu oricine poa-

te sesiza crucile din sințele celor puși pe salvarea populației de la o intoxicare occidentală. Păunescu, îndeosebi, a dăntuit pe două coșite. Vadim a bătut toba, de l-a trezit pînă și pe Gherman, pradă ușoară pentru Morfeu. Trist ar fi fost Nenea Iancu de-ar fi participat la reprezentarea cu pricina, că nici măcar geniul lui n-ar fi atins performanțele demagogiei, cîtă s-a revărsat în Dealul Mitropoliei. Cînd s-au țucat, n-aveau ce să-și transmită unul altuia, doar sînt atinși de aceeași molimă, dar nu înțelegem de ce s-au oprit aici. Împreună, spate în spate, puteau să facă liniste în jur. Chiar să aibă italienii și englezii mai multă imaginație decît ei?

Intrată în conștiința românilor mai mult prin jocul trandafiriu decît prin jocul de la „Odeon”, comedianta Agata Nicolau, această Ana Pauker modernă, se simte și ea amenințată de ofensiva Leonidei Lari, care parcă are mai multă asemănare cu aceea care a dominat scena politică a anilor cincizeci, Coana Leonida, față cu reacțiunea, și-a dat și cu această ocazie în petic, lansînd fraze antologice, ce vor intra în edițiile de lux ale degradării parlamentare. Acolo, unde a ocupat un loc de prim-plan, Dan Marțian, cu revîndecările sale, înverzît, pardon, înrosit în țifnă, revindicării și spășării a milinilor de un trecut roz-bombon, Orficițe valuri ar face, nimic nu-l mai poate primumi, fiindcă balta stătută, care-s limbajul și încrîncenarea sa, ne va polua de-a pururi climatul politic. Din această comedie nu putea să lipsească Văcaru, pocnînd din bici pe lingă boii săi nici Mohora, întremat și el miraculos printre buruienile mădrăgănoase, ca dezmățul să fie pe cîste, nu însă și cu onoare. Măcenarii și lingăii de la poarta Regelui Soare, zîmbitori ca brotăcii și dogoritori ca Rodica Beclăanu în crizele calendaristice, au ținut steagul sus, ca nu cumva cucuvelele să-l aplece în bernă. Domnu-le-drace, îndeamnă-i la zbîntuială, că bine le mai stă în transmisiunile directe!

Marius Tupan

FASCINAȚIA VICTORIENILOR

„Posedații” („Possession”, 1990) de A.S. Byatt dar și „De-a pururi” („Ever After”, 1992) de Graham Swift, „Muzica engleză” („English Music”, 1992) de Peter Ackroyd dar și densul volum de eseuri „Pasiuni intelectuale” („Passions of the Mind”, 1991), de aceeași. A.S. Byatt precum și monumentală biografie a lui Charles Dickens, publicată de Peter Ackroyd în 1990, sînt numai cîteva din titlurile recente mai importante ce abordează cu pasiune și un soi de nedisimulată curiozitate lumea victorienilor, dovedind că artistul englez contemporan este realmente fascinat și obsedat de acest moment de referință din istoria patriei sale. De altfel, în vîrsta anului trecut, cu prilejul unei prelegeturi ținute la Downing College (Cambridge), întrebare fiind de un critic literar cum se explică faptul că atîți prozatori își raportează creațiile la epoca victoriană, Graham Swift, fascinat el însuși, după cum se știe, de opera lui Dickens, a mărturisit simplu dar plin de semnificație: „Nici nu s-ar putea altfel — îi simțim pe victorienii în preajma noastră.” În operele menționate, acțiunea se petrece, de regulă, pe două planuri — în epoca modernă și, paralel, în epoca victoriană — dar ceea ce este mai important este că acest paralelism — sau mai degrabă aceste analogii — sînt în conștiința scriitorului o expresie a similitudinii problematicii a două lumi, o serie de crize spirituale cu care cele două epoci au fost deopotrivă confruntate. În culegerea de eseuri „Pasiuni intelectuale”, A.S. Byatt încearcă să afle cauzele crizei spiritualității victoriene pe care o regăsește și în epoca noastră, ajungînd la concluzia, avansată, de fapt, și de T.S. Eliot în eseuul său „Poetii metafizici”, că rădăcinile acestei crize s-ar afla în secolul al XVII-lea, cînd în con-

știința artistului englez s-a produs o disociere, determinată de ruptura intervenită între religie și știință. Graham Swift pune un accent în plus, sugerînd, în cel mai recent roman al său, că secolul al XIX-lea englez a fost afectat puternic de o criză în conștiința umană ca urmare a teoriilor darwiniste ce au condamnat la ofilire concepția mitico-poetică despre lume. Precedînd toate aceste cărți, dar încadrîndu-se într-o tendință literară care, după cum am văzut, este mult mai veche, „Nunta chimică” („The Chymical Wedding”, 1989), anticipează problematica dezbătută în operele lor de o serie de prestigioși scriitori. Lindsay Clarke se află la a doua sa carte. A avut un debut meritoriu, remarcat cu promptitudine de critică. „Nunta chimică”, cel de al doilea roman al său, încununat cu unul din cele mai prestigioase premii literare britanice — Whitbread Award — l-a impresionat însă definitiv în atenția cititorilor și a criticii. Într-adevăr, cartea sa este remarcabilă și nu numai prin adîncimea și bogăția universului său de idei ci, mai ales, prin arta acestui prozator, un povestitor captivant, dar nu mai puțin un poet în proză, căci în ampla sa plămuire epică atinge adesea virtuțile poemului în proză iar desfășurarea lentă, arborescentă, cu simuozități și pasaje fastidioase ce, în mod paradoxal, dau scrisului său o frumusețe aparte, fac din „Nunta chimică” un roman ce se citește cu pasiune, rămînînd adînc impresionat în memoria lectorului. Pe un anumit plan, cartea lui Lindsay Clarke înfățișează frumusețea unică dar și marea dramă a unei obsedante căutări intelectuale, consumate în reclusiune. Pe un alt plan, dar strîns îngemănat cu acesta, cartea este o prezentare amplă, minuțioasă, a crizei epocii victoriene, cu

tulburătoare paralelisme în epoca noastră (autorul descoperă misterioase simetrii între trecut și prezent, între eroii epocii victoriene și ai zilelor noastre), a crizei determinate în secolul al XIX-lea — cînd Marx scria „Manifestul Partidului Comunist” iar Darwin edifică teoria cu privire la originea speciilor — de o copleșire dureroasă a spiritului de către materie. În plină epocă victoriană, doi aristocrați, Henry Agnew și fiica sa Louisa, își asumă temerara sarcină de a scrie un amplu poem și o suită de prologomene în care, reinviind tradițiile alchimiei universale, dar mai ales ale secolului al XVII-lea englez supranumit secolul de aur al alchimiei Albionului, încearcă să depășească criza spirituală a secolului, oferind soluția salvatoare a reconcilierii spiritului cu materia, a întinericului cu lumina, a intelectului cu inima, a mariajului spiritului masculin cu cel feminin. Prin reluarea tradițiilor alchimiei în tot ce ele au avut mai prețios, în spiritul realizării artei regale, al marii opere, al celei nunți filozofice ce redă universului și ființei armonia și unitatea dinainte de căderea în păcat, cei doi speră să pună capăt disocierilor și rupturilor ce afectează secolul lor. Este o sarcină uriașă pe care cei doi „frați mistici” se străduiesc s-o ducă la bun sfîrșit. În zilele noastre, poetul Edward Nesbit, ce cunoaște el însuși o secătuire a forțelor sale creatoare, se retrage la conacul celor doi victorienii și, cu ajutorul unui descendent al inițiaților de odinioară, încearcă să dezlege o taină dublă — taina opereii pierdute a celor doi și, nu mai puțin, a extraordinarelor lor ceretări. Reinvie astfel o lume bîntuită de frumuseți hermetice, de ezoterism, o lume ce se află sub semnul artei regale, al lui Hermes Trismegistul, al gnosticilor și al roscrucienilor, o lume a misterului și a tainei pe care cu măiestrie, autorul reușește să o reveleze în paginile cărții sale. Rînd pe rînd, Edward Nesbit redescoperă secretele vechilor opusuri clasice ale marilor alchimisti, evocă enigmaticul text al Tabulei de Smarald și cite alte asemenea scrieri ce sînt prin ele însele de o tulburătoare frumusețe, pentru ca, pînă la urmă, să reușească a dezlega misterul celor doi înaintași ce nu lăseseră, de fapt, în urma lor nici o operă ci doar fascinația unei seducătoare legende. În realitate, eșecul celor doi victorienii se datorase propriilor lor slăbiciuni omenești, acelui sentiment de pizmă, încercat de savantul ratat ce se confrunta cu reușita intelectuală strălucită a fiicei sale, iar și convingerii tinerei fete că a atins adevărul ce nu se cuvin dezvăluite, că a absolutizat cunoașterea abstractă, în-

călcînd astfel legea secretă a alchimiei însăși. La îndemnul tatălui ei, Louis Agnew dă pradă flăcărilor întreaga ediție a prețioasei cărți pe care reușise s-o tipărească, dar îndeplinește acest ritual dureros cu seninătate căci știe că a substituit cartea experienței, a-i acordat o importanță exagerat de mare, este nefast pentru inimă și suflet. Lumea de frumuseți hermetice a fost doar subțit sugerată, cu toată atmosfera ei de halucinant mister, adevărul rămînînd însă mai departe cufundat în umbră, adînc ferecat sub pecetea tainei. Cartea lui Lindsay Clarke pare săvîrșirea unui periplu inițialic la capătul căruia, simbolul tăcerii alchimistilor — degetul pe buze — pare a descuraja orice elan al cunoașterii. Și totuși, oricît ar părea ciudat, această extraordinară aventură intelectuală trăită în două epoci atît apropiate prin problematica și criza lor spirituală face din „Nunta chimică” o carte deschisă. Căci nu este oare efortul celor doi eroi cufundați în tăcere, imbold pentru o nouă abordare a tainei lumii? Și apoi nu este de presupus că din cenușa rugului pe care au ars cămile Louisei, adevărul va putea renaște într-o bună zi, asemenea Păsării Phoenix? Sub semnul tăcerii, al degetului pe buze, se încheie un ciclu, dar și ritul sfredelitor al cunoașterii intelectuale rămîne neștirbit. În fine, în centrul „Nunții chimice” se află și o frumoasă poveste de dragoste. O dragoste la limita dintre virginal și păcat, un din acele împliniri erotice — mariaj filozofic dar și carnal — dincolo de care urmează cufundarea în rigorile purității și castității. Este remarcabilă figura pastorului Edwin Frere care, după săvîrșirea nunții sale pămîntesti cu feciorelnica Louisa, trăiește puternice remușcări, repudiînd pentru totdeauna tot ce este carnal și omenesc. Lindsay Clarke recrează astfel un personaj aidoma victorienilor, reușind să redea obsesiile marginalizatoare ale înaintașilor săi. „Nunta chimică” este o carte sofisticată, de învîluitoare poezie. Un romantism difuz, cu elemente de roman gotic și intruziuni de paranormal, par a sugera prezența vie a iraționalului într-o epocă preponderent raționalistă. De altfel, autorul își subintitulează cartea — „un roman” — ceea ce-i permite să alunece lesne și benefic pentru cititor din lumea realului în lumea fantastică a eroului și oniricului, a ezoterismelor, a celor mai fascinante taine.

Virgil Lefter

LINDSAY CLARKE: „THE CHYMICAL WEDDING”, JONATHAN CAPE LONDON, 1989.

Cărți despre care se vorbește

Thomas Bernhard: «DISPARIȚIE»

de Rafael Conte

Thomas Bernhard, marele povestitor austriac, dispărut nu de mult, este, fără îndoială, scriitorul cel mai nihilist și disperat din acest sfîrșit de secol, pe care l-a traversat fulminant ca un meteor. Opera sa este atît de obscură, neagră și implacabilă încît atunci cînd a murit, la începutul anului 1989, s-a crezut că este vorba de o sinucidere, avînd în vedere insistența pe care scriitorul o arătase predicînd această soluție nu o singură dată. Nu s-a întîmplat totuși așa. Bernhard a murit la vârsta de 58 de ani se pare, după un atac de cord, lăsînd o operă serioasă, compusă din romane mari (paisprezece) și scurte, texte narative și eseistice de circumstanță, cărți de poezie (cinci, din care pe primele patru le-a repudiat), opere teatrale (saptesprezece) și alte texte dramatice de diferit caracter, pentru marionete, pe care le denumea „dramolette”; două scenarii de film, și cîteva librete muzicale și pentru „ballet”, căci Bernhard poseda o bună cultură muzicală.

Succesul său este mai mult un succes de calitate decît de cantitate, căci nu este vorba de „best-seller” — e așa cum în general se înțelege acest termen. Din contră, triumful său a fost

cel de stimă, de atenție și cunoaștere din partea mediilor culturale, ceea ce fără îndoială este un succes de durată, mai puțin efemer, și influența scrierilor lui se observă deja în opera tinerilor prozatori austrieci.

Dispariție este o lungă relatare, cea mai întinsă a autorului ei, pe care a publicat-o doi ani înainte de moartea sa, iar lectura ei produce senzația că ne aflăm în fața unui fel de testament monumental. Nu constituie ultima sa operă, căci trebuie reamintit că cu trei luni înainte de dispariția sa apărea în mijlocul unui mare scandal drama sa *Piața eroilor*, un atac furibund — încă unul — împotriva statului austriac actual, care se afunda în acel conflict ideologic și politic care va culmina cu alegerea la președinția țării a fostului secretar general al Națiunilor Unite și fost colaborator al naziștilor, Kurt Waldheim. În rezumat, este posibil ca întreaga operă a lui Bernhard să fie egală ei însăși, și ferocele sale analize făcute societății de azi să apară atît de implacabile și de neclintite, ca o gigantică și monstruoasă acuzare așa încît, pornind de la realitatea austriacă, se ridică la un rechizitoriu general împotriva condiției umane și a lumii întregi din zilele noastre. Tragic, monoton, pasional, misogin, antierotic, asertional, ursuz, individualist feroce, Thomas Bernhard obișnuiește să răstoarne totul peste cap. Cărțile sale narative posedă titluri scurte și zdrobitoare — un singur cuvînt, uneori cu un subtitlu, ca *Dispariție*, care are ca

subtitlu *Prăbușirea* — și ceea ce în ele se întîmplă este turnat în lungi monologuri «obiective» ale unei voci care, cu toate că aparține diverselor personaje, pare să fie mereu aceeași la fiecare carte, și, care, cu toate că povestește cele ce se întîmplă, le judecă în același timp, în analize nemiloase, fascinante, repetitive, monotone pînă la exasperare.

Cine vorbește în *Dispariție* este al doilea fiu al unei familii austriece din aristocrația rurală, care trăiește la Roma după ce fugise din casa și ambianța părinților săi care, în ochii lui, constituiau un adevărat infern, și care o vizitate în mod fugitiv la nunta unei surori; pînă la urmă se vede obligat să se înapoieze aici după moartea părinților lui și a fratelui cel mare într-un accident de automobil. În două foarte mari paragrafe care configurează cele două părți ale cărții — „Telegrama” și „Testamentul” — disperatul său monolog distruge orice fundament familial și întreaga structură socială, atacă maternitatea, amorul, economia, politica, sexul, femeile, educația — bazată pe național-catolicism și național-socialism care sfredeleau societatea țării sale, pînă și Statul său actual, în aparență atît de socialist și democra-

tic — cultura sa, literatura sa și până și limba sa: „cuvintele germane atîrnă de limba germană ca niște pași de plumb, și oprimă spiritul pînă la un nivel nociv”.

Personajele, ridicolele și sarcasticele lor portrete, minuțioasele și disperatele descrieri ale unei lumi infernale și condamnate, din care se salvează doar cîteva dintre ele — mai ales una, poeta Maria, omagiu mării scriitoare Ingeborg Bachmann — un discipol roman: un rabin, un văr îndepărtat și lipsit de merite, în timp ce alții, ca părinții vechi naziști, fratele său, cele două surori ale sale și cumnatul său, și pînă și complexatul și fascinantul arhiepiscop Spadolini (o mare creație), sînt tot afundă și prăbușesc într-o totală și exasperantă muncă de distrugere din care nici măcar povestitorul însuși nu se poate salva, căci în ultimele trei rînduri ale cărții cititorul este avertizat că autorul ei a murit deja, după ce moștenise marea proprietate a familiei sale și pe care a donat-o comunității evreiești din Viena, care de asemenea îi va servi lui Bernhard pentru scandalul final din „Piața eroilor”.

Undeva în roman, povestitorul amintește cum Maria și el însuși se bucurau distrugînd manuscrisele sale, în al căror destin era chiar și această *Dispariție*. Marea poetă Ingeborg Bachmann, model al Mariei, a ars o parte din „Jurnalele” lui Max Frisch cînd un anumit timp i-a fost tovarășă pînă ce s-a prăpădit într-un incendiu de la etajul său, în 1973, care, gîndesc unii, fusese autoprovocat. Este posibil că literatura lui Thomas Bernhard să fie contradictorie, exagerată — deliberat exagerată — înverșunată, monotona, repetată și, pe scurt, imobilă, ca și cum s-ar autofagocita pe ea însăși. Însă capacitatea ei de catarsis, de catastrofă, de autoacuzare rezultă a fi foarte salutară, și străpunge toate falsele paradisuri ale modernității cu puterea unei explozii nucleare. Și, în orice caz, spectacolul acestei narațiuni apăsătoare — la nivelul celor mai bune opere ale sale — este zdrobitor și inevitabil, necesar.

În românește de
Ezra Alhasid

POEZIE ȘI LIMBAJ ALCHIMIC LA ANDRÉ BRETON

MARC EIGELDINGER

Un reper de excepție în spațiul culturii elvețiene contemporane îl reprezintă poetul, criticul și eseistul Marc Eigeldinger (1918—1992). Despre omul de cultură elveț au vorbit elogios critici de talia unui Jean Starobinski, Yves Bonnefoy, Claude Pichois sau poeți precum Pierre Emmanuel. În 1975 i se decernează marele premiu Henri Mondor al Academiei Franceze. Profesor la universitățile din Neuchâtel și Berna, om de înaltă ținută morală și de o impresionantă modestie, Marc Eigeldinger este o autoritate europeană recunoscută în exegeza unor autori de prestigiu ai culturii franceze, de la Baudelaire, Rimbaud, Alfred de Vigny, J.J. Rousseau la Balzac și André Breton. Opera sa

este impresionantă numărând peste șapte volume de poezie: *Le Pèlerinage du silence* (1941), *Le ton beau d'Icar* (1943), *Terres vêtues de soleil* (1957), *Mémoire de l'Atlantide* (1961), *La Maison transparente* (1978) și numeroase cărți de critică ce constituie azi repere esențiale în receptarea poeziei franceze romantice, simboliste și de avangardă; *Le dynamisme de l'image dans la poésie française* (1943), *J. Green et la tentation de l'irréel* (1947), *Le Platonisme de Baudelaire* (1951), *La philosophie de l'art chez Balzac* (1951), *J.J. Rousseau et la réalité de l'imaginaire* (1962), *Rimbaud et le mythe solaire* (1964), *Lumières du mythe* (1983), *Mythologie et intertextualité* (1987).

În România i-au fost traduse până acum un volum selectiv de poezie (Drumurile soarelui, București, Ed. Univers, 1983, versiune semnată de Aurel Tita) și un volum selectiv de eseuri critice (Eseuri, antologie și traducere de Henri Zalis, București, Ed. Romcart 1992). Importanța de excepție a creației lui Marc Eigeldinger invită la noi traduceri și editări ale textelor sale. În cele ce urmează prezentăm o selecție alcătuită după „Poesie et langage alchimique chez André Breton” text publicat în volumul de exegeze critice „Lumière du mythe”, Paris P.U.F., 1983.

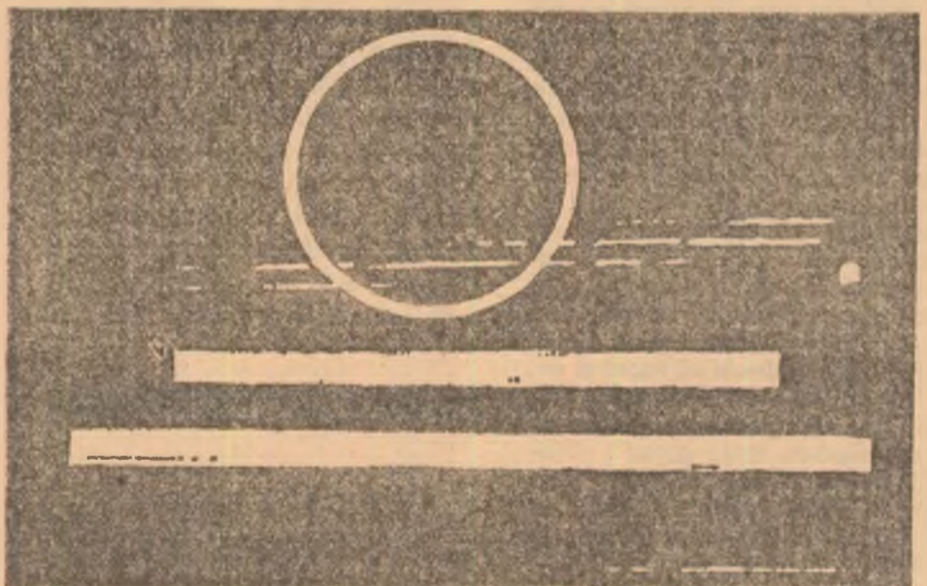
devină un soi de lingvistică poetică, centrată pe experimentarea permanentă asupra cuvintelor, pe stimularea puterii lor evocatoare transgresive: activitatea strict ludică în favoarea unor incitante aventuri a limbajului. „De altminteri, cuvintele au încetat să se jace. Cuvintele fac dragoste” enunță A. Breton în *Les Pas perdus*, (Gallimard, 1924, p. 167). Intenția lui Breton era să aprofundeze experiența poetică a lui Rimbaud suprimând jocurile verbale Dadaiste în favoarea unei erotici a cuvintelor capabilă de explorarea inedită a virtualităților abisale ale limbajului. Chiar și după publicarea celui de-al doilea Manifest al Suprarealismului, André Breton a continuat să identifice transmutația alchimică cu creația poetică. Firește e vorba de o analogie, dat fiind faptul că cele două operații deși paralele se aplică unor substanțe distincte: materia minerală și materia limbajului ce nu se pot asimila decât la nivelul interiorității. Cu atât mai mult cu cât scopul real și secret al demersului alchimic era, cum se știe, nu fabricarea aurului ci perfecționarea

ființei. Poezia și alchimia urmează fiecare în parte, același drum misterios de care pomenea Novalis „calea ce merge înspre lăuntru”. Alchimia este o Questă spirituală iar transformările materiei cu ocazia fazelor de obținere a pietrei filosofale sint, așa cum a demonstrat C.G. Jung (*Psychologie et alchimie*) simboluri ale unor metamorfoze spirituale, imagouri și structuri arhetipale ce aparțin inconștientului colectiv. În rețeaua de analogii simbolice, aurul obținut prin transmutația metalelor rămâne aluzia secretă a transfigurării poetice, a perfecțiunii și purității spiri-

tuale. Așadar, alchimia și poezia suprarealistă se integrează sistemului unic al corespondențelor ce guvernează raportul dintre lumea vizibilă și cea invizibilă, observa Robert Amadou. Cât privește certitudinea afinităților structurale dintre poezie și alchimie ea nu apare la Breton nici spontan și nici întâmplător. Opțiunea sa se întemeiază pe o bună cunoaștere a textelor gnostice și a celor consacrate artei hermetice. Fără îndoială că a parcurs atât *Tabula Smaragdina* cât și alte texte atribuite lui Hermes Trismegistos. Citise cu atenție și *Ars Magna* a lui Raymondus Lullus din care citează numeroase pasaje în al său *Surrealism et la peinture* (1928) după cum îl fascina și straniul destin alchimic al lui Nicolas Flamel. Este de presupus de asemenea că îi erau familiare și scrierile lui Cornelius Agrippa, Paracelsus și citise integral *Noptile Chimice* ale lui Christian Rosenkreuz. Printre sursele celor trei sale *Arcane 17* se pot număra textele lui Swedenborg, Fabre d'Olivet și impunătorul *Dogme et rituel de la haute magie* a lui Eliphas Lévy. I-am putea numi un pasionat al esoterismului din moment ce s-a interesat de autori precum Saint Yves d'Alveydre, Fulcanelli, René Guénon, René Alléau. Nu-i de mirare că opera sa critică și poetică abundă în terminologii alchimice: alambic, fenix, piatra filosofală, aur, plumb, soare, transmutație, limba păsărilor etc. Dar una din cele mai interesante metafore alchimice din creația lui Breton rămâne soarele. Acesta aparține în aceeași măsură interiorității spirituale cât și domeniului cosmic. Heliotropismul este manifestarea unui fenomen fizic dar și metafizic. La Breton putem vorbi de solarizarea trupului, sufletului și spiritului căci personajul principal din *Nadia* este asimilat cu astrul solar (e drept că autorul *Manifestelor Suprarealismului* era în zodia Leului guvernată de soare). Marea aventură a lui André Breton a semănat cu cea a unui căutător de aur. „Caut aurul timpului” scria el în *Le point du Jour* (Gallimard, 1934 p. 1). Evident este vorba de un căutător de aur original, năzuind nu atât la aurul nemuririi alchimice cât mai degrabă, la comoara auriferă ce-i poate restitui ființei, transparența și strălucirea originară pierdută.

Traducere și adaptare :
Silvia Chișimia

(după *Lumières du mythe*, PUF, Paris, 1983).

aiuns prin arta japoneză în care e mare cunoscător, el fiind considerat un estetic expert de o finete complet orientală. La un moment dat a avut 450 vase Galle, apoi a păstrat doar douăsprezece dar și astăzi, când te revelează în alte colecții, constată o plăcere că e vorba de cunoscute. Iubeste obiectele ce inspiră senzualitate, formele florale, arabescurile fluide. Toate aceste obiecte de artă au apărut sub influența literaturii și muzicii din epocă și ele îi amintesc de Maeterlinck, Debussy și Verlaine, Lămpi în formă de femei goale, învelite în suvite bogate, forme supte și vegetale, parci animate de un freacănt interior, subtil, panouri de lac, servicii de ceai sau de toaletă se armonizează într-un echilibru perfect cu pretuitele chawans japoneze din sec. XV și XVI. Când domnul M. Manoukian vorbește despre obiectele colecției sale pare un magician ce descoperă un gând interior, profund, pe care-l subliniază cu un citat din Kant, Spengler sau Viollet-le-Duc.

El și-a început colecția din anul 1925 cu două panouri de lac negru, de Duanand, care îi separă camera personală de birou. În privința tapetelor pentru tapete el s-a lăsat sfătuit de Rachel Leflers cea care o îmbrăca în America, pe

Marv Pickford. E suficientă o simplă scară în casa colecționarului pentru a schimba o lume cu alta, de la predominantele tonuri de „pastel” — ivoar, verde de apă și mov, caracteristice pentru Belle Epoque la verde închis violet și negru, caracteristice pentru „années folles”.

Colecția 1925 e mai puțin grațioasă dar nu mai puțin frumoasă. Stăpînul consideră „stilul 1900” un stil feminin iar „stilul 1925” un stil masculin. Liniile riguroase înlocuiesc arabescurile vegetale. Masinile, mecanismele mecanice inspiră creatorii Argintului suferă alt tratament, mai neted, mai net. Aceste două stiluri sint două mari stiluri ale epocii, în același timp sint doi poli opuși ai decorațiunii europene a sec. XX. Dar epoca, în ansamblul său rămîne interesantă iar amatorul de artă trebuie să rămînă deschis spre lume fără nici o rezervă.

Corina Cristea

Identificarea aproape permanentă în creația lui André Breton, a actului poetic cu transmutația alchimică se înscrie în continuitatea unei tradiții romantice a cărei inițiator ar putea fi considerat fără doar și poate Novalis. Idealismul magic profesat de poetul german, vind ca temei un model de gândire magică și analogică, instaurează o relație profundă între scriitura poetică și emersul alchimic. Poetul este un „iluminat al limbajului”, un profet și un izionar ce apelează în mod constant la magie, concepută ca o „simpatie înseamnă semn și semnificanță” (cf. *Oeuvres complètes*, Gallimard, 1975, t. II, p. 7). În Franța, afinitatea structurală între poezie și alchimie pare să fi fost exprimată pentru prima oară de J. Loysius Bertrand. Autorul fosforescențelor poeme din *Gaspard de la Nuit* era onvins că truda inițiativă a alchimistilor Evului Mediu asudind în căutarea ietrei filozofale este întru totul comparabilă cu efortul transfigurător al ravalului poetic. În introducerea la *Iaspard de la Nuit*, un trecător nemoscuit se confesează cititorului „M-am otărit... să cercetez arta așa cum în Evul Mediu rosi-crucienii căutau piatra filozofală; arta, această piatră filozofală, a secolului XIX!”. De altminteri, „învinghiul și alambicul, aurul și salanandra, apa și focul sint printre altele, ugestive imagini alchimice în *Gaspard de la Nuit*.”

Pentru Baudelaire, nu numai arta în generalitatea ei ci mai cu seamă scriitura poetică era asimilată unei operații alchimice. Poezii sint „Alchimistii dirii și limbajului”, atenți la calitățile magice ale cuvintelor, la afinitățile și alianțele lor secrete. În viziunea lui Baudelaire, activitatea poetică era adevărată magie evocatoare. Și pentru Mallarmé, *Opera Poetică* corespundea unui concept magic iar limbajul poetic reprezenta un ritual, o ceremonie sacră avind ca scop revelația „sensului misterios al aspectelor existentei”, în toate acestea, nu la Baudelaire și nici la Mallarmé se va raporta André Breton ci la vizionarismul rimbaldian și „alchimia verbului” pe care își propune să le exploateze la maxim în nuanțele exigentelor specifice demersului suprarealist. Așadar celebra formulare a lui Rimbaud va face parte din compoziția fulminantă a experienței suprarealiste. Să nu uităm că pentru magii și alchimistii în oglinda ovală a verbului e reflecta principiul de existență al întregii și cosmosului, el garanta legea armoniei care guvernează ceea ce Eliphas Lévy numea „analogia contrariilor”. Am spus că revelația este verbul, Verbul este vălul ființei și semnul caracteristic vieții. Orice formă este vălul și verb” (*Dogme et rituel de la haute magie*, p. 60). Înainte chiar de nasterea suprarealismului, André Breton ra preocupat să substituie „alchimia erbului” cu o „chimie adevărată” care să încerce minarea și suprimarea limitelor limbajului. Această „chimie erbală” diferă de alchimia rimbaldiană în măsura în care pretinde să

moda, altfel

1900 și 1925

Parisul, ca și Londra, nu și etalează doar toate splendorile cu ostentativă cu care o face Roma, unde la fiecare pas e în semn de artă, un obiect special de rumos, o comoară lăsată la întâmplare, o admirare cine dorește. Parisul, prin rafinamentul său estetic, păstrează surprize, comori ascunse care să delecteze spiritul, colecții particulare originale, desca ciudate dar incintătoare. Așa se vede că, lângă biserica Sacré-Coeur, la unghiul activității sale de un pavilion baroc, estic al Expoziției din 1900, există o așa cu un singur etaj, în care domnul M. Manoukian, figură insolită în lumea amatorilor de artă, cu un instinct estetic și o putere de discernămint asupra valorii obiectelor invidiate și apreciate de oți colecționari, a aszat imprună, în-un ansamblu unic, o cantitate de obiecte care prin factura lor constituie o categorie aparte, numită la începutul sec. XX Art nouveau. După ce ani de

zile s-a ocupat cu comerțul de covoare orientale, acest colecționar excentric a trăit diferite pasiuni printre care stilul sec. XVIII pinzele impresionistilor, arta japoneză și stilul modern. În perioada în care nimeni nu se interesa de revoluția pe care Emile Gallé o determina în prelucrarea artistică a sticlei, domnul M. Manoukian a fost unul dintre primii achizitori de vase celebre prin frumusețe și preturi înalte. Cu tot tabaiul făcut în jurul termenului, Art nouveau a fost expeditiv în raionul „modelor”. I-au rămas fideli doar citiva suprarealistii, fascinați de delirul baroc și compoziția fantastică. Abia de curind „obiectele 1900” și-au recăpătat puterea de seducție, farmecul inedit fascinant, capacitatea de a impresiona spiritele sensibile.

Încă de la primii pași făcuți în casa cu surprize a domnului M. Manoukian, atmosfera e de visare, decorul are tonalități evanescente în tente de galben aurii, din care se detașează două iardinieri de Guinard, executate de manufactura de Sevres. Pe perete două acuarele de De Feure încadrate în picole japoneze și o evocare a muzicii lui Debussy, dedicată în 1913 de pictorul Verdevoye doamnei Edouard Colonne. Lustra din plafon e compusă din două libelule de bronz (libelula e un semn specific artei din 1900) ce por să guste apa opalescentă a globului. Un scaun semnat Majorelle completează acest vestibul tandru și insinuant. Pe etajere, între vase de Gallé și ceramică de Mottet, un vas cu totul special, ornat cu maci mov și galbeni cu stamine de argint. Colecționarul nu e interesat decât obiectul achiziționat e frumos sau util, el caută în obiecte caracterul și personalitatea în care se încarnază epoca în care a fost creat. La stilul 1900, a

ALEXANDR SOLJENIȚIN

AM VRUT SĂ-L UITĂM PE DUMNEZEU

„Ateismul militant și indiferentismul religios sunt la originea celor mai mari crime împotriva umanității”.

Venise timpul să mă duc la școală — se petreceau toate acestea la Rostov pe Don — când, într-o bună zi, am fost tras de-o parte de micii mei colegi. Întărâtați de membrii Tineretului comunist, ei îmi reproșau faptul de a fi însoțit pe mama la biserică — unica, de altfel, care mai rămăsese neatinsă în oraș — și încercau să-mi smulgă cruciulița pe care o purtam la gât. Imi mai aduc aminte că atunci am înțeles ceea ce auzisem de nenumărate ori de la cei vârstnici, care explicau nenorocirile ce se abătuseră asupra Rusiei: „Oamenii l-au uitat pe Dumnezeu; iată de ce ne-au năpădit toate acestea”.

După aceea, timp de aproape cincizeci de ani am studiat istoria revoluției ruse. În cursul acestei munci am citit mii de lucrări, am întreprins sute de cercetări personale. Eu însumi am contribuit, prin opt volume publicate deja asupra problemei, la curățirea și scormonirea întregului moloz pe care aceasta l-a lăsat. Și, dacă aș fi acum nevoit să formulez, într-un mod cât mai concis posibil, cauza principală a acestui dezastru care a înghițit aproape 60 de milioane din compatrioții mei, n-ar trebui să fac altceva decât să repet și eu, la rândul meu: „Oamenii l-au uitat pe Dumnezeu; iată de ce ne-au năpădit toate acestea”. Slăbiciunile conștiinței umane, frustrate de dimensiunea ei divină, au fost factorii determinanți ai tuturor crimelor majore ale secolului nostru.

Marile evenimente, spunea Dostoievski, pot veni surprinzându-ne fără a fi pregătiți din punct de vedere intelectual. Este exact ceea ce s-a întâmplat. Secolul XX se află sechestrat în vâltoarea ateismului și a autodistrugerii, și nici unul din aspectele acestui plonjon în abis nu ține nici de nivelul de dezvoltare economico-culturală, nici de particularitățile naționale.

Și tot Dostoievski e cel care a spus, à propos de Revoluția franceză și ura ei feroce împotriva Bi-

sericii, că „revoluția începe, necesarmente, cu ateismul”. E absolut adevărat. Dar încă niciodată lumea nu a cunoscut un ateism atât de organizat, atât de militant și de o reavoință atât de fățișă precum marxismul. În sistemul filosofic al lui Marx și Lenin, în miezul psihologiei ei, ura față de Dumnezeu este ideea-forță dominantă, iar ateismul militant — pivotul central. Pentru a-și atinge scopul demoniac, comunismul trebuie să-și formeze o populație golită de orice sentiment religios. Rețeaua de intrigi care a învăluit tentativa de asasinat asupra papei Ioan-Paul al II-lea, atestă până la ce punct aspiră să distrugă religia lumea atee, până la ce grad îi este insuportabilă.

Și totuși, în această Rusie — unde au fost rase biserici, unde ateismul triumfător se lățește desfrânat de trei sferturi de veac, unde clerul este redus la un stadiu de extremă umilită, unde și astăzi oamenii sunt întemnițați în lagăre de muncă și condamnați din greu pentru credința lor și pentru că au sărbătorit Sfintele Paști, — tradiția creștină a supraviețuit. Există încă în această țară milioane de oameni în care sentimentul viu al credinței în Dumnezeu n-a murit.

Și mai este ceva, ce aș vrea să arăt, un adevărat izvor al speran-

ței: oricât ar fi de formidabil arsenalul de arme și muniții ce poate fi acumulat de comunism, și oricât ar fi de substanțiale succesele raportate în efortul de a domina planeta, nu sînt în stare deloc să învingă creștinismul.

Occidentul n-a avut de suferit de invazia comunistă și religia a rămas liberă. Și totuși se constată o oarecare pierdere a conștiinței religioase. Această pierdere, care-l minează puțin câte puțin, poate fi mai gravă decât orice agresiune venită din exterior.

Imperceptibil, după zeci de ani de lentă eroziune, viața în Occident a încetat să mai aibă, drept idealul cel mai înalt, „căutarea fericirii”. Conceptele de bine și rău au fost ridiculizate și tocite prin folosința curentă excesivă. Locul lor l-au luat considerentele sociale de clasă și clivajele politice, care totuși stau sub semnul efemerului. Se crede chiar că este supărător a se face apel la conceptele eterne, supărător a afirma că înainte de a cangrena un sistem politic, răul începe prin a se insinua în inima oamenilor. Societățile occidentale pierd, din ce în ce mai mult, din esența lor religioasă, abandonându-și cu inconștiență ateismului tinăra generație, pe care învățământul ateu o instruieste în spiritul urii față de propria lor comunitate.

Această tendință de a ațâța ura devine caracteristică în lumea liberă de azi. Paradoxal, cu cât se extind mai mult libertățile individuale, cu cât nivelul prosperității a bundente este mai înalt, cu atât crește cu mai multă vehemență ura aceasta orărbă. Occidentul demonstrează astfel că salvarea omului nu se află nici în profunzimea binelui material, nici în unica preocupare/pentru avere.

Când nebănuite amenințări plinează deasupra omenirii, poartă părea nepotrivit a spune că existenței sau nonexistenței se gesește în primul rând în inima fiicăruia, în preferința pe care acesta o acordă unui anume binori unui anume rău specific. Asfiindcă e mijlocul cel mai simplu la care putem accede. Teoriile sociale, atât de încărcate în pronsiuni, își probează goliciunea reală și nu reușesc decât să ne ducă în impas.

Toate tentativele de a smulge lmea actuală din trista sa stare vfi vane, atîta timp cît — o repetnu ne vom modifica orientarconștiinței spre a o întoarce, c nou, spre Creatorul tuturor lucrurilor. Sensul vieții nu se află în mărirea reușitei materiale, ci în realizarea progresului spiritual. mișcarea ce ne poartă spre ideal înalt, întregul existennoastre pămîntești nu este deo o etapă tranzitorie, o primă treap o scării către absolut. Legile nării, prin ele însele doar, nu pot r să ne dea viață nici să dea vi sens.

În locul speranțelor neîmplir ale acestor ultime două secole, nu putem propune decît căutarperseverență a mâinii calde a Dumnezeu, de unde vom primi cator la suferință și temeritate față nerușinării. Numai așa o noștri vor înceta a mai rămîne c în fața erorilor acestui nefericit col XX, și le vom putea corija folos.

Lumea noastră e prinsă întrvârtej ce poate să ne piardă care poate și să scoată la ive calitățile înalte cu care este întrat spiritul uman.

Traducere de
Anatol Ghermansel